

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на членот 75 ставови 1 и 2 од Уставот на Република Северна Македонија, претседателот на Република Северна Македонија и претседателот на Собранието на Република Северна Македонија издаваат

УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА (*)

Се прогласува Законот за парничната постапка (*),
што Собранието на Република Северна Македонија го донесе на седницата одржана на 3 јули 2026 година.

Бр. 08-4461/1
3 јули 2026 година
Скопје

Претседател на Република
Северна Македонија,
Гордана Сиљановска-Давкова, с.р.

Претседател на Собранието
на Република Северна
Македонија,
Африм Гаши, с.р.

ЗАКОН ЗА ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА (*)

Дел први

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Глава прва

ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се уредуваат правилата на парничната постапка врз основа на кои судот расправа и одлучува во парниците за решавање на спорови од личните, семејните, работните, трговските, имотните и другите граѓанско - правни односи, ако со закон за некои од споровите не е уредено судот да одлучува според правилата на некоја друга постапка.

Член 2

- (1) Странките имаат право на законита, еднаква и правична заштита на своите права.
- (2) Судот не може да одбие да одлучува по барање за кое е надлежен.

(*) Со овој закон се врши усогласување со Директива 2008/52/EЗ на Европскиот парламент и советот од 21 мај 2008 година во врска со одредени аспекти на медијација во граѓански и трговски прашања CELEX бр. 32008L0052

Член 3

(1) Во парничната постапка (во натамошниот текст: постапката) судот одлучува во границите на барањата што се ставени во постапката.

(2) Странките можат слободно да располагаат со барањата што ги ставиле во текот на постапката, односно можат да се одречат од своето барање, да го признаат барањето на противникот и да се порамнат.

(3) Судот нема да ги уважи располагањата на странките кои се во спротивност со:

- 1) присилните прописи;
- 2) одредбите на меѓународните договори ратификувани согласно Уставот на Република Северна Македонија и
- 3) моралот.

Член 4

Судот одлучува за тужбеното барање, врз основа на усно, непосредно и јавно расправање, освен ако со овој закон или со друг закон поинаку не е уредено.

Член 5

(1) Судот на секоја странка ѝ дава можност да се изјасни за барањата и наводите на спротивната странка.

(2) Судот е овластен да одлучи за барање за кое на спротивната странка не ѝ била дадена можност да се изјасни само кога тоа е уредено со овој закон.

Член 6

(1) Постапката се води на македонски јазик и неговото кирилско писмо.

(2) Во постапката друг службен јазик и неговото писмо што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните, се користи согласно овој закон.

(3) Припадник на заедница, кој како странка или друг учесник во постапката не го разбира и не го зборува македонскиот јазик и неговото кирилско писмо, има право на преведувач.

(4) Лице кое се соочува со говорна попреченост или лице со оштетен слух, а се јавува како странка или како друг учесник во постапката има право на толкувач на знаковен јазик.

(5) Судот е должен да ја поучи странката, односно другиот учесник во постапката за правото предвидено во ставовите (2), (3) и (4) на овој член.

(6) Претседателот на советот или судија поединец е должен да ја внесе во записникот, односно тонскиот запис поуката на судот и изјавата на странката, односно на другиот учесник во постапката.

(7) Трошоците за преведувањето или толкување паѓаат на товар на судот.

Член 7

(1) Странките се должни да ги изнесат сите факти врз кои ги засноваат своите барања и да предложат докази со кои се утврдуваат тие факти.

(2) Судот е овластен да ги утврди и фактите што странките не ги изнеле и да ги изведе и доказите што странките не ги предложиле, ако од резултатите од расправата и од докажувањето произлегува дека странките одат кон тоа да располагаат со барања со кои не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон, како и во други случаи уредено со овој или со друг закон.

(3) Судот не може својата одлука да ја заснова врз факти и докази за кои на странките не им е дадена можност да се изјаснат.

Член 8

Кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка.

Член 9

Странките, нивните застапници и замешувачите се должни пред судот да ја зборуваат вистината и совесно да ги користат правата што им се признати со овој закон.

Член 10

(1) Судот, странките и другите учесници во постапката треба да настојуваат постапката да се спроведе без одолжување, во разумен рок и со што помалку трошоци.

(2) Судот е должен да ја оневозможи секоја злоупотреба на правата на странките и другите учесници што им припаѓаат во постапката.

(3) Со парична казна во износ од 100 до 700 евра во денарска противвредност ќе се казни физичко лице (странка, застапник, замешувач, одговорно лице во правно лице), а со парична казна во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе се казни правно лице (странка, замешувач) кое ќе ги злоупотреби правата што му припаѓаат во постапката.

(4) Паричната казна од ставот (3) на овој член ја изрекува првостепениот суд. Надвор од рочиштето за главна расправа казната ја изрекува претседателот на советот, односно судијата поединец.

(5) Ако паричната казна изречена со правосилно решение не биде доброволно платена во рокот кој го определил судот, присилно се наплатува по предлог на судот согласно закон.

Член 11

(1) Кога одлуката на судот зависи од претходното решение на прашањето дали постои некое право или правен однос, а за тоа прашање уште не донел одлука судот или друг надлежен орган (претходно прашање), судот може сам да го реши тоа прашање, ако со закон поинаку не е уредено.

(2) Одлуката на судот за претходното прашање има правно дејство само во парницата во која е решено тоа прашање.

(3) Во парничната постапка судот во однос на постоењето на кривично дело и кривична одговорност на сторителот е врзан за правосилната пресуда на кривичниот суд со која обвинетиот се огласува за виновен.

Член 12

(1) Во парничната постапка судовите судат во совет.

(2) Со овој закон се уредува во кои случаи суди судија поединец.

Член 13

(1) Ако за одделни дејствија со закон не е уредена формата во која можат да се преземат, странките ги преземаат парничните дејствија писмено надвор од рочиштето или усно на рочиште.

(2) Под писмена форма, се подразбира и електронска форма, односно електронски документ создаден согласно закон.

(3) На податоците во електронска форма и на електронските документи создадени согласно закон не може да им се одземе доказната сила само затоа што се создадени во електронска форма.

Глава втора

НАДЛЕЖНОСТ И СОСТАВ НА СУДОТ

1. Заеднички одредби

Член 14

(1) Судот оценува по службена должност, веднаш по приемот на тужбата, дали е надлежен и во кој состав е надлежен.

(2) Оценувањето на надлежноста се врши врз основа на наводите во тужбата и врз основа на фактите што му се познати на судот.

(3) Ако во текот на постапката се променат околностите врз кои е заснована надлежноста на судот, судот што бил надлежен во времето на поднесувањето на тужбата останува и натаму надлежен иако поради овие промени би бил надлежен друг суд.

Член 15

(1) До правосилно завршување на постапката, судот по службена должност внимава дали решавањето на спорот спаѓа во судска надлежност и дали решавањето на спорот спаѓа во надлежност на суд во Република Северна Македонија.

(2) Ако судот во текот на постапката утврди дека за решавање на спорот не е надлежен суд туку некој друг домашен орган, се огласува за ненадлежен, ги укинува спроведените дејствија во постапката и ја отфрла тужбата.

(3) Ако судот во текот на постапката утврди дека за решавање на спорот не е надлежен суд во Република Северна Македонија, по службена должност се огласува за ненадлежен, ги укинува спроведените дејствија во постапката и ја отфрла тужбата, освен во случаите во кои надлежноста на суд во Република Северна Македонија зависи од согласноста на тужениот, а тој ја дал својата согласност.

Член 16

Судот може по службена должност или по приговор на тужениот да се огласи за стварно ненадлежен за предмети од надлежност на друг суд од ист степен или суд од друг вид, најдоцна на подготвителното рочиште, односно на првото рочиште за главна расправа, кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

Член 17

(1) Ако советот во текот на постапката или претседателот на советот на подготвително рочиште, по службена должност или по приговор од странките, утврди дека се работи за спор што треба да го суди судија поединец на истиот суд, донесува решение против кое не е дозволена посебна жалба, а постапката продолжува пред судија поединец и тоа по можност пред претседателот на советот како судија поединец.

(2) Во случај од ставот (1) на овој член советот може, според состојбата на постапката, да одлучи предметот да не му го отстапи на судија поединец, туку тој да ја спроведе постапката.

(3) Против одлука на советот од став (2) на овој член не е дозволена жалба.

(4) Одредбите на ставовите (1) и (2) на овој член се применуваат и кога во текот на постапката пред советот ќе се променат околностите или тужителот ќе го намали тужбеното барање, така што спорот би требало да го суди судија поединец.

(5) Ако советот донел одлука за спор што требало да го суди судија поединец, оваа одлука не може да се побива поради тоа што одлуката за спорот не ја донел судија поединец.

(6) Ако судија поединец во текот на постапката, по службена должност или по приговор од странка, најде дека за судење е надлежен совет на истиот суд, донесува решение постапката да продолжи пред совет.

(7) Против решението од став (6) на овој член не е дозволена жалба.

Член 18

(1) До донесувањето на одлука за главната работа судот со решение ја запира постапката ако утврди дека постапката треба да се спроведе според правилата на вонпарничната постапка. Постапката по правосилноста на решението продолжува според правилата на вонпарничната постапка пред надлежниот суд.

(2) Дејствијата што ги спровел и одлуките што ги донел парничниот суд, не се без важност само поради тоа што се преземени во парничната постапка.

Член 19

(1) Судот може да се огласи за месно ненадлежен само доколку тужениот истакне приговор за месна ненадлежност во писмениот одговор на тужба.

(2) Судот по службена должност може, најдоцна на подготвителното рочиште, односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште да се огласи за месно ненадлежен само кога постои исклучива месна надлежност на некој друг суд.

Член 20

(1) По правосилноста на решението со кое се огласил за ненадлежен согласно членовите 16 и 19 од овој закон, судот му го отстапува предметот на надлежниот суд.

(2) Судот на кој му е отстапен предметот како надлежен ја продолжува постапката како да била поведена кај него.

(3) Ако одлуката за ненадлежност била донесена на подготвителното рочиште, нема да се закаже ново подготвително рочиште ако претседателот на советот односно судијата поединец смета дека тоа не е потребно со оглед на дејствијата преземени на поранешното подготвително рочиште.

(4) Дејствијата што ги спровел, како и одлуките што ги донел ненадлежен суд, не се без важност само поради тоа што ги презел ненадлежен суд.

Член 21

(1) Ако судот на кој му е отстапен предметот како на надлежен смета дека е надлежен судот што му го отстапил предметот или некој друг суд, му го доставува предметот на судот кој треба да го реши судирот на надлежноста, освен ако најде дека предметот му е отстапен поради очигледна грешка, а требало да му биде отстапен на некој друг суд и во тој случај предметот му го отстапува на тој друг суд и за тоа го известува судот кој му го отстапил предметот.

(2) Кога по повод жалба против одлуката на првостепениот суд со која тој се огласил за месно ненадлежен, одлука донел повисок суд, за одлуката по прашањето за надлежноста е врзан и судот на кој му е отстапен предметот, ако повисокиот суд што ја донел одлуката е надлежен за решавање на судирот на надлежноста меѓу тие судови.

(3) Одлуката на повисокиот суд за стварната ненадлежност на првостепениот суд го обврзува секој суд на кого подоцна истиот предмет ќе му биде отстапен, ако повисокиот суд е надлежен за решавање за судирот на надлежноста меѓу тие судови.

Член 22

Судирот на надлежноста меѓу судовите го решава заеднички непосредно повисокиот суд.

Член 23

(1) За судирот на надлежноста може да се одлучи и кога странките претходно не се изјасниле за надлежноста.

(2) Додека не се реши судирот на надлежноста, судот на кој му е отстапен предметот е должен да ги презема дејствијата во постапката за кои постои опасност од одлагање.

(3) Против решението со кое се одлучува за судирот на надлежноста не е дозволена жалба.

Член 24

Секој суд ги врши дејствијата во постапката на своето подрачје, но ако постои опасност од одлагање судот презема одделни дејствија и на подрачјето на соседниот суд, за што го известува судот на чие подрачје е преземено дејствието.

Член 25

(1) За надлежноста на судовите во Република Северна Македонија за судење на странци кои уживаат право на имунитет во Република Северна Македонија и за судење на странски држави и меѓународни организации важат правилата на меѓународното право.

(2) Во случај на сомневање за постоењето и обемот на правото на имунитет, објаснување дава Министерството за правда.

2. Надлежност на судовите во спорови со меѓународен елемент

Член 26

Суд во Република Северна Македонија е надлежен за судење кога неговата надлежност во спор со меѓународен елемент е изрично определена со закон или со меѓународен договор ратификуван согласно Уставот на Република Северна Македонија.

3. Стварна надлежност

Член 27

Во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон.

Вредност на предметот на спорот

Член 28

(1) Кога за утврдување на стварната надлежност, составот на судот, правото на изјавување ревизија и во други случаи предвидени во овој закон е меродавна вредноста на предметот на спорот, како вредност на предметот на спорот се зема предвид само вредноста на главното барање.

(2) Каматите, парничните трошоци, договорната казна и другите споредни барања не се земаат предвид, ако не го сочинуваат главното барање.

Член 29

Ако барањето се однесува на идни давања што се повторуваат, вредноста на предметот на спорот се смета според нивниот збир, но најмногу до износот што му одговара на збирот на давањата за време од пет години.

Член 30

(1) Ако една тужба против истиот тужен опфаќа повеќе барања што се засноваат врз иста фактичка и правна основа, вредноста се определува според збирот на вредноста на сите барања.

(2) Ако барањата во тужбата произлегуваат од разни основи или се истакнати против повеќе тужени, вредноста се определува според вредноста на секое одделно барање.

Член 31

Кога спорот се води за постоење на закупен однос или за однос на користење на станбен или деловен простор, вредноста се пресметува според едногодишната закупнина, освен ако се работи за закупен однос склучен на пократко време.

Член 32

Ако со тужбата се бара само обезбедување на побарување или засновање на заложно право, вредноста на предметот на спорот се определува според износот на побарувањето што треба да се обезбеди. Ако предметот на залогот има помала вредност од побарувањето што треба да се обезбеди, како вредност на предметот на спорот се зема вредноста на предметот на залогот.

Член 33

(1) Ако тужбеното барање не се однесува на паричен износ, но тужителот во тужбата навел дека се согласува наместо исполнување на тоа барање да прими определен паричен износ, како вредност на предметот на спорот се зема тој износ.

(2) Ако тужбеното барање се однесува на сопственички спор за недвижност или за подвижна ствар, како и за предавање на ствар, за определување на вредноста на предметот на спорот меродавна е прометната вредност на стварта што тужителот е должен да ја определи во тужбата.

(3) Ако тужбеното барање се однесува на спор за утврдување неважност на договор или нотарска исправа, како и за побивање на должникови правни дејствија кои се однесуваат на ствар, за определување на вредноста на спорот меродавна е прометната вредност на стварта, што тужителот е должен да ја определи во тужбата.

(4) Кога тужбеното барање не се однесува на паричен износ, како вредност на предметот на спорот се смета висината на таксената основица.

(5) Ако вредноста на предметот на спорот тужителот очигледно ја определил многу високо или многу ниско, така што се поставува прашање за составот на судот, за правото на изјавување ревизија или за видот на постапката, судот најдоцна до закажување на подготвителното рочиште брзо и на погоден начин со решение против кое не е дозволена посебна жалба ја утврдува вредноста на предметот на спорот.

4. Состав на судот

Член 34

- (1) Во парничната постапка судовите судат во совет.
- (2) Во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон.
- (3) Претседателот на советот може да ги презема само оние дејствија во постапката и да ги донесува само оние одлуки за чие преземање односно донесување е овластен со закон.
- (4) Судијата поединец во решавањето на предметите од својата надлежност ги има сите права и должности што му припаѓаат на претседателот на советот и на советот, освен ако со овој закон поинаку не е уредено.

Член 35

- (1) Во прв степен споровите ги суди совет или судија поединец.
- (2) Кога суди во прв степен, советот е составен од еден судија како претседател на советот и двајца судии поротници.

Член 36

- (1) Судија поединец суди спорови за имотно-правните барања кога вредноста на предметот на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари.
- (2) По исклучок од став (1) на овој член, во текот на постапката странките можат да се спогодат имотно-правните спорови да ги суди судија поединец, без оглед на вредноста на спорот.
- (3) Судија поединец ја спроведува постапката и донесува одлука во предметите за правна помош.

Член 37

- (1) Кога суди во втор степен на седница судот одлучува во совет составен од тројца судии.
- (2) Судирот на надлежноста од член 22 од овој закон, заеднички непосредно повисокиот суд го решава во составот од став (1) на овој член и одлучува во сите други случаи, ако со овој закон поинаку не е уредено.
- (3) Кога суди во втор степен на расправа, советот на второстепениот суд е составен од двајца судии и тројца судии-поротници.
- (4) Кога одлучува за ревизија, Врховниот суд на Република Северна Македонија суди во совет составен од петмина судии.

5. Месна надлежност

а) Општа месна надлежност

Член 38

- (1) Ако со законот не е уредена исклучива месна надлежност на некој друг суд, за судење надлежен е судот што е општо месно надлежен за тужениот.
- (2) Во случаите предвидени во овој закон, покрај судот од општа месна надлежност, за судење надлежен е и друг определен суд.

Член 39

- (1) За судење општо месно надлежен е судот на чие подрачје тужениот има живеалиште.

(2) Ако тужениот нема живеалиште во Република Северна Македонија, општо месно надлежен е судот на чие подрачје тужениот има престојувалиште.

(3) Ако тужениот покрај живеалиште има и престојувалиште во некое друго место, а според околностите може да се претпостави дека таму ќе престојува подолго време, општо месно надлежен е и судот на престојувалиштето на тужениот.

Член 40

(1) За судење во спорови против единица на локалната самоуправа, општо месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на единицата на локалната самоуправа.

(2) За судење во спорови против правни лица, општо месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на правното лице.

Член 41

За судење во спорови против државјанин на Република Северна Македонија кој привремено престојува во странство каде што е упатен на служба или на работа од страна на државен орган или правно лице, општо месно надлежен е судот на неговото последно живеалиште во Република Северна Македонија.

б) Посебна месна надлежност

Надлежност за сопарничарите

Член 42

Ако со една тужба се тужени повеќе лица согласно член 185 став (1) точка 1) од овој закон, а за нив не постои месна надлежност на ист суд, надлежен е судот кој е месно надлежен за еден од тужените, а ако меѓу нив има главни и споредни должници, судот кој е месно надлежен за некој од главните должници.

Надлежност во спорови за законска издршка

Член 43

(1) За судење во спорови за законска издршка, ако тужител е лице кое бара издршка, покрај судот од општа месна надлежност надлежен е и судот на чие подрачје тужителот има живеалиште, односно престојувалиште.

(2) Ако во споровите за законска издршка со меѓународен елемент е надлежен суд во Република Северна Македонија затоа што тужителот има живеалиште во Република Северна Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје тужителот има живеалиште.

(3) Ако надлежноста на суд во Република Северна Македонија во споровите за законска издршка постои затоа што тужениот има имот во Република Северна Македонија од кој може да се наплати издршката, месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа имотот.

Надлежност во спорови за надоместок на штета

Член 44

(1) За судење во спорови за вондоговорна одговорност за штета надлежен е судот на чие подрачје е извршено штетното дејствие или судот на чие подрачје настапила штетната последица.

(2) Ако штетата настапила поради смрт или тешки телесни повреди, покрај судот од ставот (1) на овој член, надлежен е и судот на чие подрачје тужителот има живеалиште, односно престојувалиште.

(3) Одредбите на ставовите (1) и (2) на овој член, се применуваат и во спорови против друштвото за осигурување заради надоместок на штета на трети лица врз основа на прописите за непосредната одговорност на друштвото за осигурување, а одредбата на ставот (1) од овој член и во спорови за регресни барања по основа на надоместок на штета против регресни должници.

Надлежност во спорови заради заштита на правата врз основа на писмена гаранција на производителот

Член 45

За судење во спорови за заштита на правата врз основа на писмена гаранција против производителот кој ја дал гаранцијата, освен судот од општа месна надлежност за тужениот, надлежен е и судот од општа месна надлежност за продавачот кој при продажбата на предметот му ја врачил на купувачот писмената гаранција на производителот.

Надлежност во спорови за заштита на права на потрошувачи

Член 46

За судење во спорови за заштита на права на потрошувачи, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чие подрачје потрошувачот има живеалиште, односно престојувалиште.

Надлежност во спорови поради повреда на правата на личноста

Член 47

За судење во спорови поради повреда на правата на личноста, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чие подрачје е извршено штетното дејствие или судот на чие подрачје тужителот има живеалиште, односно престојувалиште.

Надлежност во брачните спорови

Член 48

(1) За судење во спорови заради утврдување на постоење или непостоење на брак, поништување на брак или развод на брак (брачни спорови), покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чие подрачје брачните другари имале последно заедничко живеалиште.

(2) Ако во брачните спорови судот во Република Северна Македонија е надлежен затоа што брачните другари имале последно заедничко живеалиште во Република Северна Македонија, односно затоа што тужителот има живеалиште во Република Северна Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје брачните другари имале последно заедничко живеалиште, односно судот на чие подрачје тужителот има живеалиште.

Член 49

Ако во споровите за имотни односи на брачните другари надлежен е суд во Република Северна Македонија затоа што тужителот во време на поднесувањето на тужбата има живеалиште или престојувалиште во Република Северна Македонија, или затоа што брачните другари имаат вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката; или затоа што едниот брачен другар е лице без државјанство кое има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката; или затоа што последното заедничко вообичаено престојувалиште на брачните другари било во Република Северна Македонија, а едниот од нив се уште има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката или затоа што тужителот има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во траење од најмалку една година непосредно пред поведувањето на постапката, месно надлежен е судот на чие подрачје тужителот има живеалиште или престојувалиште во времето на поднесувањето на тужбата, односно судот на чие подрачје се наоѓа имотот.

Надлежност во споровите за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство

Член 50

(1) Во споровите заради утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, дете може да поднесе тужба до судот од општа месна надлежност или до судот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште.

(2) Ако во споровите заради утврдување или оспорување на татковство или мајчинство надлежен е суд во Република Северна Македонија затоа што тужителот има живеалиште во Република Северна Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје тужителот има живеалиште.

Надлежност во споровите за недвижности и поради смеќавање на владение

Член 51

(1) За судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите, за спорови поради смеќавање на владение на недвижности, како и за спорови од закупни односи на недвижности или од договори за користење на стан или деловни простории, исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓа недвижноста.

(2) Ако недвижноста лежи на подрачје на повеќе судови, надлежен е секој од тие судови.

(3) За споровите поради смеќавање на владение на подвижни ствари, покрај судот од општа месна надлежност надлежен е и судот на чие подрачје се случило смеќавањето.

Надлежност во споровите за воздухоплов и брод

Член 52

(1) Кога за судење во спорови за право на сопственост и за други стварни права на брод, односно воздухоплов, како и во спорови од закупни односи на воздухоплов и брод е надлежен суд во Република Северна Македонија, исклучиво месно надлежен е судот на чие подрачје се води уписникот во кој е запишан воздухопловот, односно бродот.

(2) Кога за судење во спорови поради смеќавање на владение на брод, односно воздухоплов од ставот (1) на овој член надлежен е суд во Република Северна Македонија, покрај судот на чие подрачје се води уписникот во кој е запишан бродот, односно воздухопловот надлежен е и судот на чие подрачје се случило смеќавањето.

Надлежност за лица кои немаат општа месна надлежност во Република Северна Македонија

Член 53

(1) Ако надлежноста на суд во Република Северна Македонија постои затоа што во Република Северна Македонија се наоѓа имотот од тоа лице или предметот што се бара со тужбата, тужба за имотно-правните барања против лице кое нема општа месна надлежност во Република Северна Македонија може да се поднесе до секој суд во Република Северна Македонија на чие подрачје се наоѓа некаков имот од лицето или предметот што се бара со тужбата.

(2) Ако надлежноста на суд во Република Северна Македонија постои затоа што обврската настанала за време на престојот на тужениот во Република Северна Македонија, месно надлежен е судот на чие подрачје настанала обврската.

(3) Ако надлежноста на суд во Република Северна Македонија постои затоа што обврските треба да се исполнат во Република Северна Македонија, во споровите против лице кое во Република Северна Македонија нема општа месна надлежност, за обврските што треба да ги исполни во Република Северна Македонија, тужба може да се поднесе до судот на чие подрачје треба да се исполни обврската.

Надлежност според местото во кое се наоѓа деловната единица на правното лице

Член 54

За судење во спорови против правно лице кое има деловна единица надвор од своето седиште, ако спорот произлегува од правниот однос на деловната единица, покрај судот од општа месна надлежност надлежен е и судот на чие подрачје се наоѓа деловната единица.

Надлежност за споровите од односите со воени единици

Член 55

Во споровите против Република Северна Македонија од односите со воени единици, исклучиво месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на командата на воената единица.

Надлежност во споровите од наследно-правни односи

Член 56

Додека оставинската постапка не е правосилно завршена, за судење во спорови од наследно-правните односи, како и во спорови за побарувањата на доверителот спрема оставителот, покрај судот од општа месна надлежност, месно надлежен е и судот на чие подрачје се наоѓа оставинскиот суд.

Надлежност во споровите во постапката за извршување и во стечајната постапка

Член 57

За судење во споровите што настануваат во текот и по повод постапка за извршување (од страна на извршител или административно извршување), односно во текот и по повод стечајна постапка, исклучиво месно надлежен е судот на чие подрачје се спроведува извршувањето, односно се води стечајната постапка.

Надлежност според местото на плаќање

Член 58

За судење во споровите на имателите на меница или чек против потписниците, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на местото на плаќањето.

Надлежност во споровите од работните односи

Член 59

За судење во спор од работен однос во кој тужител е работникот, покрај судот кој е општо месно надлежен за тужениот, надлежен е и судот на чие подрачје се врши, се вршела, односно би морала да се врши работата, како и судот на чие подрачје е заснован работниот однос.

в) Определување на месна надлежност од страна на повисок суд

Член 60

Ако поради изземање на судија, надлежниот суд не може да постапува, за тоа претседателот на судот го известува повисокиот суд, кој определува во тој предмет да постапува друг стварно надлежен суд од неговото подрачје.

Член 61

По предлог од странката или од надлежниот суд, Врховниот суд на Република Северна Македонија може да определи во одделен предмет да постапува друг стварно надлежен суд, ако е очигледно дека така полесно ќе се спроведе постапката или ако за тоа постојат други важни причини.

Член 62

Ако за судење е надлежен суд во Република Северна Македонија, но според одредбите од овој закон не може да се утврди кој суд е месно надлежен, Врховниот суд на Република Северна Македонија, по предлог од странката, определува кој стварно надлежен суд ќе биде месно надлежен.

г) Спогодба за месна надлежност

Член 63

(1) Ако со закон не е определена исклучива месна надлежност на некој суд, странките можат да се спогодат во прв степен да им суди суд кој не е месно надлежен, под услов тој суд да е стварно надлежен.

(2) Странките не можат да се спогодат за месна надлежност кога е во прашање надлежноста од членот 45 од овој закон.

(3) Ако со закон е определено дека за судење во определен спор месно надлежни се два или повеќе судови, странките можат да се спогодат во прв степен да им суди еден од тие судови или некој друг стварно надлежен суд.

(4) Спогодбата од ставовите (1), (2) и (3) на овој член важи само ако е составена во писмена форма и ако се однесува на определен спор или на повеќе спорови што произлегуваат од определен правен однос.

(5) Исправата за спогодбата тужителот мора да ја приложи кон тужбата.

Глава трета

ИЗЗЕМАЊЕ

Член 64

Судија или судија-поротник не може да ја врши судиската должност, ако:

1) самиот е странка, законски застапник или полномошник на странка, ако со странката е во однос на соовластеник, сообврзник или регресен обврзник или ако во истиот предмет е сослушан како сведок или вештак;

2) постојано или привремено работи кај работодавец кој е странка во постапката;

3) странката или законскиот застапник или полномошникот на странката му е роднина по крв во права линија до кој и да е степен, а во странична линија до четврти степен или му е брачен другар, вонбрачен другар или роднина по сватовство до втори степен, без оглед дали бракот престанал или не;

4) е старател, посвоител, посвоеник, хранител или храненик на странката, на нејзин законски застапник или полномошник;

5) во истиот предмет учествувал во постапката пред понискиот суд или на друг орган;

6) постојат други околности што ја доведуваат во сомневање неговата непристрасност и

7) постои деловна, финансиска или организациска поврзаност со странката или со нејзиниот полномошник преку трети лица, здруженија или деловни субјекти или постојат јавно достапни докази за блискост со некоја странка преку социјалните мрежи или јавни изјави, кои разумно ја доведуваат во сомнеж неговата непристрасност.

Член 65

(1) Судија или судија-поротник, ако дознае дека постои некоја од причините за изземање од член 64 точки од 1) до 5) од овој закон, должен е да ја прекине секоја работа врз предметот и да го извести претседателот на судот, кој определува друг судија. Ако се работи за изземање на претседателот на судот кој постапува во конкретен предмет, тој определува друг судија од редот на судиите на судот, а ако тоа не е можно постапува согласно членот 60 од овој закон.

(2) Ако судијата или судијата-поротник смета дека постојат други околности од член 64 точка 6) од овој закон што ја доведуваат во сомневање неговата непристрасност, го известува претседателот на судот, кој одлучува за изземањето.

(3) Ако претседателот на судот смета дека постојат други околности од член 64 точка 6) од овој закон што ја доведуваат во сомневање неговата непристрасност, за тоа го известува претседателот на непосредно повисокиот суд, кој одлучува за изземањето.

(4) До донесувањето на решението од ставовите (2) и (3) на овој член, судијата може да ги преземе само оние дејствија за кои постои опасност од одлагање.

Член 66

(1) Странките можат да бараат изземање само на судијата, односно судијата-поротник пред кој се води постапката, односно на претседателот на судот кој треба да одлучи за барањето за изземање.

(2) Не е допуштено барање за изземање:

- 1) на сите судии од еден суд кои би можеле да постапуваат во предметот;
- 2) ако е засновано врз исти причини, односно околности за кои веќе е одлучено;
- 3) во кое не е образложена причината заради која се бара изземањето и
- 4) на претседателот на непосредно повисок суд да одлучува по барање за изземање на претседателот на понизок суд.

(3) Барањето од ставот (2) на овој член, веднаш го отфрла судијата поединец или претседателот на советот кој постапува по предметот.

(4) Против решението од ставот (3) на овој член не е дозволена посебна жалба.

(5) Странката е должна да поднесе барање за изземање на судија, судија-поротник односно на претседателот на судот, ако дознае дека постои причина за изземање, а најдоцна до завршување на главната расправа пред првостепениот суд, а ако главна расправа не се одржала, до донесување на одлуката.

(6) Барање за изземање на судија од повисок суд странката може да поднесе во правниот лек или во одговорот на правниот лек, а ако пред повисокиот суд се одржува расправа, тогаш до завршувањето на расправата.

Член 67

(1) За барањето на странката за изземање на судија, односно на судија-поротник одлучува претседателот на судот најдоцна во рок од три дена од денот на поднесувањето на барањето.

(2) За барањето на странката за изземање на претседателот на судот одлучува претседателот на непосредно повисокиот суд најдоцна во рок од осум дена од денот на поднесувањето на барањето.

(3) За барањето на странката за изземање на судија на Врховниот суд на Република Северна Македонија, одлучува претседателот на Врховниот суд најдоцна во рок од три дена од денот на поднесувањето на барањето, а за барање за изземање на претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија одлучува Врховниот суд на Република Северна Македонија на општа седница, најдоцна во рок од 15 дена од денот на поднесувањето на барањето.

(4) Пред донесувањето на решението за изземање се зема изјава од судијата или од судијата-поротник чие изземање се бара, а по потреба се вршат и други извиди.

(5) Против решението со кое се усвојува барањето за изземање не е дозволена жалба, а против решението со кое барањето е отфрлено или одбиено не е дозволена посебна жалба.

Член 68

(1) Ако судијата или судијата-поротник, претседателот на советот, членот на советот или претседателот на судот дознае дека е поднесено барање за негово изземање, должен е веднаш да ја запре работата врз односниот предмет, а ако се бара изземање согласно член 64 точка 6) од овој закон, до донесувањето на решението за барањето може да презема само дејствија за кои постои опасност од одлагање.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, претседателот на советот или судијата поединец може со решение, против кое не е дозволена посебна жалба, да одлучи и понатаму да продолжи со работата доколку оцени дека барањето за изземање очигледно е истакнато заради попречување на судот при преземање на одредени дејствија, односно заради одолжување на постапката.

(3) Ако се усвои барањето за изземање, дејствијата кои се преземени или одлуките донесени согласно ставовите (1) и (2) на овој член, ги укинува претседателот на советот или судијата поединец кој го презема водењето на постапката.

(4) Со парична казна од членот 10 став (3) од овој закон судот ќе ја казни странката, замешувачот или застапникот, доколку утврди дека барањето за изземање е истакнато заради очигледно попречување на судот во преземањето на одредени дејствија или заради одолжување на постапката.

(5) На барање на спротивната странка, судот без одлагање со решение одлучува за надоместок на трошоците на постапката кои на странката и се причинети со истакнувањето на неоснованото барање за изземање.

(6) Против решението од став (5) на овој член не е дозволена посебна жалба, а извршување може да се бара и пред решението да стане правосилно.

Член 69

(1) Одредбите за изземање на судија и на судија-поротник се применуваат и за записничарот.

(2) За изземањето на записничарот одлучува претседателот на советот на првостепениот суд, односно судијата поединец.

Глава четврта

СТРАНКИ И НИВНИ ЗАКОНСКИ ЗАСТАПНИЦИ

Член 70

(1) Странка во постапка може да биде секое физичко и правно лице.

(2) Со посебни прописи се определува кој може да биде странка во постапката освен физички и правни лица.

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член, парничниот суд може, со правно дејство во определена постапка, да им го признае својството на странка и на оние форми на здружување кои немаат способност да бидат странка во смисла на одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член, ако утврди дека, со оглед на предметот на спорот, во суштина ги исполнуваат условите за стекнување на способност да бидат странка и ако располагаат со имот над кој може да се спроведе извршување.

(4) Против решението од ставот (3) на овој член со кое се признава својство на странка во постапката дозволена е посебна жалба.

Член 71

(1) Странката која е целосно деловно способна може сама да ги врши дејствијата во постапката (парнична способност).

(2) Полнолетно лице на кое му е делумно ограничена деловната способност парнично е способно во границите на својата деловна способност.

(3) Малолетно лице кое не стекнало целосна деловна способност парнично е способно во границите во кои му се признава деловната способност.

Член 72

(1) Странката која нема парнична способност ја застапува нејзиниот законски застапник.

(2) Законскиот застапник се определува со закон или со акт на надлежниот државен орган.

Член 73

(1) Законскиот застапник во име на странката може да ги презема сите дејствија во постапката, но ако за поднесување или за повлекување на тужба, за признавање, односно одрекување од тужбеното барање, за склучување на порамнување или за преземање на други дејствија во постапката во посебни прописи е уредено дека застапникот мора да има посебно овластување, тие дејствија може да ги презема само ако има посебно овластување.

(2) Лицето кое се појавува како законски застапник е должно на барање од судот да докаже дека е законски застапник. Кога за преземање на определени дејствија во постапката е потребно посебно овластување, законскиот застапник е должен да докаже дека има посебно овластување.

(3) Ако судот оцени дека законскиот застапник на лице под старателство не покажува потребно внимание во застапувањето, го известува Центарот за социјална работа. Ако поради пропуштање на законскиот застапник би можела да настане штета за лицето под старателство, судот застанува со постапката и предлага да се определи друг законски застапник.

Член 74

Во текот на целата постапка судот по службена должност внимава дали лицето кое се јавува како странка може да биде странка во постапката и дали е парнично способно, дали парнично неспособната странка ја застапува нејзиниот законски застапник и дали законскиот застапник има посебно овластување кога тоа е потребно.

Член 75

(1) Ако судот утврди дека лицето кое се појавува како странка не може да биде странка во постапката, а тој недостаток може да се отстрани, го повикува тужителот да изврши потребни исправки во тужбата или презема други мерки за да може да продолжи постапката со лице кое може да биде странка во постапката.

(2) Ако судот утврди дека странката нема законски застапник или дека законскиот застапник нема посебно овластување кога тоа е потребно, бара од надлежниот Центар за социјална работа да му постави старател на парнично неспособното лице, односно го повикува законскиот застапник да прибави посебно овластување или презема други мерки што се потребни за да може парнично неспособната странка да биде правилно застапувана.

(3) Судот определува рок за отстранување на недостатоците од ставовите (1) и (2) на овој член.

(4) Додека не се отстранат недостатоците од ставовите (1) и (2) на овој член, во постапката можат да се преземаат само дејствија поради чие одлагање би можеле да настанат штетни последици за странката.

(5) Ако недостатоците од ставовите (1) и (2) на овој член не можат да се отстранат или ако определениот рок безуспешно истече, судот со решение ги укинува дејствијата спроведени во постапката, доколку се зафатени со недостатоците и ја отфрла тужбата ако недостатоците го попречуваат натамошното водење на постапката.

(6) Против решението со кое се определуваат мерки за отстранување на недостатоците не е дозволена жалба.

Член 76

(1) Ако во текот на постапката пред првостепениот суд се покаже дека редовната постапка околу назначувањето на законски застапник на тужениот би траела долго, па поради тоа за едната или за двете странки би можело да настанат штетни последици, судот му назначува на тужениот привремен застапник.

(2) Под условот од ставот (1) на овој член, судот му назначува на тужениот привремен застапник особено, ако:

- 1) тужениот не е парнично способен, а нема законски застапник;
- 2) постојат спротивни интереси на тужениот и на неговиот законски застапник;
- 3) двете странки имаат ист законски застапник;
- 4) живеалиштето или престојувалиштето на тужениот е непознато, а тужениот нема полномошник и

5) тужениот или неговиот законски застапник, кои немаат полномошник во Република Северна Македонија, се наоѓаат во странство, а постои опасност доставувањето да се одолговлекува.

(3) Привремениот застапник се назначува по електронски пат со примена на правилото на случаен избор од Именикот на адвокатите на Адвокатската комора на Република Северна Македонија, со седиште на подрачјето на судот пред кој се води постапката, согласно со редот на доделување определен со Судскиот деловник, со цел да се исклучи субјективниот избор. Трошоците за привремениот застапник паѓаат на товар на судот, а подоцна се надоместуваат согласно со одредбите за трошоци во постапката.

(4) За назначувањето привремен застапник судот без одлагање го известува Центарот за социјална работа, како и странките кога тоа е можно.

(5) Судот може да му назначи привремен застапник и на правно лице со соодветна примена на одредбите на овој член.

Член 77

(1) Привремениот застапник во постапката за која е поставен ги има сите права и должности на законски застапник.

(2) Правата и должностите од став (1) на овој член, привремениот застапник ги врши сè додека тужениот или неговиот полномошник не се појави пред судот, односно додека Центарот за социјална работа не го известува судот дека поставил старател.

Член 78

(1) Ако привремен застапник на тужениот му е назначен од причините од член 76 став (2) точки 4) и 5) од овој закон, судот објавува оглас во “Службен весник на Република Северна Македонија”, на огласната табла и на веб страница на судот.

(2) Огласот од став (1) на овој член треба да содржи: означување на судот кој го назначил привремениот застапник, законска основа, име на тужениот на кој му се назначува застапник, предмет на спорот, име на привремениот застапник и неговото занимање и живеалиште или престојувалиште, како и предупредување дека застапникот ќе го застапува тужениот во постапката сè додека тужениот или неговиот полномошник не се појави пред судот, односно додека Центарот за социјална работа не го известува судот дека назначил старател.

Член 79

Странски државјанин кој парнично не е способен според законот на државата чиј државјанин е, а парнично е способен според законот на Република Северна Македонија, може сам да презема дејствија во постапката. Законскиот застапник може да презема дејствија во постапката само додека странскиот државјанин не изјави дека сам го презема водењето на парницата.

Глава петта

ПОЛНОМОШНИЦИ

Член 80

(1) Странките можат да преземаат дејствија во постапката лично или преку полномошник, но судот може да ја повика странката која има полномошник пред судот лично да се изјасни за фактите што треба да се утврдат во парницата.

(2) Странката што ја застапува полномошник може пред суд да дава изјави и покрај својот полномошник.

(3) Странката може да поднесе вонреден правен лек и да презема дејствија во постапката по вонреден правен лек само преку полномошник, кој е адвокат или лице дипломиран правник со положен правосуден испит кое е вработено кај странката, освен ако е самата адвокат или е дипломиран правник со положен правосуден испит или е универзитетски професор по правен предмет поврзан со судската практика од соодветната област.

Член 81

(1) Полномошник на странката може да биде:

1) адвокат;

2) дипломиран правник со положен правосуден испит вработен кај странката и

3) роднина по крв во права линија, брат, сестра или брачен другар, вонбрачен другар доколку е потполно деловно способен, а судот го утврдува статусот на лицето полномошник со соодветни исправи издадени од надлежен орган.

(2) Ако како полномошник се јавува лице спротивно на одредбите од ставот (1) на овој член, судот донесува решение со кое на лицето му оневозможува натамошно застапување и ја известува странката.

(3) Против решението од ставот (2) на овој член не е дозволена посебна жалба.

(4) Ако судот утврди дека полномошникот од став (1) точките 2) и 3) на овој член, не е способен да ја врши таа должност, ја предупредува странката за штетните последици кои можат да настанат поради неправилното застапување.

Член 82

Дејствијата во постапката што полномошникот ги презема во границите на полномошното имаат исто правно дејство како да ги презела самата странка.

Член 83

(1) Странката може да ја измени или отповика изјавата на својот полномошник на рочиштето на кое е дадена изјавата.

(2) Ако полномошникот признал некој факт на рочиштето на кое странката не присуствувала или некој факт признал во поднесок, а странката тоа признание подоцна го измени или отповика, судот ги цени двете изјави согласно член 208 став (2) од овој закон.

Член 84

(1) Обемот на полномошното го определува странката.

(2) Странката може да го овласти полномошникот да презема само определени дејствија или да ги презема сите дејствија во постапката.

Член 85

(1) Ако странката му издала на адвокатот полномошно за водење на парничната постапка, а поблиску не ги определила овластувањата во полномошното, адвокатот врз основа на полномошното е овластен да ги врши сите дејствија во постапката, а особено да поднесе тужба, да ја повлече тужбата, да го признае тужбеното барање или да се одрече од тужбеното барање, да склучи порамнување, да поднесе правен лек и да се одрече или откаже од него, од спротивната странка да ги прими досудените трошоци, како и да бара издавање на привремени мерки за обезбедување.

(2) За поднесување на предлог за повторување на постапката на адвокатот му е потребно посебно полномошно, ако од правосилноста на одлуката изминале повеќе од шест месеци.

(3) Адвокатот може да го заменува адвокатски стручен соработник со положен правосуден испит, вработен кај него или друг адвокат, со согласност на странката.

Член 86

Ако странката во полномошното не ги определила поблиску овластувањата на полномошникот, полномошникот кој не е адвокат врз основа на ваквото полномошно може да ги врши сите дејствија во постапката, но секогаш му е потребно изрично овластување за повлекување на тужба, за признавање или за одрекување од тужбеното барање, за склучување на порамнување, за одрекување или откажување од правен лек и за пренесување на полномошното врз друго лице, како и за поднесување на вонредни правни лекови.

Член 87

(1) Странката го издава полномошното писмено или усно на записник, односно тонски запис во судот.

(2) Странката која не е писмена или не е во состојба да се потпише на писменото полномошно наместо потпис става отпечаток од показалецот. Ако полномошното се дава на лице кое не е адвокат, полномошното се заверува кај нотар, освен ако е дадено усно на записник, односно тонски запис во судот.

(3) Ако се посомнева во вистинитоста на писменото полномошно, судот со решение може да определи да се поднесе заверено полномошно. Против ова решение не е дозволена жалба.

Член 88

(1) Полномошникот е должен при првото дејствие во постапката да поднесе полномошно.

(2) Судот може да дозволи дејствијата во постапката за странката привремено да ги врши лице кое не поднело полномошно, но истовремено му наредува дополнително во определен рок да поднесе полномошно или одобрение од странката за преземените парнични дејствија.

(3) Додека не истече рокот за поднесување на полномошното, судот го одложува донесувањето на одлуката. Ако рокот истече безуспешно, судот ја продолжува постапката, не земајќи ги предвид дејствијата што се преземени од лицето без полномошно.

(4) Судот е должен во текот на целата постапка да внимава дали лицето кое се појавува како полномошник е овластено за застапување. Ако судот утврди дека лицето кое се појавува како полномошник не е овластено за застапување, ги укинува парничните дејствија што ги презело лицето, ако тие дејствија странката не ги одобрила дополнително.

Член 89

(1) Странката може во секое време да го отповика полномошното, а полномошникот може во секое време да го откаже полномошното.

(2) Отповикувањето, односно откажувањето на полномошното мора да му се соопшти на судот пред кој се води постапката, писмено или усно на записник односно тонски запис.

(3) Отповикувањето, односно откажувањето на полномошното важи за спротивната странка од моментот кога и е соопштено.

(4) По откажувањето на полномошното, полномошникот е должен уште еден месец да ги врши дејствијата за лицето кое му го издало полномошното, ако тоа е потребно од него да отстрани некаква штета што во тоа време би можела да настане.

Член 90

(1) Ако на полномошникот му е дадено овластување дека може да ги врши сите дејствија во постапката, а на странката ѝ биде одземена деловната способност или ако нејзиниот законски застапник умре или му биде одземена деловната способност, или ако застапникот според закон биде разрешен од должност, полномошникот е овластен и натаму да ги презема дејствијата во постапката, но наследникот односно новиот законски застапник може да го отповика полномошното.

(2) Во случаите од ставот (1) на овој член, на полномошникот од член 81 став (1) точките 2) и 3), секогаш му престануваат овластувањата што во полномошното мораат изречно да се наведат, согласно член 86 од овој закон.

Член 91

(1) Со смрт на физичкото лице, односно со престанувањето на правното лице, престанува и полномошното што го издало.

(2) Во случај на стечај, полномошното што го издал стечајниот должник престанува кога според важечките прописи ќе настапат правните последици од отворањето на стечајната постапка.

(3) По исклучок од ставовите (1) и (2) на овој член, полномошникот е должен уште еден месец да ги врши дејствијата во постапката ако е потребно од странката да отстрани штета.

Јазикот во постапката

Член 92

(1) Странките и другите учесници во постапката граѓани на Република Северна Македонија, чиј јазик не е македонскиот јазик и кирилското писмо, а не е ни службен јазик различен од македонскиот јазик и кирилското писмо, во постапката имаат право при учество на рочиштата и при усно преземање на други процесни дејствија пред судот да го употребуваат својот јазик.

(2) На странките и другите учесници во постапката од ставот (1) на овој член, им се обезбедува усно преведување на нивниот јазик на се што се изнесува на рочиштето, како и писмено преведување, вклучувајќи и транслитерација на Брајово писмо на исправите кои се користат на рочиштето за докажување, како и на записникот од главната расправа.

(3) Странките и другите учесници во постапката од ставот (1) на овој член, се поучуваат за правото усната постапка пред судот да ја следат на својот јазик со посредство на преведувач.

(4) Странките и другите учесници во постапката од ставот (1) на овој член, можат да се одречат од правото на преведување ако изјават дека го знаат јазикот на кој се води постапката.

(5) Во записникот односно тонскиот запис се внесува дека се поучени за правото на преведување, како и изјавите на странките, односно другите учесници во постапката од став (1) на овој член.

Глава шеста

ПОДНЕСОЦИ

Член 93

(1) Поднесок во смисла на овој закон е тужба, противтужба, одговор на тужба, правни лекови и други изјави, предлози и соопштенија што се даваат надвор од рочиште.

(2) Тужбата, противтужбата, одговорот на тужбата и правните лекови се поднесуваат во писмена форма.

(3) Другите изјави, предлози и соопштенија што се даваат надвор од рочиштето се поднесуваат во писмена форма или усно на записник односно тонски запис. Записникот од тонскиот запис е записник во форма на електронски документ.

(4) Поднесоците мора да бидат разбирливи и мора да го содржат сето она што е потребно за да може да се постапи по нив.

(5) Поднесоците особено треба да содржат: означување на судот, име и презиме на странките поткрепени со доказ за лична идентификација издаден согласно закон, како и нивно живеалиште, односно престојувалиште, односно фирма и седиште на правното лице запишани во Централниот регистар на Република Северна Македонија или друг регистар поткрепени со доказ од соодветниот регистар, соодветни податоци за законските застапници и полномошниците на странките, ако ги имаат, предмет на спорот, вредност на предметот на спорот, содржина на изјавата и потпис на подносителот, односно квалификуван електронски потпис. Доказ за лична идентификација, односно доказ од соодветниот регистар за правното лице се приложува единствено при поднесување на тужба, одговор на тужба и противтужба, како и во случај кога настанале промени во текот на постапката.

(6) Поднесоците поднесени од адвокати, Државното правобранителство, државни органи односно органи на државна управа, единици на локалната самоуправа, правни лица и лица кои вршат јавни овластувања, покрај податоците од ставот (4) на овој член, задолжително содржат и податоци за електронска адреса за достава на писмената регистрирана согласно закон и контакт телефон.

(7) Странката во поднесокот е должна да го наведе својот матичен број на граѓанинот, односно матичниот број на субјектот на уписот (МБС) за правните лица.

(8) Ако изјавата содржи некое барање, странката треба во поднесокот да ги наведе фактите врз кои се заснова барањето, како и докази кога тоа е потребно.

(9) Поднесокот во хартиена форма од адвокат задолжително содржи адвокатски печат, односно квалификуван електронски потпис од адвокатот кога поднесокот е во електронска форма.

Член 94

(1) Поднесоците и прилозите кон нив што треба да се достават до спротивната странка му се предаваат на судот во доволен број примероци за судот и за спротивната странка, доколку истите се поднесени во хартиена форма.

(2) Поднесоците и прилозите поднесени во форма на електронски документи судот треба да ги достави до спротивната странка со која не комуницира по електронски пат, како умножени примероци. Наодот и мислењето на вештакот се доставува и во хартиена форма.

(3) Ако на спротивната страна има повеќе лица кои имаат заеднички законски застапник или полномошник, за сите лица поднесоците и прилозите можат да се предадат во еден примерок.

Член 95

(1) Исправите што се приложуваат кон поднесокот, се поднесуваат во оригинал, препис или копија.

(2) Исправата во електронска форма создадена со дигитализација на исправата чија првична форма не е електронска, се смета за копија на исправата.

(3) Кога исправата е создадена во електронска форма нејзината репродукција во хартиена форма се смета за копија на исправата.

(4) Ако странката приложи исправа во оригинал, судот ја задржува, а на спротивната странка и дозволува да ја разгледа. Кога ќе престане потребата исправата во оригинал да се држи во судот, му се враќа на подносителот на негово барање, но судот може да бара од подносителот кон списите да приложи препис или копија на исправата.

(5) Ако исправата е приложена во препис или копија, судот на барање од спротивната странка го повикува подносителот да му ја поднесе на судот исправата во оригинал, а на спротивната странка и дозволува да ја прегледа. Кога е тоа потребно, судот го определува рокот во кој исправата во оригинал ќе се предаде од подносителот, односно прегледа од спротивната страна.

(6) Против овие решенија не е дозволена жалба.

Член 96

(1) Поднесоците кои се поднесени од полномошник или од страна на Државното правобранителство, а кои се неразбирливи, или не ги содржат податоците од член 93 ставовите (4), (5), (6) и (8) од овој закон, или не се поднесени во доволен број примероци кога тие се поднесени во хартиена форма или не ги содржат задолжителните елементи на електронски документи кога се поднесени во електронска форма, судот ги отфрла. За грешките во имињата и броевите, како и други очигледни грешки во пишувањето и сметањето, судот му укажува на полномошникот и му остава рок за исправка од три дена. Доколку полномошникот не постапи по укажувањето на судот во определениот рок, судот го отфрла поднесокот. Доколку дел од податоците предвидени во член 93 од овој закон се содржани во прилозите кон поднесоците, а не се наведени во поднесоците, судот нема да ги отфрли.

(2) Ако поднесокот е неразбирлив или не го содржи сето она што е потребно за да може да се постапи по него, судот му укажува на подносителот кој нема полномошник да го исправи или дополни поднесокот и му укажува на законските последици кои ќе настапат доколку не постапи по барањето на судот.

(3) Ако судот му го врати поднесокот на подносителот од ставот (2) на овој член заради исправка или дополнување, определува рок за повторно поднесување на поднесокот кој не може да биде подолг од осум дена.

(4) Ако поднесокот биде исправен односно дополнет и предаден на судот во рокот од став (3) на овој член, се смета дека му е поднесен на судот денот кога прв пат бил поднесен.

(5) Поднесокот се смета дека е повлечен ако не му биде вратен на судот во рокот од став (3) на овој член, а ако биде вратен без исправка односно дополнување, се отфрла.

(6) Ако подносителот не ги поднесе во доволен број примероци поднесоците или прилозите во хартиена форма, судот го повикува подносителот, односно неговиот застапник да ги поднесе во рок од три дена, во спротивно поднесокот се отфрла.

Поднесок во електронска форма

Член 97

(1) Поднесокот до судот може да се поднесе во електронска форма, односно како електронски документ согласно закон.

(2) Поднесокот во електронска форма треба да ги содржи задолжителните елементи пропишани за електронски документи согласно закон.

(3) Поднесокот кој е поднесен во електронска форма, односно како електронски документ треба да е поднесен во соодветен формат погоден за електронска обработка и пренос преку електронски комуникациски системи.

(4) По исклучок од ставот (1) на овој член, адвокати, Државното правобранителство, државни органи, органи на државната управа, единици на локалната самоуправа, правни лица и лица на кои им се пренесени јавни овластувања, се должни поднесоците да ги поднесуваат во електронска форма.

(5) Ако подносителот од ставот (4) на овој член поднесокот не го поднесе во електронска форма, судот му наложува поднесокот да го достави во електронска форма во рок од осум дена. Ако подносителот не го достави поднесокот во електронска форма се смета дека поднесокот е повлечен.

Член 98

(1) Со паричната казна од член 10 од овој закон, судот ќе го казни лицето кое во поднесокот го навредува судот, странката или друг учесник во постапката.

(2) Изречената парична казна од ставот (1) на овој член, не влијае на постапката за утврдување на граѓанска одговорност за навреда и клевета.

(3) Ако изречената парична казна од ставот (1) на овој член со правосилно решение не биде доброволно платена во рокот кој го определил судот, истата присилно се наплатува по предлог на судот, согласно закон.

(4) Одредбите од ставот (3) на овој член се применуваат во сите случаи кога судот изрекува парична казна согласно членовите 236, 250, 312 и 314 од овој закон.

(5) За изречената парична казна на адвокат, судот ја известува Адвокатската комора на Република Северна Македонија.

Глава седма

РОКОВИ И РОЧИШТА

Рокови

Член 99

(1) Ако роковите не се определени со закон, ги определува судот со оглед на околностите на случајот.

(2) Рокот што судот го определува може да се продолжи на предлог од заинтересираното лице, ако за тоа постојат оправдани причини.

(3) Предлогот од став (2) на овој член мора да се поднесе пред истекот на рокот чие продолжување се бара.

(4) Против решението за продолжување на рокот не е дозволена жалба.

(5) Продолжениот рок започнува да тече првиот нареден ден по истекот на рокот чие продолжување се бара.

Член 100

(1) Роковите се сметаат во денови, месеци и години.

(2) Кога рокот е определен во денови, во рокот не се засметува денот кога доставувањето или соопштувањето е извршено, односно денот во кој паѓа настанот од кога треба да се смета траењето на рокот, туку за почеток на рокот се зема првиот нареден ден.

(3) Роковите определени во месеци, односно во години завршуваат со истекот на денот од последниот месец, односно година, кој по својот број одговара на денот кога започнал рокот. Ако го нема тој ден во последниот месец, рокот завршува последниот ден на тој месец.

(4) Ако последниот ден на рокот паѓа на државен празник, или во некој друг ден кога судот не работи, рокот истекнува со истекот на првиот нареден работен ден.

Член 101

(1) Кога поднесокот е врзан за рок, се смета дека е даден во рокот ако пред да истече рокот му е предаден на надлежниот суд.

(2) Ако поднесокот е упатен по пошта со препорачана пратка, денот на предавањето на поштата се смета како ден на предавање на судот до кој е упатен.

(3) Ако поднесокот е испратен преку квалификувана електронска препорачана достава согласно закон, денот на потврдата за прием на доставата се смета како ден на предавање на судот до кој е упатен.

(4) За лица кои се наоѓаат на воена служба во Армијата на Република Северна Македонија, денот на предавањето на поднесокот на воената единица, односно на воената установа или на штаб се смета како ден на предавање на судот.

(5) Одредбата на ставот (4) на овој член се однесува и на други лица во Армијата на Република Северна Македонија кои се наоѓаат во служба во воени единици, односно воени установи или штабови во места во кои не постои редовна пошта.

(6) За лицата лишени од слобода, денот на предавањето на поднесокот до управата на казнено-поправната установа или воспитно-поправната установа се смета како ден на предавање на судот.

(7) Ако поднесокот што е врзан за рок е предаден или упатен до ненадлежен суд пред истекот на рокот, а стигне до надлежниот суд по истекот на рокот, се смета дека е поднесен навреме, ако неговото поднесување до ненадлежниот суд може да му се припише на незнаење или на очигледна грешка на подносителот.

(8) Одредбите од ставовите (1) до (7) на овој член се применуваат и врз рокот во кој според посебни прописи мора да се поднесе тужба, како и врз рокот на застареноста на побарувањата или на некое друго право.

Рочишта

Член 102

(1) Рочиштето го определува судот кога тоа е пропишано со закон или кога тоа го бараат потребите на постапката. Против решението не е дозволена жалба.

(2) Судот на рочиштето навремено ги повикува странките и другите лица чие присуство го смета за потребно. Кон поканата до странките се доставува поднесокот поради кој е определено рочиштето, а во поканата се назначува местото, просторијата и времето на одржувањето на рочиштето. Ако кон поканата не се доставува поднесокот, во поканата се наведуваат странките, предметот на спорот, како и дејствието што ќе се изврши на рочиштето.

(3) Судот во поканата особено предупредува на законските последици поради изостанување од рочиштето.

Член 103

(1) По правило, рочиштето се одржува во судската зграда и тонски се снима.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, судот може да одлучи рочиштето да се одржи надвор од судската зграда ако тоа е нужно или ако на тој начин се заштеди во време или во трошоците на постапката.

(3) Во случај на постоење опасност од одложување на рочиштето или кога постојат правни или стварни пречки за одложување на рочиштето, судот може да одлучи рочиштето да се одржи на далечина или да се изведат одделни докази со употреба на средства кои обезбедуваат двонасочна електронска комуникација и овозможуваат аудио-визуелен приказ во реално време преку затворен информатичко-комуникациски систем.

(4) Аудио-визуелниот запис од рочиштето или од изведениот доказ согласно ставот (3) на овој член, претставува записник во електронска форма.

(5) Против решението од ставовите (2) и (3) на овој член не е дозволена жалба.

Член 104

(1) Судот може да го одложи рочиштето кога тоа е потребно заради изведување на докази или кога за тоа постојат други оправдани причини. Новото рочиште се одржува во рок од најмалку осум дена, односно од најмногу 45 дена од денот кога рочиштето било одложено.

(2) Ако се одложи рочиштето, судот веднаш на присутните им го соопштува местото и времето на новото рочиште.

(3) Ако странката со поднесок побарала одлагање на рочиштето, должна е да се информира во судот дали барањето е прифатено.

(4) Ако судот го прифати барањето за одлагање на рочиштето од ставот (3) на овој член, новото рочиште се одржува најдоцна во рок од 45 дена од денот кога било одложено. Ако судот, надвор од рочиште го прифати барањето за одлагање, должен е да ја извести спротивната странка.

(5) Против решението на судот со кое се одлучува по барањето за одлагање на рочиштето, не е дозволена посебна жалба.

Враќање во поранешна состојба

Член 105

(1) Ако странката пропушти рочиште или рок за преземање на некое дејствие во постапката и поради тоа го загуби правото на преземање на дејствието, судот на таа странка на нејзин предлог ќе и дозволи дополнително да го изврши дејствието (враќање во поранешна состојба), ако оцени дека постојат оправдани причини за пропуштањето.

(2) Ако се дозволи враќање во поранешна состојба, постапката се враќа во онаа состојба во која се наоѓала пред пропуштањето и се укинуваат сите одлуки што ги донел судот поради пропуштањето.

(3) Странката која бара враќање во поранешна состојба должна е на спротивната странка да и ги надомести трошоците на постапката предизвикани со пропуштањето и одлучувањето за предлогот за враќање во поранешна состојба, независно од исходот на спорот. За барањето на спротивната странка за надоместок на трошоците на постапката судот е должен да одлучи со решение без одлагање, независно од одлуката за главната работа. Против решението не е дозволена посебна жалба, а извршување може да се бара пред правосилност на решението.

Член 106

(1) Предлогот за враќање во поранешна состојба се поднесува до судот кај кого требало да се изврши пропуштеното парнично дејствие.

(2) Предлогот од став (1) на овој член мора да се поднесе во рок од 15 дена од денот кога престанала причината што го предизвикала пропуштањето на парничното дејствие, а ако странката дури подоцна дознала за пропуштањето, од денот кога дознала за пропуштањето на парничното дејствие.

(3) Ако странката во поканата за преземање на некои парнични дејствија или во поканата за рочиште била предупредена на последиците од пропуштањето, се смета дека дознала за пропуштањето на парничното дејствие денот кога истекол рокот во кој дејствието требало да го преземе, односно денот кога е одржано рочиштето на кое е повикана.

(4) По истекот на три месеца од денот на пропуштањето на парничното дејствие не може да се бара враќање во поранешна состојба.

(5) Ако враќањето во поранешна состојба се предлага поради пропуштање на рокот, предлагачот е должен истовремено со поднесувањето на предлогот да го изврши и пропуштеното парнично дејствие.

Член 107

Ако е пропуштен рокот за поднесување на предлог за враќање во поранешна состојба или ако е пропуштено рочиштето определено по повод предлог за враќање во поранешна состојба, нема да се дозволи враќање во поранешна состојба.

Член 108

(1) Предлогот за враќање во поранешна состојба по правило не влијае врз текот на постапката, но судот може да одлучи постапката да се прекине до правосилноста на решението за предлогот за враќање во поранешна состојба.

(2) Ако судот донел одлука да се прекине постапката, а пред повисокиот суд е во тек постапка по жалба, за одлуката се известува повисокиот суд.

Член 109

(1) Ненавремените и недозволените предлози за враќање во поранешна состојба претседателот на советот односно судијата поединец, ги отфрла со решение.

(2) По предлог за враќање во поранешна состојба, судот закажува рочиште, освен ако фактите врз кои се заснова предлогот се општопознати.

Член 110

Против решението со кое се усвојува предлогот за враќање во поранешна состојба не е дозволена жалба, освен ако предлогот е усвоен спротивно на членот 107 од овој закон.

Глава осма

ЗАПИСНИЦИ

Член 111

За дејствијата преземени на рочиште се составува записник во електронска или хартиена форма.

Записник во хартиена форма

Член 112

(1) За рочиште одржано надвор од судската зграда се составува записник во хартиена форма.

(2) Записник во хартиена форма се составува и за поважните изјави или соопштенија што странките или другите учесници ги даваат надвор од рочиштето, како и за спогодба за порамнување.

(3) За помалку важни изјави или соопштенија не се составува записник, туку се составува само службена белешка на списокот.

Член 113

(1) Во записникот се внесува: назив и состав на судот, место каде што се врши дејствието, ден и час кога се врши дејствието, назначување на предметот на спорот и на имињата на присутните странки или на трети лица и на нивните законски застапници или полномошници.

(2) Записникот треба да содржи суштествени податоци за содржината на преземеното дејствие. Во записникот за главната расправа, особено се внесува: дали расправата била јавна или јавноста била исклучена, содржината на изјавите на странките, нивните предлози, доказите што ги понудиле, доказите што се изведени, со наведување на содржината на исказите на сведоците и вештаците, како и одлуките на судот донесени на рочиштето.

Член 114

Записникот мора да се води уредно, во него не смее ништо да се брише, да се додава или менува, а прецртаните места мора да останат читливи.

Член 115

(1) Записникот во хартиена форма се составува така што претседателот на советот, односно судијата поединец му кажува гласно на записничарот што ќе внесе во записникот, како и преку директно внесување на исказите на странките, сведоците и останатите учесници во постапката.

(2) Странките имаат право да го прочитаат записникот или да бараат да им се прочита, како и да ставаат свои приговори на содржината на записникот.

(3) Правото од став (2) на овој член го имаат и другите лица чија изјава е внесена во записникот, но само во поглед на делот од записникот што ја содржи нивната изјава.

(4) Исправките или додатоците на содржината на записникот што треба да се извршат по приговорите на странките или на други лица или по службена должност, се внесуваат на крајот од записникот. На барање од овие лица се внесуваат и приговорите што не се усвоени.

Член 116

(1) Записникот во хартиена форма го потпишуваат претседателот на советот, односно судијата поединец, записничарот, странките, односно нивните законски застапници или полномошници, како и толкувачот и преведувачот.

(2) Ако записникот во хартиена форма содржи повеќе страници, странките, односно нивните полномошници или законски застапници ја потпишуваат секоја страница од записникот.

(3) Примерок од записникот од ставот (1) на овој член, судот е должен да им даде или да им испрати дигитализиран примерок од записникот во хартиена форма преку квалификувана електронска препорачана достава на секоја од присутните странки.

(4) По барање на отсутната странка во судот, судот и издава примерок или преку квалификувана електронска препорачана достава и испраќа дигитализиран примерок од записникот во хартиена форма, во рок до 15 дена од денот на одржувањето на рочиштето на кое не присуствувала.

(5) Сведокот и вештакот го потпишуваат својот исказ на записникот во хартиена форма кога нивно сослушување се врши пред замолен судија или пред претседателот на советот, односно судијата поединец, надвор од рочиштето.

(6) Неписмено лице или лице кое не може да се потпише, на записникот во хартиена форма става отпечаток од показалецот, а записничарот под отпечатокот го запишува неговото име и презиме.

(7) Во записникот се забележува ако некоја од странките, нејзиниот законски застапник или полномошник, сведокот, вештакот, толкувачот или преведувачот се оддалечи пред потпишувањето на записникот во хартиена форма или не сака да го потпише записникот во хартиена форма и се наведуваат причините за истото.

(8) Дигитализираниот примерок од записникот во хартиена форма претставува копија на оригиналниот записник во хартиена форма.

Записник во електронска форма

Член 117

(1) Дејствијата што се преземаат на рочиште кое се одржува во судската зграда, тонски се снимаат.

(2) Тонската снимка од преземените дејствија на рочиштето е записник во форма на електронски документ од одржаното рочиште (во натамошниот текст: записникот во електронска форма).

(3) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако во просторијата во судската зграда каде што се одржува рочиштето не постојат технички услови за тонско снимање, за рочиштето се составува записник во хартиена форма, согласно одредбите од овој закон.

Член 118

(1) Претседателот на советот на првостепениот суд, односно судијата поединец раководи со процесот на тонското снимање на рочиштето.

(2) Тонското снимање на рочиштето се врши на сигурносен медиум за тонско снимање и тонскиот запис за одржаното рочиште не смее да се менува.

(3) Техничкиот дел од процесот на тонскиот запис го извршува записничарот кој е стручно оспособен да ракува со системот за тонско снимање.

(4) На почетокот на рочиштето судијата ги известува присутните странки и другите учесници во постапката дека рочиштето тонски се снима и дека снимката претставува електронски записник од одржаното рочиште.

(5) Умножен примерок од електронскиот записник од одржаното рочиште се предава на секоја странка и на учесниците на рочиштето, согласно овој закон.

(6) Електронскиот записник не смее да се објавува, емитува и користи за намени и цели надвор од судска постапка.

Член 119

(1) Странката или учесникот во постапката може усно на самото рочиште, или со писмен поднесок по завршувањето на рочиштето, да побара од судот да му биде издаден конвертиран и репродуциран примерок во хартиена форма на записник од записникот во електронска форма.

(2) Конвертираниот и репродуцираниот примерок на записникот од ставот (1) на овој член претставува копија на оригиналниот записник.

(3) Претседателот на советот на првостепениот суд, односно судијата поединец и записничарот, односно судскиот службеник, со своерачен потпис ја потврдува веродостојноста на копијата на електронскиот записник.

(4) Конвертираниот и репродуциран примерок, односно копијата од електронскиот записник, претставува составен дел на судскиот предмет.

(5) За издавање на копија од записникот во електронска форма се наплатува судска такса согласно со закон, која влегува во трошоците на постапката.

(6) Судот е должен на барање на странките или нивните застапници да им овозможи авторизиран електронски пристап преку пријавеното електронско сандаче до записникот во електронска форма од спроведеното рочиште или изведениот доказ со употреба на средства за електронска комуникација согласно овој закон.

Член 120

(1) За советувањето и гласањето се составува посебен записник во хартиена форма. Ако кај повисокиот суд во постапката по правниот лек одлуката е донесена едногласно, не се составува записник, туку на оригиналот на одлуката се составува забелешка за советувањето и гласањето.

(2) Записникот за советувањето и гласањето го содржи текот на гласањето и одлуката што е донесена.

(3) Издвоените мислења се приклучуваат кон записникот за советувањето и гласањето ако не се внесени во самиот записник.

(4) Записникот, односно забелешката за советувањето и гласањето ја потпишуваат сите членови на советот и записничарот.

(5) Записникот за советувањето и гласањето се затвора во посебна обвивка.

(6) Записникот за советувањето и гласањето може да го разгледа само повисокиот суд кога решава по правен лек, и по разгледувањето записникот повторно се затвора во посебна обвивка и на обвивката се назначува дека записникот е разгледан.

Глава деветта

ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ

Член 121

(1) Судот донесува одлуки во форма на пресуда или решение.

(2) За тужбено барање судот одлучува со пресуда, а во постапка поради смеќавање на владение со решение.

(3) Во случаите кога не одлучува со пресуда, судот одлучува со решение.

(4) Во постапката за издавање судски платен налог, решението со кое се усвојува тужбеното барање се донесува во форма на судски платен налог.

(5) Одлуката за трошоците во пресудата се смета за решение.

Член 122

(1) Одлуките на советот се донесуваат по советувањето со гласање.

(2) Во просторијата во која се врши советување и гласање можат да бидат присутни само членовите на советот и записничарот.

(3) Кога треба да се донесе одлука за поедноставни прашања, советот може да донесе одлука и на самото заседание.

Член 123

(1) Претседателот на советот раководи со советувањето и гласањето, се грижи сите прашања да се разгледаат сестрано и целосно и гласа последен.

(2) За секоја одлука на советот е потребно мнозинство на гласовите.

(3) Членовите на советот не можат да одбијат да гласаат за прашања што ги поставува претседателот на советот. Членот на советот што при гласањето за некое поранешно прашање останал во малцинство не може да се воздржи од гласање за прашање за кое подоцна треба да се одлучи.

(4) Ако за одделни прашања за кои се одлучува се поделат гласовите на повеќе различни мислења, така што ниту едно од нив нема мнозинство, прашањата се разделуваат и гласањето се повторува сè додека не се постигне мнозинство. Ако за висината на паричниот износ или количеството се поделат гласовите на повеќе од две мислења, повторно се разгледуваат причините за секое мислење и ако и по тоа не може да се постигне мнозинство, гласовите дадени за најголемиот паричен износ или количество им се додаваат на гласовите дадени за најблискиот помал паричен износ или количество додека не се постигне мнозинство.

Член 124

(1) Пред одлучувањето за главната работа судот одлучува дали е потребно да се дополни постапката, како и за други претходни прашања.

(2) Ако при решавањето за главната работа треба да се одлучи за повеќе барања, се гласа за секое барање одделно.

Глава десетта

ДОСТАВУВАЊЕ НА ПИСМЕНА И РАЗГЛЕДУВАЊЕ НА СПИСИ

Начин на доставување

Член 125

(1) Писмената се доставуваат по пошта (правно лице регистрирано за давање на поштенски услуги), преку квалификувана електронска препорачана достава (во натамошниот текст: електронска достава), преку службено лице на судот, непосредно во судот, преку нотар, извршител или друго лице определено со закон.

(2) Лицето што го врши доставувањето е должно на барање на лицето на кое му се врши доставување да го докаже својството на лице овластено за доставување.

Член 126

(1) Странката која е уредно поканета да присуствува на рочиште или пак е известена за преземање на определено дејствие не се јави пред судот, а не го оправда изостанокот, судот нема натамошна обврска да ја повикува. На барање на странката судот е должен во судот да и врати покана за денот и часот за одржување на рочиштето, како и примерок од записникот од претходно одржаното рочиште.

(2) Ако судот поради која било причина не работи на денот на закажаното рочиште, должен е да ја извести странката за денот и часот на одржување на новото рочиште.

Непосредно доставување меѓу странките

Член 127

(1) Странките можат една на друга непосредно и навремено да си упатуваат поднесоци и други писмена препорачано по пошта со повратница или на друг начин кој овозможува доказ за извршено доставување и поднесоците и другите писмена, заедно со доказот за извршено доставување да ги поднесат до судот.

(2) Ако двете странки во постапката се застапувани од полномошници кои се адвокати, судот може да им наложи задолжително непосредно меѓусебно доставување на поднесоци и други писмена согласно став (1) на овој член.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се применуваат на писмена за кои е предвидено лично доставување.

Доставување преку квалификувана електронска препорачана достава (електронска достава)

Член 128

(1) Доставувањето на писмената на адвокати, Државното правобранителство, државни органи, органи на државната управа, единици на локалната самоуправа, правни лица, и на лица кои вршат јавни овластувања се врши преку електронска достава на електронската адреса, регистрирана согласно закон во трговскиот регистар или регистарот на други правни лица.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член се применува и за физички лица кои вршат определена дејност запишана во трговскиот или друг регистар, кога им се врши достава во врска до дејноста што ја вршат.

(3) Странката која е физичко лице може да побара од судот доставувањето да ѝ се врши преку електронска достава на електронската адреса што ја назначува во барањето.

(4) Странката е должна без одлагање да го извести судот за промената на електронската адреса или за отповикувањето на барањето доставата да се врши преку електронска достава.

Член 129

(1) Електронската достава ја врши правно лице регистрирано во трговскиот регистар или регистарот на други правни лица кој го води Централниот регистар на Република Северна Македонија и кое е регистрирано како давател на квалификувана доверлива услуга согласно прописите од областа на електронските документи, електронската идентификација и доверливи услуги.

(2) Електронската достава се смета за извршена на денот на приемот на потврдата за прием на доставата.

(3) Електронската пошта од електронската адреса мора да биде преземена најдоцна осум дена од денот на нејзиното испраќање.

(4) Доколку електронската пошта не е преземена во рокот определен со ставот (3) на овој член, електронската достава се смета за извршена на денот на истекот на рокот за нејзиното преземање.

Член 130

(1) Во случај кога не постојат технички услови за електронска достава на електронската адреса на субјектите од член 128 ставовите (1) и (2) од овој закон, доставувањето се врши со предавање на писмената на лицето овластено за примање на писмена или на работникот кој ќе се затече во канцеларијата, односно во деловната просторија.

(2) Достава на правното лице може да се изврши и преку неговата деловна единица ако спорот произлегува од правен однос на таа деловна единица.

(3) Кога писменото треба да се достави до субјектите утврдени во членот 128 став (1), доставувањето се врши со предавање на писменото во неговата писарница. Како ден на доставување се смета денот на предавањето на писменото во писарницата.

(4) Писмената кои се доставуваат преку поштенски фах не смеат да бидат достапни на лицата на кои им се доставуваат пред да ја потпишат доставницата. Писмената се доставуваат во затворени пликови, кога доставувањето се врши преку пошта. При преземањето на писменото мора да се преземат сите писмена оставени во поштенскиот фах.

(5) На секое писмено кое се доставува согласно ставот (4) на овој член, се назначува денот кога тоа е оставено во поштенскиот фах на лицето на кое доставувањето му се врши на тој начин. Ако писменото не биде подигнато во рок од осум дена од денот на оставањето на писменото во поштенскиот фах, се смета дека доставувањето е уредно извршено.

Член 131

(1) Во случаите од член 130 став (1) од овој закон, доставата на правно лице кое е запишано во трговскиот или друг регистар, се врши на адресата запишана во трговскиот или друг регистар.

(2) Доколку доставата не успее на адреса од став (1) на овој член, доставата се врши со објава на писменото на огласната табла поставена на веб страницата на судот. Се смета дека доставата е извршена уредно по истекот на осум дена од денот на објавувањето на писменото на огласната табла поставена на веб страницата на судот.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член се применуваат и на физичките лица кои вршат определена дејност запишана во трговскиот или друг регистар, кога на тие лица им се врши достава во врска со дејноста што тие ја вршат.

Доставување на физички лица

Член 132

(1) Доставата на физичко лице се врши на адресата наведена во тужбата. Ако доставата на адресата наведена во тужбата не успее, доставата се врши на адресата запишана како живеалиште според податоците од личната карта за физичкото лице содржани во евиденцијата на надлежен орган.

(2) Ако доставата со препорачана пратка на адресата запишана во личната карта не успее, доставата се врши со објава на писменото на огласната табла на веб страницата на судот. Се смета дека доставата е извршена по истекот на осум дена од денот на објавувањето на писменото на огласната табла на веб страницата на судот.

(3) Одредбата од ставот (2) на овој член не се применува за доставувањето на писмена за кои доставата се изврши согласно член 137 од овој закон.

Доставување преку нотар или извршител

Член 133

(1) Кога со овој закон е предвидено доставувањето да се изврши преку нотар односно извршител, нотарот, односно извршителот, по барање на овластеното лице или орган, по пошта или непосредно, го доставува писменото и за тоа нотарот составува записник, а извршителот службена белешка.

(2) По барање на странката која изјавила дека е согласна да ги надомести трошоците и наградата кои се предизвикани со доставата, судот може со решение, против кое не е допуштена жалба, да одреди доставата на некое писмено да му се довери на нотар односно извршител, предложен од странката. Во тој случај, писменото кое треба да го достави судот заедно со решението го става во посебна обвивка која ја предава на нотарот односно извршителот.

(3) Нотарот односно извршителот од ставот (2) на овој член е должен да ја изврши доставата согласно со одредбите од овој закон. При доставувањето на писменото од ставот (2) на овој член, нотарот односно извршителот има права и должности согласно овој закон. Во вршењето на доставата нотарот односно извршителот може да го заменува лице вработено кај него.

(4) За приемот на писменото заради доставување и дејствијата преземени заради доставување, нотарот составува посебен записник за приеми за вршење на достава, а извршителот службена белешка.

(5) Примерокот од записникот односно службената белешка за приемот на писменото, доставата и сите преземени дејствија заради доставување нотарот, односно извршителот без одлагање ги доставува до судот.

(6) Трошоците и наградата предизвикани со доставувањето преку нотар односно извршител, странката ги надоместува на нотарот односно извршителот. Нотарот односно извршителот на кого не му се платени трошоците и наградата, не е должен да ја изврши доставата, за што составува записник односно службена белешка и го известува судот.

(7) Трошоците за доставата преку нотар односно извршител влегуваат во парничните трошоци, ако судот оцени дека таквата достава била неопходна.

Доставување до воени лица и до лица вработени во полицијата

Член 134

До воени лица и до лица вработени во полицијата, доставувањето на поканите, а по потреба и на други писмена, може да се врши преку нивната команда, односно преку непосредниот старешина.

Доставување во странство

Член 135

(1) Кога доставувањето треба да се изврши до лица или до установи во странство или до странци кои уживаат право на имунитет, доставувањето се врши по дипломатски пат, ако со меѓународен договор ратификуван согласно Уставот на Република Северна Македонија или со овој закон поинаку не е определено.

(2) Ако доставувањето на писмената треба да се изврши до државјанин на Република Северна Македонија во странство, доставувањето се врши по пошта, преку електронска достава или преку надлежниот конзуларен претставник или преку дипломатски претставник на Република Северна Македонија кој ги врши конзуларните работи во странската држава.

(3) Доставата на правно лице кое има седиште во странство може да се изврши преку неговото претставништво, застапништво или подружница во Република Северна Македонија.

Доставување до лица лишени од слобода

Член 136

До лица лишени од слобода доставувањето се врши преку управата на казнено-поправната установа или воспитно-поправната установа.

Доставување преку законски застапник односно полномошник

Член 137

(1) Кога странката има законски застапник односно полномошник, доставувањето се врши до законскиот застапник односно полномошникот, ако со овој закон поинаку не е уредено.

(2) Ако странката има повеќе законски застапници односно полномошници, доволно е доставувањето да се изврши до едниот од нив.

Член 138

Доставувањето до адвокат може да се изврши и со предавање на писменото на лицето кое извршува какви било работи во неговата адвокатска канцеларија.

Време и место на доставување

Член 139

(1) Доставувањето се врши секој ден од 6,00 до 21,00 часот, а доколку доставувањето се врши преку електронска достава 24 часа на ден.

(2) Доставувањето се врши во домот, на работно место или на електронската адреса на лицето до кое треба да се изврши доставувањето или во судот, ако тоа лице се затече таму или на кое било друго место.

(3) Лицата коишто доставувачот ги затекнува на местото каде што доставата треба да се изврши, должни се на негово барање да се легитимираат.

(4) Кога тоа е потребно, заради утврдување на идентитетот на лицето кое се затекнува на местото каде доставата треба да се изврши или заради извршување на други дејствија на доставата, доставувачот е овластен да побара помош од полиција.

Доставување преку друго лице

Член 140

(1) Ако лицето до кое писменото треба да се достави не се затече во својот дом, доставувањето се врши со предавање на писменото на некој од полнолетните членови на домаќинството кој е должен да го прими писменото.

(2) Ако доставувањето се врши на работното место на лицето до кое треба да се достави писменото, а лицето не се затече на работното место, доставувањето може да се изврши на лице кое работи на истото место, ако тоа се согласи да го прими писменото.

(3) Доставувањето се смета за извршено со прием на писменото од страна на лицата на кои согласно одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член им се доставува писменото наместо на лицето на кое писменото е упатено.

(4) Предавање на писменото на друго лице не е дозволено ако тоа учествува во постапката како противник на лицето до кое треба да се изврши доставувањето.

(5) Лицата кои согласно одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член им се доставува писменото наместо на лицето на кое писменото е упатено, должни се писменото да му го предадат на тоа лице, во спротивно одговараат за надомест на штета.

(6) Ако се утврди дека лицето до кое треба да се достави писменото е отсутно и дека лицата наведени во ставовите (1) и (2) на овој член не можат писменото навреме да му го предадат, писменото се враќа на судот со назначување каде се наоѓа отсутниот.

Лично доставување

Член 141

(1) Тужба, судски платен налог, правен лек, пресуда, решение донесено во постапка поради смеќавање на владение, решение против кое е дозволена посебна жалба, како и покана за подготвително рочиште, односно покана за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште, се доставуваат лично до странката која е физичко лице, односно до нејзиниот законски застапник односно полномошник. Другите писмена се доставуваат лично кога со овој закон изрично е определено или кога судот смета дека поради приложените исправи во оригинали или од некоја друга причина е потребна поголема претпазливост.

(2) Писменото за кое со овој закон е определено дека треба лично да се достави, му се предава непосредно на лицето на кое му е испратено.

(3) Ако лицето на кое писменото мора лично да му се достави, не се затече таму каде што треба да се изврши доставувањето по два обиди за доставување во период не пократок од осум дена помеѓу секој од нив, во поштенското сандаче или на друго видно место се остава известување дека писменото може да го подигне од место определено/наведено во известувањето во рок од 15 дена од денот на оставеното известување. Во известувањето лицето се предупредува на последиците од ставот (4) на овој член.

(4) Ако лицето не го подигне писменото во рокот определен во став (3) на овој член, писменото се испраќа препорачано по пошта. Ако писменото не биде подигнато во рок од осум дена од денот на известувањето дека писменото треба да го подигне, се смета дека доставата е уредно извршена.

(5) Ако во случаите од став (3) на овој член, судот се посомнева во точноста на посочената адреса, по службена должност од надлежниот орган прибавува податоци за живеалиштето односно престојувалиштето на лицето на кое писменото треба лично да му се достави и доставувањето го врши на адресата, согласно одредбите на овој член.

(6) Електронската достава извршена на лицето од став (1) на овој член се смета за лично доставување.

(7) Ако писменото од став (1) на овој член треба да се достави до државни органи и до правни лица, доставувањето се врши согласно одредбите на членот 130 од овој закон.

Одбивање на прием

Член 142

Кога лицето до кое е упатено писменото, односно полнолетниот член на неговото домаќинство односно овластено лице или работник на државен орган или на правно лице, без оправдана причина одбие да го прими писменото, доставувачот го остава во станот каде има пријавено живеалиште или престојувалиште или во просториите каде што односното лице работи или писменото го прикачува на вратата од станот или просторијата или друго видно место. На повратницата го забележува денот, часот и причината за одбивањето на приемот, како и местото каде што е оставено писменото и со тоа се смета дека е извршено доставувањето.

Промена на живеалиште или престојувалиште

Член 143

(1) Ако странката или нејзиниот законски застапник до правосилно завршување на постапката го промени своето живеалиште или престојувалиште, должен е веднаш да го известит судот.

(2) Ако странката или нејзиниот законски застапник не го известит судот за промена на своето живеалиште или престојувалиште до правосилно завршување на постапката, а доставувачот не може да дознае каде се отселила, судот определува сите натамошни доставувања во постапката за странката да се вршат со прикачување на писменото на огласната табла на веб-страницата на судот.

(3) Доставувањето се смета за извршено по истекот на осум дена од денот на прикачувањето на писменото на огласната табла на веб-страницата на судот.

(4) Ако полномошникот односно полномошникот за примање на писмена, до доставувањето на второстепената одлука со која правосилно се завршува постапката, го промени своето живеалиште или престојувалиште, а не д го известит судот, доставувањето се врши како да не е ни назначен полномошник.

(5) Одредбите од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член се применуваат и во постапка по вонредни правни лекови.

Полномошник за примање на писмена

Член 144

(1) Странката или нејзиниот законски застапник кој се наоѓа во странство, а нема полномошник во Република Северна Македонија, судот го повикува во рок од 30 дена од денот на доставување на поканата да постави полномошник за примање на писмена во Република Северна Македонија. Ако странката или нејзиниот законски застапник, не назначи полномошник за примање на писмената, судот на трошок на странката и назначува привремен застапник овластен за примање на писмена и за тоа ја известува странката односно нејзиниот законски застапник.

(2) Ако полномошникот за примање на писмена го откаже полномошното, а странката не определи друг полномошник во рок од 30 дена од денот на приемот на известувањето за откажување на полномошното, судот на трошок на странката и назначува застапник за примање на писмена и доставата ја врши преку него, додека не прими известување од странката за определување на нов полномошник.

(3) На странката која го отповикала полномошникот за примање на писмена и истовремено не определи друг полномошник, судот ја врши доставата со објавување на писменото на огласна табла на веб страницата на судот сè додека странката не определи друг полномошник за примање на писмена.

Член 145

(1) Ако повеќе лица заеднички тужат, а немаат заеднички законски застапник односно полномошник, судот може да ги повика во определен рок да именуваат заеднички полномошник за примање на писмена. Ако тужителите сами не именуваат полномошник судот ги известува кој од нив го смета за заеднички полномошник за примање на писмена.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член се применува и кога повеќе лица се тужени како единствени сопарничари.

Доставница

Член 146

(1) Потврдата за извршеното доставување (доставница) ја потпишуваат примачот и доставувачот со полно име и презиме или скратен потпис и со наведување на својството на примачот. Примачот на доставницата со букви или бројки сам го пишува денот, часот и местото на приемот.

(2) Ако примачот е неписмен или не е во состојба да се потпише, доставувачот го пишува неговото име и презиме и со букви или бројки ги пишува податоците за приемот и става забелешка зошто примачот не ставил свој потпис.

(3) Доставувачот забележува на доставницата ако примачот одбие да ја потпише доставницата и со букви или бројки го пишува денот на предавањето и со тоа се смета дека доставувањето е извршено.

(4) Ако доставувањето е извршено согласно член 141 ставови (3) и (4) од овој закон, на доставницата покрај потврдата за приемот на писменото, се назначува дека претходно писмено известување.

(5) Ако согласно овој закон писменото му е предадено на друго лице, а не на лицето до кое писменото требало да се достави, на доставницата доставувачот го назначува односот на тие две лица.

(6) Ако на доставницата неточно е назначен датумот на доставувањето, се смета дека доставувањето е извршено денот кога е предадено писменото.

(7) Текстот на доставницата е напишан на македонски јазик и неговото кирилско писмо.

(8) Во судовите кои се наоѓаат на подрачјето на единиците на локалната самоуправа во која покрај македонскиот јазик, службен јазик е и јазикот на припадниците на заедницата што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните, текстот на доставницата од ставот (7) на овој член е напишан и на тој јазик и писмо.

(9) Ако доставницата исчезнала, доставувањето може да се докажува и на друг начин.

(10) Потврдата за извршен прием преку електронска достава се смета за доставница.

Попречување на доставувањето

Член 147

(1) Лицето кое неоправдано одбива да го прими писменото и лицето кое на некој друг начин ја попречува доставата свесно оневозможувајќи или отежнувајќи ја примената на одредбите од оваа глава, ќе се казни со парична казна од член 10 став (2) од овој закон.

(2) Странката на која лицето од ставот (1) на овој член со своето однесување и причинило дополнителни трошоци во постапката, може во истата постапка од судот да бара лицето од ставот (1) на овој член да и ги надомести зголемените трошоци на постапката. Судот по барањето одлучува без одлагање. Барањето не го исклучува правото на странката во друга постапка со тужба да бара надомест на штета од лицето од ставот (1) на овој член.

Член 148

(1) Судот ќе му изрече парична казна од член 10 став (2) од овој закон, на лицето од член 125 став (1) од овој закон, кое нема да преземе дејствија на вршење на доставувањето на писменото или несовесно го изврши доставувањето на писменото и со тоа предизвика одолговлекување на постапката.

(2) Странката на која лицето од член 125 став (1) од овој закон со своето несовесно вршење на должноста на доставување и причини дополнителни трошоци во постапката, може во рок од 15 дена од денот на дознавањето за неизвршувањето односно за несовесното извршување на доставувањето, во истата постапка од судот да побара лицето од ставот (1) на овој член да му ги надомести зголемените трошоци на постапката согласно општите правила за надоместок на штета. Судот по барањето одлучува без одлагање. Барањето не го исклучува правото на странката во друга постапка со тужба да бара надоместок на штета од лицето од член 125 став (1) од овој закон причинета со несовесно вршење на доставувањето.

Разгледување и препишување на списи

Член 149

(1) Странките и нивните законски застапници имаат право да ги разгледуваат, препишуваат, фотографираат или копираат списите на постапката во која учествуваат во присуство на овластено лице во судот.

(2) На другите лица кои имаат оправдан интерес може да им се дозволи разгледување, препишување, фотографирање или копирање на одделни списи во присуство на овластено лице во судот. Кога постапката е во тек, дозволата ја дава претседателот на советот односно судијата поединец, а кога постапката е завршена, претседателот на судот односно овластеното лице во судот што тој го определува.

Глава единаесетта

ТРОШОЦИ НА ПОСТАПКАТА

Парнични трошоци

Член 150

(1) Парничните трошоци (во натамошниот текст: трошоците) ги сочинуваат издатоците направени во текот или по повод постапката.

(2) Трошоците ја опфаќаат и наградата на адвокатот и на другите лица на кои законот им признава право на награда согласно Адвокатската тарифа која важела во моментот на преземање на парнично дејствие.

(3) Кога со закон е предвидено пред поведување на постапката задолжително да се поднесе барање до одреден орган или друго правно лице или кога е потребно да се прибави податок или доказ кој е нужен за водење на постапката, трошоците предизвикани во врска со тоа барање се сметаат за трошоци по повод постапката што биле потребни за нејзино водење.

Член 151

(1) Секоја странка претходно сама ги поднесува трошоците што ги предизвикала со своето парнично дејствие.

(2) Судот нема да постапува по тужба за која не е платена судска такса, освен ако странката е ослободена од судските такси согласно закон.

(3) Ако тужителот не ја плати судската такса во рок од 15 дена од денот на поднесувањето на тужбата, се смета дека тужбата е повлечена.

Член 152

(1) Ако странката предложи изведување на докази, должна е по налог на судот однапред да го положи износот потребен за намирување на трошоците што ќе настанат по повод изведувањето на доказите.

(2) Ако изведување на докази предложат двете странки или ако судот тоа го определи, судот го определува износот потребен за намирување на трошоците да го положат двете странки на еднакви делови. Ако судот определил изведување на докази, може да определи износот да го положи само едната странка.

(3) Судот се откажува од изведувањето на докази ако износот потребен за намирување на трошоците не биде положен во рокот што го определил судот. Во тој случај судот, со оглед на сите околности, по свое убедување оценува од какво значење е тоа што странката во рокот не го положила износот потребен за намирување на трошоците.

(4) По исклучок од став (3) на овој член, ако судот по службена должност определи изведување на докази заради утврдување на фактите во врска со примената на член 3 став (3) од овој закон, ги задолжува странките во определен рок да го положат определениот износ.

(5) Ако ниту една од странките во определениот рок не го положи определениот износ, трошоците за изведување на доказите се исплаќаат од средствата на судот, а по правосилното завршување на постапката се надоместуваат согласно член 153 од овој закон.

Член 153

(1) Странката која во целост ја загубила парницата, должна е на спротивната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците.

(2) Ако странката делумно успее во парницата, судот може со оглед на постигнатиот успех, да определи секоја странка да ги поднесува своите трошоци или едната странка да и надомести на другата и на замешувачот сразмерен дел од трошоците.

(3) Судот може да одлучи едната странка да ги надомести сите трошоци што спротивната странка и нејзиниот замешувач ги имале, ако спротивната странка не успеала само во сразмерно незначителен дел од своето барање, а поради тој дел не настанале посебни трошоци.

(4) Според резултатот на докажувањето судот одлучува дали трошоците од член 152 став (4) од овој закон ги поднесува едната или двете странки или трошоците паѓаат на товар на средствата на судот.

Член 154

(1) При одлучувањето кои трошоци и се надоместуваат на странката, судот ги зема предвид само трошоците што биле потребни за водење на парницата. За тоа кои трошоци биле потребни за водење на парницата, како и за висината на трошоците одлучува судот, оценувајќи ги грижливо сите околности.

(2) Наградата и другите трошоци на адвокатите се одмеруваат според тарифата за надоместок на трошоците на адвокатите.

Член 155

(1) Независно од исходот на парницата, странката е должна да и ги надомести на спротивната странка трошоците што ги предизвикала по своја вина или заради случка што и се случила нејзе.

(2) Судот може да одлучи застапникот на странката да и ги надомести на спротивната странка трошоците што ги предизвикал по своја вина.

(3) За надоместокот на трошоците од ставовите (1) и (2) на овој член, судот е должен со решение да одлучи без одлагање. Против решението, не е дозволена посебна жалба, а извршување на решението може да се бара пред неговата правосилност.

Член 156

Тужителот му ги надоместува парничните трошоци на тужениот ако тужениот не дал повод за тужба и ако во одговорот на тужбата, односно на подготвителното рочиште, а кога со закон не е предвидено одржување подготвително рочиште, тогаш на главната расправа пред да се впушти во расправање за главната работа, го признал тужбеното барање.

Член 157

(1) Ако тужителот ја повлече тужбата, должен е на спротивната странка да и ги надомести парничните трошоци, освен ако до повлекувањето на тужбата дошло веднаш по исполнувањето на барањето од страна на тужениот.

(2) Ако странката се откаже од правен лек, должна е на спротивната странка да и ги надомести трошоците настанати по повод правниот лек.

Член 158

(1) Секоја странка ги поднесува своите трошоци кога постапката е завршена со судско порамнување, ако во судското порамнување поинаку не е договорено.

(2) Трошоците за порамнувањето од член 322 од овој закон и медијацијата од членовите 283 и 494 од овој закон, кои се обидени, но не успеале, влегуваат во парничните трошоци.

Член 159

(1) Сопарничарите ги поднесуваат трошоците на еднакви делови.

(2) Ако постои значителна разлика во поглед на нивниот удел во предметот на спорот, судот сразмерно на уделот определува колкав дел од трошоците надоместува секој од сопарничарите.

(3) Сопарничарите кои солидарно се одговорни во главната работа одговараат солидарно и за трошоците досудени на спротивната странка.

(4) За трошоците предизвикани со посебни парнични дејствија на одделни сопарничари, другите сопарничари не одговараат.

Член 160

(1) Ако јавниот обвинител се јавува како странка во постапката, има право на надоместок на трошоците согласно овој закон.

(2) Трошоците што согласно овој закон би требало да ги поднесе јавниот обвинител, се исплаќаат од Буџетот на Република Северна Македонија.

Член 161

Одредбите за трошоците се применуваат и на странките кои ги застапува Државното правобранителство, а трошоците на постапката го опфаќаат и износот што на странката би ѝ се признал на име награда на адвокат.

Член 162

(1) За надоместок на трошоците одлучува судот на определено барање од странката, без расправање.

(2) Странката е должна во барањето да ги наведе трошоците за кои бара надоместок.

(3) Барањето за надоместок на трошоците, странката е должна да го истакне најдоцна до завршувањето на расправањето кое му претходи на одлучувањето за трошоците, а ако се работи за донесување на одлука без претходно расправање, странката е должна барањето за надоместок на трошоците да го истакне во предлогот за кој треба да одлучи судот.

(4) Доколку во тужбата не е истакнато барање за надоместок на трошоците предизвикани со поднесената тужба, а судот донесе одлука без претходно расправање, тужителот нема право на надоместок на трошоците.

(5) За барањето за надоместок на трошоците, судот одлучува во пресудата или решението со кое се завршува постапката пред судот.

(6) При усно објавување на пресудата или на решението со кое се налага надоместок на трошоците, судот може да одлучи износот на трошоците да го одмери во писмено изработена пресуда, односно решение, ако решението треба да се достави до странките.

(7) Во текот на постапката судот со посебно решение одлучува за надоместок на трошоците само кога правото на надоместок на трошоците не зависи од одлуката за главната работа.

(8) Во случајот од член 157 од овој закон, ако повлекувањето на тужбата или откажувањето од правен лек не е извршено на расправата, барање за надоместок на трошоците може да се истакне во рок од 15 дена од денот на приемот на известувањето за откажувањето, односно приемот на одлуката.

(9) Во случаите кога странката корисник на секундарна правна помош врз основа на закон со кој се уредува бесплатната правна помош, успее во спорот, судот во одлуката ја задолжува спротивната странка износот на трошоците на постапката кои се исплатени од страна на Министерството за правда на давателот на правната помош да ги уплати на сметката на Буџетот на Република Северна Македонија.

Член 163

Во делумна пресуда или во меѓупресуда судот може да изрече дека одлуката за трошоците се остава за подоцнежната пресуда.

Член 164

(1) Ако судот го отфрли или одбие правниот лек, одлучува и за трошоците настанати во постапката по повод правниот лек.

(2) Ако судот ја преиначи одлуката против која е поднесен правен лек или ја укине одлуката и ја отфрли тужбата, одлучува за трошоците на целата постапка.

(3) Ако се укине одлуката против која е поднесен правен лек и предметот се врати на повторно судење, за трошоците на постапката по повод правниот лек се остава да се одлучи во конечната одлука.

(4) Судот може да постапи согласно ставот (3) на овој член и кога одлуката против која е поднесен правен лек се укине само делумно.

Член 165

(1) Одлуката за трошоците содржана во пресудата може да се побива само со жалба против решение, ако истовремено не се побива одлуката за главната работа.

(2) Ако едната странка ја побива пресудата само во поглед на трошоците, а другата во поглед на главната работа, повисокиот суд со една одлука одлучува за двата правни лекови.

Трошоци во постапката за обезбедување на докази

Член 166

(1) Трошоците во постапката за обезбедување на докази ги поднесува странката која поднела предлог за обезбедување на докази. Странката е должна да и ги надомести и трошоците на спротивната странка, односно на назначениот привремен застапник.

(2) Трошоците на странката од ставот (1) на овој член може дополнително да ги остварува како дел од парничните трошоци, според успехот во постапката.

Ослободување од плаќање на трошоците на постапката

Член 167

Правото на ослободување од плаќање на трошоците на постапката и правото на стручна правна помош странката го остварува согласно закон со кој се уредува бесплатната правна помош.

Член 168

Надоместокот на трошоците на постапката што настануваат пред судовите во Република Северна Македонија, го пропишува министерот за правда.

Глава дванаесетта

ПРАВНА ПОМОШ

Член 169

(1) Судовите се должни да укажуваат еден на друг правна помош во постапката.

(2) Ако замоленiot суд не е надлежен да го изврши дејствието за кое е замолен, му ја отстапува молбата на надлежниот суд, односно на друг државен орган и за тоа го известува судот од кој ја примил молбата, а ако надлежниот суд, односно државниот орган не е познат, ја враќа молбата.

Член 170

(1) Судовите им укажуваат правна помош на странски судови во случаите предвидени со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија и кога постои заемност во укажувањето на правна помош. Во случај на сомневање за постоење на заемност, објаснување дава Министерството за правда.

(2) Судот ќе одбие да му даде правна помош на странски суд ако се бара извршување на дејствие кое му е спротивно на јавниот поредок на Република Северна Македонија. Во таков случај судот надлежен за укажување на правна помош по службена должност го доставува предметот до Врховниот суд на Република Северна Македонија.

(3) Одредбите од член 169 став (2) од овој закон важат и за постапување со молба на странски суд.

Член 171

Судовите им укажуваат правна помош на странските судови согласно домашното законодавство. Дејствието кое е предмет на молба на странскиот суд, може да се изврши и на начин кој го бара странскиот суд, ако не е во спротивност на јавниот поредок на Република Северна Македонија.

Член 172

Судовите ги земаат во постапка молбите за правна помош на странските судови, само ако се доставени по дипломатски пат и ако молбата и прилозите се составени на македонски јазик или ако е приложен заверен превод на тој јазик, освен ако со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија, поинаку не е определено.

Член 173

Молбите на домашните судови за правна помош се доставуваат до странските судови по дипломатски пат, освен ако со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија, поинаку не е определено. Молбите и прилозите мораат да бидат составени на јазикот на замолената држава или кон нив мора да биде приложен заверен превод на јазикот на замолената држава.

Дел втори

ТЕК НА ПОСТАПКАТА

А. Постапка пред првостепениот суд

Глава тринаесетта

ТУЖБА

Член 174

Парничната постапка се поведува со тужба.

Содржина на тужбата

Член 175

(1) Тужбата треба да содржи определено барање во поглед на главната работа и на споредните барања, факти врз кои тужителот го заснова барањето, докази со кои се утврдуваат овие факти, како и други податоци што мора да ги има секој поднесок согласно член 93 од овој закон.

(2) Судот постапува според тужбата и кога тужителот не го навел правниот основ на тужбеното барање, а ако тужителот го навел правниот основ, судот не е врзан за него.

Тужба за утврдување

Член 176

(1) Тужителот може во тужбата да бара судот само да го утврди постоењето, односно непостоењето на некое право или правен однос или вистинитост, односно невистинитост на некоја исправа.

(2) Тужбата од ставот (1) на овој член може да се поднесе кога тоа со посебни прописи е предвидено, кога тужителот има правен интерес судот да го утврди постоењето, односно непостоењето на некое право или правен однос, или вистинитост, односно невистинитост на некоја исправа пред пристигнатоста на барањето за чинење од истиот однос, или кога тужителот има некој друг правен интерес за поднесување на тужбата од став (1) на овој член.

(3) Ако одлуката за спорот зависи од тоа дали постои или не постои некој правен однос кој во текот на парницата станал спорен, тужителот може покрај постојното барање да истакне и тужбено барање судот да утврди дека таков однос постои, односно дека не постои, ако судот пред кој тече парницата е надлежен за такво барање и ако за сите барања е определен ист вид постапка.

(4) Истакнувањето на барањето од ставот (3) на овој член, не се смета како преиначување на тужбата.

Истакнување на повеќе тужбени барања во една тужба

Член 177

(1) Во една тужба тужителот може да истакне повеќе тужбени барања против истиот тужен кога сите барања се поврзани со ист фактички и правен основ. Ако тужбените барања не се поврзани со ист фактички и правен основ, можат да се истакнат во една тужба против ист тужен само кога истиот суд е стварно надлежен за секое од тужбените барања и кога за сите тужбени барања е определен ист вид постапка.

(2) Две или повеќе тужбени барања во меѓусебна врска, тужителот може да ги истакне во една тужба и судот да го усвои следното од тужбените барања, ако најде дека она што пред него е истакнато не е основано.

(3) Тужбените барањата од ставот (2) на овој член, можат да се истакнат во една тужба само ако судот е стварно надлежен за секое од истакнатите тужбени барања и ако за сите тужбени барања е определен ист вид постапка.

(4) Ако за некои од тужбените барања истакнати во истата тужба треба да суди совет, а за други судија поединец на истиот суд, за сите тужбени барања суди совет.

Противтужба

Член 178

(1) Тужениот може најдоцна на првото рочиште за главната расправа кај истиот суд да поднесе противтужба, ако барањето од противтужбата е во врска со тужбеното барање или ако тие барања можат да се пребијат или ако со противтужбата се бара утврдување на некое право или правен однос од чие постоење или непостоење зависи во целост или делумно одлуката за тужбеното барање.

(2) До заклучувањето на главната расправа, противтужба може да се поднесе само со согласност на тужителот, а без негова согласност само кога судот до заклучување на главната расправа дозволил преиначување на тужбата, иако тужениот се противел на тоа.

(3) Противтужба не може да се поднесе ако за барањето од противтужбата стварно надлежен е друг суд или ако за барањето од противтужбата е определен друг вид постапка.

(4) Противтужбата може да се поднесе и кога за барањето од противтужбата треба да суди истиот суд во друг состав.

Преиначување на тужбата

Член 179

(1) Тужителот може да ја преиначи тужбата најдоцна на првото рочиште за главната расправа.

(2) По доставувањето на тужбата до тужениот, за преиначување на тужбата е потребна согласност од тужениот, но и кога тужениот се противи судот може најдоцна до заклучувањето на главната расправа да дозволи преиначување на тужбата ако смета дека тоа би било целесообразно за конечно решавање на односите меѓу странките.

(3) Ако тужениот се впушти во расправање за главната работа по преиначената тужба, а пред тоа не му се противел на преиначувањето, се смета дека постои согласност на тужениот за преиначување на тужбата.

(4) Ако парничниот суд за преиначената тужба е стварно ненадлежен, предметот го доставува до надлежниот суд, кој, ако тужениот се противи на преиначувањето на тужбата, решава дали е дозволено преиначување на тужбата.

(5) Одредбите од ставот (4) на овој член се применуваат и кога по преиначената тужба треба да суди истиот суд во друг состав согласно член 17 од овој закон.

(6) Ако судот дозволи преиначување на тужбата, на барање на тужениот, судот е должен да му остави време да се подготви за расправање по преиначената тужба, кое не може да биде пократко од 15 ниту подолго од 30 дена.

(7) Ако тужбата е преиначена на рочиште на кое тужениот не е присутен, судот го одложува рочиштето и до тужениот доставува примерок од записникот од рочиштето.

(8) Против решението со кое се усвојува преиначувањето на тужбата не е дозволена посебна жалба.

Член 180

(1) Преиначување на тужба е промена на идентичноста на тужбеното барање, зголемување на постојното или истакнување на друго тужбено барање покрај постојното.

(2) Ако тужителот ја преиначува тужбата така што, поради околностите што настанале по поднесувањето на тужбата, бара од истиот фактички однос друг предмет или паричен износ, тужениот не може да се противи на преиначувањето на тужбата.

(3) Тужбата не е преиначена ако тужителот го променил правниот основ на тужбеното барање, ако го намалил тужбеното барање или ако променил, дополнил или исправил одделни наводи, поради што тужбеното барање не е променето.

Член 181

(1) Тужителот може да ја преиначи својата тужба сè до заклучувањето на главната расправа, така што наместо првобитно тужениот ќе тужи друго лице.

(2) За преиначување на тужба согласно ставот (1) од овој член, потребна е согласност од лицето кое треба да стапи во парницата наместо тужениот, а ако тужениот веќе се впуштил во расправање за главната работа, потребна е согласност и од тужениот.

(3) Лицето кое стапува во парницата наместо тужениот, мора да ја прими парницата во онаа состојба во која се наоѓа во моментот кога стапува во парницата.

Повлекување на тужба

Член 182

(1) Тужителот може да ја повлече тужбата без согласност од тужениот пред да се впушти тужениот во расправање за главната работа.

(2) Тужбата може да се повлече и подоцна, сè до заклучувањето на главната расправа, ако тужениот се согласи со тоа. Ако тужениот во рок од осум дена од денот на известувањето за повлекувањето на тужбата не се изјасни, се смета дека се согласил со повлекувањето на тужбата.

(3) Повлечената тужба се смета како да не била ни поднесена и може повторно да се поднесе.

Постоење на парница

Член 183

(1) Парницата почнува да тече со доставувањето на тужбата до тужениот.

(2) Во поглед на барањето што го поставила странката во текот на постапката, парницата почнува да тече од моментот кога за тоа барање е известена спротивната странка.

(3) Додека тече парницата, во поглед на истото барање не може да се поведе нова парница меѓу истите странки, а ако биде поведена нова парница судот ја отфрла тужбата.

(4) Ако во парницата што подоцна почнала да тече пресудата станала правосилна, судот ја отфрла тужбата во парницата што почнала да тече порано.

(5) Судот во текот на целата постапка по службена должност внимава дали веќе тече друга парница за исто барање меѓу исти странки.

Член 184

(1) Ако некоја од странките отуѓи предмет или право за кое тече парница, тоа не пречи да се доврши парницата меѓу истите странки.

(2) Лицето кое го прибавило предметот или правото за кое тече парницата може да стапи во парницата наместо тужителот, односно тужениот, само ако со тоа се согласат двете странки.

Глава четиринаесетта

СОПАРНИЧАРИ

Член 185

(1) Повеќе лица можат со една тужба да тужат, односно да бидат тужени (сопарничари), ако:

1) во поглед на предметот на спорот се во правна заедница или ако нивните права, односно обврски произлегуваат од ист фактички и правен основ;

2) предмет на спорот се барања односно обврски од ист вид што се засноваат врз суштествено истовиден фактички и правен основ и ако постои стварна и месна надлежност на истиот суд за секое барање и за секој тужен и

3) тоа е определено со друг закон.

(2) Под условите од ставот (1) на овој член, покрај тужителот, кон тужбата може да пристапи нов тужител или тужбата може да биде проширена на нов тужен со негова согласност, до заклучувањето на главната расправа.

(3) Лицето кое пристапува кон тужбата, односно на кое се проширува тужбата, мора да ја прими парницата во онаа состојба во која се наоѓа кога лицето стапува во парницата.

Член 186

Тужителот може со тужба да опфати двајца или повеќе тужени и да бара тужбеното барање да биде усвоено спрема следниот тужен, во случај да биде правосилно одбиен спрема оној што е наведен во тужбата пред него, само ако тужителот со тужбата може да опфати двајца или повеќе тужени, само ако спрема секој од тужените, тужителот истакнува исто тужбено барање или ако спрема одделни од тужените тужителот истакнува различни тужбени барања што се во меѓусебна врска и ако истиот суд е стварно и месно надлежен за секое од тужбените барања.

Член 187

Лицето кое во целост или делумно бара предмет или право за кое меѓу други лица веќе тече парница, може пред судот пред кој тече парницата да ги тужи обете странки со една тужба, сè додека постапката не се заврши правосилно.

Член 188

Главниот должник и гарантот можат да бидат заеднички тужени, ако тоа не е во спротивност со содржината на договорот за гаранција.

Член 189

Секој сопарничар во парницата е самостојна странка и неговите дејствија или пропуштања не им користат, ниту им штетат на другите сопарничари.

Член 190

Ако според законот или поради природата на правниот однос, спорот може да се реши на еднаков начин спрема сите сопарничари (единствени сопарничари), тие се сметаат како една парнична странка, така што во случај ако одделни сопарничари пропуштат некое парнично дејствие, дејството на парничните дејствија што ги извршиле други сопарничари се протега и на оние што не ги презеле тие дејствија.

Член 191

Ако роковите за извршување на определено парнично дејствие за одделни единствени сопарничари истекуваат во различно време, тоа парнично дејствие секој сопарничар може да го преземе сè додека макар и за еден од нив уште тече рокот за преземање на тоа дејствие.

Член 192

Секој сопарничар има право да поднесува предлози што се однесуваат на текот на парницата.

УЧЕСТВО НА ТРЕТИ ЛИЦА ВО ПАРНИЦАТА

Учество на замешувач

Член 193

(1) Во парница што тече меѓу други лица, лице кое има правен интерес една од странките да успее, може да ѝ се придружи на странката за која има интерес да успее (замешувач).

(2) Замешувачот од став (1) на овој член, може да стапи во парницата во текот на целата постапка сè до правосилноста на одлуката за тужбеното барање, како и во роковите предвидени за поднесување на вонреден правен лек.

(3) Изјавата за стапување во парница замешувачот од став (1) на овој член може да ја даде на рочиштето или со поднесок.

(4) Поднесокот од став (3) на овој член се доставува до двете парнични странки, а ако изјавата на замешувачот е дадена на рочиште, преписот на односниот дел од записникот односно тонскиот запис се доставува само до странката која изостанала од рочиштето.

Член 194

(1) Секоја странка може на замешувачот да му го оспори правото да учествува во постапката и да предложи да се одбие замешувачот, а судот може и без изјаснување на странките да го одбие учеството на замешувачот ако утврди дека не постои правен интерес на замешувачот.

(2) До правосилноста на решението со кое се одбива учеството на замешувачот, замешувачот може да учествува во постапката и неговите парнични дејствија не можат да се исклучат.

(3) Против одлуката на судот со која се прифаќа учеството на замешувачот не е дозволена посебна жалба.

Член 195

(1) Замешувачот мора да ја прими парницата во состојбата во која се наоѓа во моментот кога се замешува во парницата. Во натамошниот тек на парницата, замешувачот е овластен да истакнува предлози и да ги презема сите други парнични дејствија во рокови во кои парничните дејствија би можела да ги презема странката на која и се придружил.

(2) Кога замешувачот стапил во парницата до правосилноста на одлуката за тужбено барање, овластен е да поднесе и вонреден правен лек.

(3) Ако замешувачот поднесе правен лек, примерок од неговиот поднесок се доставува и до странката на која и се придружил.

(4) Парничните дејствија на замешувачот за странката на која и се придружил имаат правно дејство ако не се во спротивност со парничните дејствија на странката на која и се придружил.

(5) По согласност на двете парнични странки, замешувачот може да стапи во парницата како странка наместо странката на која и се придружил.

Член 196

(1) Во парницата што подоцна се води меѓу странката и замешувачот кој и се придружил, замешувачот не може да ја оспорува утврдената фактичка состојба, како и правните квалификации содржани во образложението на правосилната пресуда (интервенциско дејство на пресудата).

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, странката која претходно била замешувач, има право да истакне приговор дека странката на која и се придружил како замешувач погрешно ја водела претходната парница или дека судот пропуштил да и доставува покани, поднесоци или одлуки.

(3) Судот може да го усвои приговорот од ставот (2) на овој член, само ако странката која претходно била замешувач докаже дека:

1) во времето кога стапила во претходната парница не била навремено известена за парницата и со тоа била спречена да презема дејствија кои би довеле до поповолен исход во парницата;

2) ако странката на која и се придружила како замешувач во претходната парница, намерно или со грубо невнимание, пропуштила да презема дејствија кои би довеле до поповолен исход на претходната парница, а за можноста од нивното преземање замешувачот не знаел ниту можел да знае, и

3) странката на која и се придружила како замешувач во претходната парница со свои дејствија спречувала да настапи дејството на дејствијата што ги преземал нејзиниот замешувач.

(4) Ако странката која претходно била замешувач успее со приговорот од ставот (2) на овој член, судот дозволува странките повторно да расправаат за фактичките и правните прашања за кои е расправано во претходната парница.

Член 197

(1) Ако правното дејство на пресудата треба да се однесува и на замешувачот, тој има положба на единствен сопарничар согласно член 190 од овој закон.

(2) Замешувачот со положба на единствен сопарничар може да поднесе вонреден правен лек и во парницата во која до настапувањето на правосилноста на одлуката за тужбеното барање не учествувал како замешувач.

Член 198

Одредбите од овој закон кои се однесуваат на способноста да се биде странка, парничната способност и застапувањето, како и на поднесоците на странките и доставувањето до странките, соодветно се применуваат и на замешувачот.

Именување на претходник

Член 199

(1) Лицето кое е тужено како држател на некој предмет или корисник на некое право, а тврди дека предметот го држи или правото го врши од име на трето лице, преку судот може да го повика третото лице (претходник) наместо него да стапи како странка во парницата, најдоцна на подготвителното рочиште, односно на првото рочиште за главната расправа, кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

(2) Согласно на тужителот во парницата да стапи претходникот наместо тужениот е потребна само ако тужителот против тужениот истакнува и барања кои не зависат од тоа дали тужениот од името на претходникот го држи предметот или го врши правото.

(3) Ако претходникот кој уредно е повикан, не дојде на рочиштето или одбие да стапи во парницата, тужениот не може да се противи да се впушти во парницата.

(4) Ако претходникот одбие да стапи во парницата, соодветно се применуваат одредбите од член 196 од овој закон.

Известување на трето лице за парницата

Член 200

(1) Ако странката треба да извести некое трето лице за започнатата парница за да се заснова извесно граѓанско-правно дејство, можат да поднесат поднесок преку парничниот суд сè додека парницата не се доврши правосилно, во кој ја наведуваат причината за известувањето и во каква состојба се наоѓа парницата.

(2) Странката која го известила третото лице за започнатата парница не може поради тоа да бара прекин на започнатата парница, продолжување на роковите или одлагање на рочиштето.

(3) За странката која преку парничниот суд го известила третото лице за започнатата парница, соодветно се применуваат одредбите од член 196 од овој закон.

Глава шеснаесетта

ПРЕКИН НА ПОСТАПКАТА

Член 201

(1) Постапката се прекинува, ако:

- 1) странката умре;
- 2) странката ја загуби парничната способност, а нема полномошник во постапката;
- 3) законскиот застапник на странката умре или ако престане неговото овластување за застапување, а странката нема полномошник во постапката;
- 4) странката која е правно лице престане да постои, односно кога надлежниот орган правосилно ќе одлучи за забрана на работата;
- 5) настапат правните последици од отворање на стечајна постапка;
- 6) двете странки тоа го побараат заради решавање на спорот со медијација или на друг начин;
- 7) поради војна или други причини престане работата во судот и
- 8) во други случаи утврдени со закон.

(2) Во случаите од ставот (1) на овој член, судот со решение утврдува прекин на постапката.

Член 202

(1) Освен во случаите од член 201 од овој закон, прекин на постапката судот определува, ако:

- 1) одлучи самиот да не решава за претходното прашање согласно член 11 од овој закон и
- 2) странката се наоѓа на подрачје кое поради поплави, други непогоди и слично е отсечено од судот.

(2) Освен во случаите од став (1) на овој член, судот може да определи прекин на постапката и кога одлуката за тужбеното барање зависи од тоа дали е сторен прекршок или кривично дело за кое се гони по службена должност, кој е сторителот и дали е тој одговорен, а особено ако се појави сомневање дека сведокот или вештакот дал лажен исказ или дека исправата употребена како доказ е лажна.

Член 203

(1) Прекинон на постапката има за последица да престанат да течат сите рокови определени за вршење на парничните дејствија.

(2) За време на траењето на прекилот на постапката судот не може да презема никакви парнични дејствија во постапката, но ако прекилот настапил по заклучувањето на главната расправа, судот може врз основа на главната расправа да донесе одлука.

(3) Парничните дејствија што ги презела едната странка спрема другата странка додека трае прекилот на постапката, немаат никакво правно дејство, односно дејството почнува дури откако постапката ќе продолжи.

Член 204

(1) Постапката што е прекината согласно член 201 став (1) точките 1) до 5) од овој закон, продолжува кога наследникот или старателот на оставината, новиот законски застапник, стечајниот управник или правните следбеници на правното лице ќе ја преземат постапката или кога судот по предлог од спротивната странка ќе ги повика да го сторат тоа.

(2) Доколку по правосилноста на одлуката за престанок на правното лице, забраната за работа или по заклучувањето на стечајната постапка, правното лице е избришано од соодветниот регистар, а нема правен следбеник, судот со решение ја отфрла тужбата заради непостоење на странка во спорот.

(3) Ако судот ја прекинал постапката согласно член 201 став (1) точка 6) од овој закон, постапката продолжува по барање на една од странките, а ако нема барање на една од странките за продолжување на постапката, постапката продолжува по истекот на 60 дена од денот на прекилот на постапката.

(4) Ако судот ја прекинал постапката согласно член 202 став (1) точка 1) и став (2) од овој закон, постапката продолжува кога правосилно ќе заврши постапката пред судот или пред друг надлежен орган или кога судот ќе најде дека повеќе не постојат причини да се чека на завршување на постапката.

(5) Во сите други случаи, прекинатата постапка се продолжува на предлог од странката кога ќе престанат причините за прекилот на постапката.

(6) Роковите кои поради прекилот на постапката престанале да течат, за заинтересираната странка почнуваат да течат во целост, одново од денот кога судот ќе и го достави решението за продолжување на постапката.

(7) До странката која не ставила предлог за продолжување на постапката, решението за продолжување на постапката се доставува согласно член 141 од овој закон.

Член 205

(1) Жалбата против решението со кое се утврдува или се определува прекин на постапката согласно членовите 201 и 202 од овој закон, не го задржува извршувањето на решението.

(2) Ако судот на рочиштето го одбил предлогот за прекин на постапката и одлучил постапката веднаш да продолжи, против решението не е дозволена посебна жалба.

Глава седумнаесетта

ДОКАЗИ И ИЗВЕДУВАЊЕ НА ДОКАЗИ

Општи одредби

Член 206

(1) Секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на противникот.

(2) Во текот на подготвителното рочиште, односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште, судот може да ги предупреди странките на нивната должност од ставот (1) на овој член, а особено на потребата од изнесување на решителни факти и предлагање на одредени докази, кога ќе оцени дека тоа е целисходно за правилно решавање на спорот.

(3) Не може да се одбие доказ за факт затоа што е напишан на јазик на странките или други учесници во постапката граѓани на Република Северна Македонија различен од македонскиот јазик и кирилското писмо.

(4) Трошоците за превод на доказите од ставот (3) на овој член паѓаат на товар на Буџетот на Република Северна Македонија.

Член 207

(1) Докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука.

(2) Судот одлучува за тоа кои од предложените докази се изведуваат заради утврдување на решителните факти.

Член 208

(1) Не треба да се докажуваат фактите што странката ги признала пред судот во текот на парницата, но по исклучок, судот може да нареди да се докажуваат и фактите на овој член, ако смета дека странката со нивното признавање оди кон тоа да располага со барање со кое не може да располага согласно член 3 став (3) од овој закон.

(2) Земајќи ги предвид сите околности, судот според свое убедување оценува дали го земе за признат или оспорен фактот што странката првин го признала, а потоа целосно или делумно го одрекла или го ограничила признавањето со додавање на други факти.

(3) Фактите чие постоење законот го претпоставува не треба да се докажуваат, но може да се докажува дека не постојат, освен ако со закон поинаку не е уредено.

(4) Не треба да се докажуваат факти што се општопознати.

Член 209

(1) Ако судот не може врз основа на изведените докази согласно член 8 од овој закон со сигурност да утврди некој факт, за постоењето на фактот заклучува со примена на правилата за товарот на докажувањето.

(2) На странката која тврди дека има некое право паѓа товарот на докажување на факт кој е важен за настанување или остварување на правото, освен ако со закон поинаку не е уредено.

(3) На странката која оспорува постоење на некое право паѓа товарот на докажување на факт кој го спречува настанувањето или остварување на правото, или поради кој правото престанало да постои, освен ако со закон поинаку не е уредено.

Член 210

Ако се утврди дека на странката и припаѓа правото на надоместок на штета, на паричен износ или на заменливи предмети, но висината на износот, односно количината на предметите не може да се утврди или би можела да се утврди само со несразмерни тешкотии, судот одлучува по слободна оценка.

Член 211

(1) Во споровите кои ги суди совет, доказите на главната расправа се изведуваат пред советот, но советот може од важни причини да одлучи определени докази да се изведат пред претседателот на советот или пред судија на замолениот суд (замолен судија). Во тој случај, записниците за изведените докази се читаат на главната расправа.

(2) Ако советот одлучи некој доказ да се изведе пред замолен судија, во замолницата за изведување на доказот се опишува состојбата на работата според текот на главната расправа и посебно се назначува за кои околности треба особено да се води сметка при изведувањето на доказот.

(3) За рочиштето за изведување на докази пред претседателот на советот или пред замолениот судија се известуваат и странките, ако не изјавиле дека нема да присуствуваат на рочиштето.

(4) Претседателот на советот или замолениот судија при изведувањето на доказите ги има сите овластувања што ги има советот, односно претседателот на советот, кога доказите се изведуваат на главната расправа.

(5) Против решението на судот со кое изведувањето на доказите му се доверува на претседателот на советот или на замолениот судија не е дозволена посебна жалба.

Член 212

(1) Ако според околностите може да претпостави дека некој доказ нема да може да се изведе или дека нема да може да се изведе во разумен рок или ако доказот треба да се изведе во странство, судот во решението за изведувањето на доказот определува рок до кој се чека изведувањето на доказот, а може да одлучи доказот да се изведе со употреба на средства за електронска комуникација согласно член 103 од овој закон.

(2) Ако рокот од став (1) на овој член истече, а немало можност за изведување на доказот со употреба на средства за електронска комуникација, расправата се спроведува без оглед што определениот доказ не е изведен.

Увид

Член 213

(1) Увид се презема кога за утврдување на некој факт или за разјаснување на некоја околност е потребно непосредно забележување на судот.

(2) Судот може да определи увид и без предлог на странка.

(3) Увидот може да се врши и со учество на вештак определен согласно член 242 став (4) од овој закон.

Член 214

Советот го овластува претседателот на советот да изврши увид ако предметот кој треба да се разгледа не може да се донесе во судот или неговото донесување би предизвикало значителни трошоци, а советот смета дека не е нужно непосредно забележување од сите членови на советот.

Член 215

Разгледувањето на предмет што се наоѓа кај една од странките, кај трето лице, кај државен орган или кај организација или друго лице или институција на која и е доверено вршење на јавно овластување, се врши согласно членови 220, 221 и 222 од овој закон.

Исправи

Член 216

Исправа претставува секој пишан запис, слика, цртеж, податок или информација од кој било вид зачуван на хартија или друг материјал, или во форма на електронски документ или во друга форма.

Член 217

(1) Исправа што во пропишана форма ја издал државен орган или орган на државната управа во границите на својата надлежност, како и исправа што во пропишана форма ја издала организација, институција или лице кое врши јавни овластувања при вршење на јавно овластување што му е доверено со закон или со одлука на орган на единица на локална самоуправа заснована врз закон (јавна исправа), ја докажува вистинитоста на она што се потврдува или определува во неа.

(2) Иста доказна сила имаат и други исправи кои со закон се изедначени со јавните исправи во поглед на доказната сила.

(3) Дозволено е да се докажува дека во јавната исправа неистинитото се утврдени фактите или дека исправата е неправилно составена.

(4) Ако судот се сомнева во автентичноста на исправата, може да побара да се изјасни органот односно институцијата од која би требало да потекнува исправата.

Член 218

Странските јавни исправи што се прописно заверени, имаат иста доказна сила како и домашните јавни исправи, под услов на заемност, ако со меѓународен договор ратификуван согласно Уставот на Република Северна Македонија поинаку не е определено.

Член 219

(1) На барање на странката или на застапникот на странката, државните органи, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа и лицата кои вршат јавни овластувања, се должни во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето да им достават исправи што се од интерес за водење на парничната постапка.

(2) Одредбите од ставот (1) на овој член се однесуваат и на податоци кои се достапни согласно закон.

Член 220

(1) Странката е должна самата да ја поднесе исправата на која се повикува за доказ на своите наводи.

(2) Кон исправата составена на странски јазик се поднесува и заверен превод.

(3) Ако исправата се наоѓа кај државен орган или орган на државната управа или кај правно или физичко лице кое врши јавни овластувања, а самата странка не може да издејствува исправата да се предаде или покаже, судот по предлог на странката ја прибува исправата.

Член 221

(1) Кога едната странка се повикува на исправа и тврди дека исправата се наоѓа кај другата странка, судот по предлог на странката која се повикува на исправата, со решение и наложува на другата странка да ја поднесе исправата, оставајќи и за тоа определен рок. Предлогот мора да содржи: назначување или вид на исправата, односно опис што е доволен за идентификација на исправата, наведување на фактите што треба да се докажат со исправата, изјава дека бараната исправа не се наоѓа кај странката која го поднесува предлогот и наведување на фактите од кои произлегува дека исправата се наоѓа кај другата странка.

(2) Странката не може да го одбие поднесувањето на исправата ако таа самата во постапката се повикала на исправата за доказ на своите наводи или ако се работи за исправа која согласно законот или врз основа на правна работа е должна да ја предаде или покаже или ако исправата со оглед на нејзината содржина се смета заедничка за двете странки.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член ќе се применуваат одредбите на членовите 224, 225 и 226 од овој закон.

(4) Кога странката која е повикана да ја поднесе исправата одрекува дека исправата се наоѓа кај неа, судот може заради утврдување на овој факт да изведува докази.

(5) Со оглед на сите околности, судот според свое убедување цени од какво значење е тоа што странката која ја држи исправата не сака да постапи според решението на судот со кое и се налага да ја поднесе исправата или спротивно на убедувањето на судот одрекува дека исправата се наоѓа кај неа.

(6) Против решението на судот од ставот (1) на овој член не е дозволена посебна жалба.

Член 222

(1) Судот може да му наложи на трето лице да поднесе исправа по предлог на странката. Предлогот содржи: назначување или вид на исправата, односно опис што е доволен за идентификација на исправата, наведување на фактите што треба да се докажат со исправата и наведување на фактите од кои произлегува дека исправата се наоѓа кај третото лице.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, третото лице може да го одбие поднесувањето на исправата согласно членовите 224, 225 и 226 од овој закон.

(3) Пред да донесе одлука со која на трето лице му наложува да ја поднесе исправата, судот го повикува третото лице да се изјасни за тоа.

(4) Кога третото лице ја одрекува својата должност да ја поднесе исправата што се наоѓа кај него, судот решава дали третото лице е должно да ја поднесе исправата.

(5) Кога третото лице одрекува дека исправата се наоѓа кај него, судот може да изведува докази заради утврдување на овој факт.

(6) Правосилното решение за должноста на третото лице да ја поднесе исправата присилно се извршува согласно Законот за извршување.

(7) Третото лице има право на надоместок на трошоците што ги имало во врска со поднесувањето на исправите согласно член 236 од овој закон.

Сведоци

Член 223

(1) Секое лице кое се повикува како сведок, должно е да се јави на поканата и да сведочи, освен ако со овој закон поинаку не е уредено.

(2) Како сведоци можат да се сослушаат само лица кои се способни да даваат известување за фактите што се докажуваат.

Член 224

Не може да се сослуша како сведок лице кое со својот исказ би ја повредило должноста за чување на класифицирани информации, додека надлежниот орган не го ослободи од должноста.

Член 225

(1) Сведокот може да одбие да сведочи за:

- 1) она што странката како на свој полномошник му го доверила;
- 2) она за кое странката или друго лице на сведокот како на верски исповедник му се исповедало и

3) факти кои сведокот ги дознал како адвокат, лекар или во вршење на некоја друга професија или некоја друга дејност, ако постои обврска како тајна да се чува она што се дознало во вршењето на професијата или дејноста.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец ги предупредува лицата од ставот (1) на овој член дека можат да одбијат да дадат исказ.

Член 226

(1) Сведокот може да не даде одговор на одделни прашања ако за тоа постојат важни причини, а особено ако со својот одговор на прашањата би се изложил на тежок срам, на значителна имотна штета или на кривично гонење себеси или своите роднини по крв во права линија до кој и да е степен, а во странична линија заклучно до третиот степен, својот брачен другар или роднините по сватовство заклучно до вториот степен и тогаш кога бракот престанал, својот вонбрачен другар, како и својот старател или лицето под старателство, посвоителот или посвоеникот.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец го предупредува сведокот дека може да не даде одговор на поставеното прашање.

Член 227

Поради опасност од некаква имотна штета, сведокот не може да одбие да сведочи за правни работи при кои бил присутен како повикан сведок, за дејствијата кои во поглед на спорниот однос ги презел како правен претходник или застапник на една од странките, за факти кои се однесуваат на имотните односи условени со семејна, брачна или вонбрачна врска, за факти кои се однесуваат на раѓање, склучување на брак или смрт, како и кога врз основа на посебни прописи е должен да поднесе пријава или да даде изјава.

Член 228

(1) Оправданоста на причините за одбивање на сведочење или давање одговор на одделни прашања ја оценува судот пред кој сведокот треба да сведочи, а ако е потребно, претходно за тоа се сослушаат странките.

(2) Против решението на судот од ставот (1) на овој член странките немаат право на посебна жалба, а сведокот може ова решение да го побива во жалбата против решението со кое е изречена парична казна поради тоа што одбил да сведочи или не дал одговор на одделно прашање согласно член 236 став (2) од овој закон.

Член 229

Странката која предлага определено лице да се сослуша како сведок, мора претходно да назначи за што треба да сведочи лицето и да го наведе неговото име и презиме, живеалиште или престојувалиште.

Член 230

(1) По правило, сведоците се сослушуваат на рочиште.

(2) Повикувањето на сведокот се врши со доставување на писмена покана во која се наведува името и презимето на сведокот, времето и местото на одржување на сослушувањето, предметот за кој се повикува и назначување дека се повикува како сведок. Во поканата сведокот се предупредува на последиците од неоправдан изостанок согласно член 236 од овој закон и на правото на надоместок на трошоците согласно со членот 237 од овој закон.

(3) Сведоците кои поради старост, болест или тешки телесни недостатоци не можат да се јават на поканата, се сослушаат во својот дом или на местото каде се наоѓаат.

Член 231

(1) Сведокот се прашува за името и презимето, името на едниот од родителите, занимањето, живеалиштето, односно престојувалиштето, местото на раѓањето, возраста и односот со странките.

(2) Сведокот претходно се опоменува дека е должен да ја зборува вистината и дека не смее ништо да премолчи, а потоа се предупредува за последиците од давање на лажен исказ.

(3) Сведок се сослушува поединечно и без присуство на сведоците кои подоцна се сослушуваат.

(4) Сведокот е должен одговорите да ги дава усно.

Член 232

(1) По општите прашања, сведокот се повикува да изнесе сè она што му е познато за фактите за кои треба да сведочи, а потоа можат да му се поставуваат прашања заради проверување, дополнување или разјаснување. Не е дозволено да се поставуваат прашања во кои веќе е содржано како би требало да се одговори.

(2) Сведокот секогаш се прашува од каде му е познато тоа за кое сведочи.

(3) Сведоците можат да се соочат ако нивните искази не се сложуваат во поглед на важни факти, при што соочените сведоци посебно се сослушаат и нивниот одговор се внесува во записникот.

Член 233

(1) Сведокот кој не го знае јазикот на кој се води постапката, се сослушува преку судски преведувач.

(2) Ако сведокот е глуп, му се поставуваат прашања писмено, а ако е нем се повикува да одговара писмено.

(3) Ако сослушувањето не може да се изврши согласно со став (2) на овој член, се повикува како толкувач лице кое може да се разбере со сведокот.

(4) Судот го предупредува судскиот преведувач односно толкувачот на должноста за верно пренесување на прашањата што му се поставуваат на сведокот и изјавите што ги дава сведокот.

Член 234

(1) Судот може да одлучи сведокот да положи заклетва на исказот што го дал.

(2) Заклетвата се полага усно со изговарање на зборовите: “Се заколнувам во честа дека за сето што ме прашуваше судот ја зборував вистината и дека ништо што знаев за оваа работа не премолчив”.

(3) Судот може да одлучи сведокот да положи заклетва и пред да биде сослушан.

(4) Немите сведоци што знаат да читаат и пишуваат, се заколнуваат со потпишување на текстот на заклетвата, а глупите сведоци го читаат текстот на заклетвата.

(5) Ако глупите или немите сведоци не знаат ниту да читаат, ниту да пишуваат, се заколнуваат преку толкувач.

(6) Ако некој сведок се сослушува повторно, нема по вторпат да полага заклетва, туку само се опоменува на веќе положената заклетва.

Член 235

(1) Нема да се заколнуваат сведоците кои во моментот на сослушувањето не се полнолетни или не можат да го сфатат значењето на заклетвата.

(2) Против одлуката на судот со која на сведокот му се наредува да положи заклетва или се определува сведокот да не се заколнува, странките и сведокот немаат право на жалба.

Член 236

(1) Ако сведокот што е уредно повикан не дојде, а изостанокот не го оправда или без одобрение или оправдана причина се оддалечи од местото каде што треба да биде сослушан, судот може да нареди присилно да се доведе и да ги поднесе трошоците за доведувањето, а може и да го казни со парична казна согласно член 10 став (2) од овој закон.

(2) Ако сведокот дојде и откако е предупреден на последиците одбие да сведочи или да даде одговор на одделно прашање, а судот оцени дека причините за одбивањето се неоправдани, ќе го казни со парична казна согласно членот 10 став (2) од овој закон.

(3) На барање од странката судот одлучува дека сведокот е должен да ги надомести трошоците што ги предизвикал со својот неоправдан изостанок, односно со неоправданото одбивање да сведочи.

(4) Ако сведокот дополнително го оправда својот изостанок или ако дополнително се согласи да сведочи, судот го отповикува своето решение за паричната казната од ставовите (1) и (2) на овој член, а може целосно или делумно да го ослободи сведокот од надоместок на трошоците.

(5) Ако е потребно воено лице или лице вработено во полицијата присилно да се доведе заради сведочење, судот писмено се обраќа до неговиот старешина кој наредува приведување во судот.

Член 237

(1) Сведокот има право на надоместок на патните трошоци и на трошоците за исхрана и ноќевање, како и на надоместок на загубената заработка.

(2) Сведокот треба да бара надоместок веднаш по сослушувањето, инаку го губи правото од став (1) на овој член, а судот е должен да го предупреди сведокот.

(3) Во решението со кое се одмеруваат трошоците на сведокот, судот и наложува на странката која го предложила, определениот износ да му го плати на сведокот во рок од осум дена. Жалбата против решението не го задржува извршувањето на решението.

Писмени изјави на сведоци

Член 238

(1) Судот може со решение да одлучи наместо сослушување, на сведокот да се прочита неговата писмена изјава прибавена согласно овој закон.

(2) Судот мора да го сослуша сведокот ако тоа го бара некоја од странките.

(3) Странката која барала сослушување на сведокот и покрај дадената писмена изјава, ги поднесува сите трошоци на сведокот од членот 237 од овој закон, доколку судот оцени дека сослушувањето на сведокот не придонело за утврдување на решителните факти.

Член 239

(1) Странката може, на повик или со согласност на судот, да му достави на судот писмена изјава потврдена со квалификуван електронски потпис на предложениот сведок или писмена изјава потпишана со своерачен потпис заверена на нотар, за фактите за кои сведокот треба да биде сослушан на рочиштето.

(2) Ако судот ја повика странката да достави писмена изјава од сведокот кој го предложила, но странката не го стори тоа, судот го изведува доказот со сослушување на предложениот сведок, само ако странката стори веројатно дека обидот да обезбеди писмена изјава од сведокот бил неуспешен.

Член 240

Судот може и со покана непосредно да го повика лицето кое е предложено за сведок да даде писмена изјава или да одговори на одредени прашања, особено ако, со оглед на суштината на прашањата или лицето кое е предложено за сведок, смета дека тој начин на известување за фактите е доволен. Во поканата судот мора да го предупреди сведокот дека може да биде повикан да сведочи пред судот дури и ако даде писмена изјава.

Вештачење

Член 241

(1) Судот изведува доказ со вештачење кога заради утврдување или разјаснување на некој факт е потребно стручно знаење со кое судот не располага.

(2) Во случаите од ставот (1) на овој член, судот може да определи вештачење и без предлог на странка, ако смета дека тоа е потребно.

Член 242

(1) Странката која предлага изведување на доказ со вештачење должна е во предлогот да го назначи предметот на вештачењето и да предложи определено лице за вештак.

(2) Предлогот од ставот (1) на овој член судот и го доставува на спротивната странка заради изјаснување.

(3) Судот определува вештачењето да го врши предложениот вештак, ако спротивната странка не се противи за тоа.

(4) Ако спротивната странка се противи вештачењето да го врши предложениот вештак, судот го определува вештакот по електронски пат со примена на правилото на случаен избор од регистарот на вештаци, во присуство на двете странки, односно на нивните застапници.

(5) Кога вештачењето се определува согласно член 241 став (2) од овој закон, судот го определува вештакот согласно ставот (4) на овој член.

Член 243

(1) Странката може да му приложи на судот писмен стручен наод и мислење на вештак во врска со фактите од член 241 став (1) од овој закон.

(2) Стручниот наод и мислењето од ставот (1) на овој член и се доставува на спротивната странка заради изјаснување.

(3) По изјаснувањето на спротивната странка, судот може со решение да определи изведувањето на доказот со вештањето да се спроведе со читање на писмениот стручен наод и мислење што го приложила странката.

(4) По приговор од спротивната странка, судот нема да го прифати писмениот стручен наод и мислење од ставот (1) на овој член, ако донел одлука по барање за изземање на вештак од причини од кои може да биде изземен судија или судија поротник.

Член 244

(1) Предлогот да се изведе доказ со вештачење согласно член 242 од овој закон, писмениот стручен наод и мислење од член 243 од овој закон, како и изјаснувањето на спротивната странка, се поднесуваат до судот најдоцна на подготвителното рочиште односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

(2) Судот може да определи вештачење и без предлог на странка најдоцна на подготвителното рочиште односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

Член 245

(1) По правило, вештачењето, го врши еден вештак. Судот може да определи вештачењето да го вршат двајца или повеќе вештаци ако оцени дека вештачењето е сложено.

(2) Вештачењето го вршат вештаци запишани во регистарот на вештаци, за определена област на вештачење.

Член 246

На барање на вештакот, судот го ослободува од должноста на вештачење од причини од кои сведокот може да одбие да сведочи или да даде одговор на одделно прашање, како и од други оправдани причини.

Член 247

(1) Вештакот може да биде изземен од исти причини за кои може да биде изземен судија или судија поротник.

(2) Странката е должна да поднесе барање за изземање на вештак ако дознае дека постои причина за изземање, а најдоцна пред почетокот на изведување на доказ со вештачење.

(3) Во барањето за изземање на вештакот, странката е должна да ги наведе околностите врз кои го заснова своето барање за изземање.

(4) За барањето за изземање одлучува претседателот на советот или судијата поединец. Судијата на замолениот суд и претседателот на советот одлучуваат за изземањето ако им е доверено изведување на доказот со вештачење.

(5) Против решението со кое се усвојува барањето за изземање не е дозволена жалба, а против решението со кое барањето се одбива не е дозволена посебна жалба.

(6) Ако странката дознала за причината за изземањето по извршеното вештачење и му приговара на вештачењето од таа причина, судот постапува како барањето за изземање да е поднесено пред извршеното вештачење.

Член 248

(1) Судот на рочиштето од член 244 од овој закон со решението го определува вештачењето, кое содржи: предмет на спорот, предмет на вештачењето, рок за доставување до судот на стручен наод и мислење во писмена форма, името и презимето или називот на лицето на кое му е доверено вештачењето, како и податоци од регистарот на вештаци. Судот за определеното вештачење ќе изготви посебно решение.

(2) Рокот за поднесување на стручниот наод и мислење во писмена форма до судот не може да биде подолг од 45 дена, а во сложените предмети од 60 дена.

(3) Примерок од решението од став (1) на овој член им се доставува на вештакот и на странките односно на нивните законски застапници.

(4) Во решението од став (1) на овој член, судот го предупредува вештакот дека е должен да ги извести странките за денот определен за вештачење, ако нивното присуство е потребно, дека вештачењето мора да го изврши стручно и совесно во согласност со правилата на науката и структурата и етичките норми, за последиците од недоставување на стручниот наод и мислење во определениот рок, односно за неоправданиот изостанок од рочиштето, како и да го извести за правото на награда и надоместок на трошоците за вештачење.

(5) Кога судот определил вештачење согласно член 241 став (2) од овој закон, решението од став (1) на овој член, покрај податоците од ставот (1) на овој член, содржи и податоци за износот што претходно треба да се поднесе за вештачењето и задолжување на странките да го платат износот во определен рок.

Член 249

(1) Вештакот мора секогаш да го образложи стручниот наод и мислењето, а по барање на судот и да го дополни стручниот наод и мислење.

(2) Стручниот наод и мислењето судот ги доставува до странките најдоцна осум дена пред рочиштето на кое ќе се расправа за нив.

(3) Ако во рокот од член 248 став (2) од овој закон, вештакот не го поднесе стручниот наод и мислењето, судот го повикува вештакот, му го одземе предметот и му изрекува парична казна согласно членот 250 од овој закон.

(4) Во случаите од ставот (3) на овој член, судот определува вештачењето да го врши друг вештак, согласно член 242 став (4) од овој закон.

Член 250

(1) По повод извршеното вештачење вештакот може да биде сослушан усно на рочиште.

(2) Вештакот е должен да се јави на поканата на судот и да го изнесе својот стручен наод и мислење.

(3) Со парична казна од 500 до 1.500 евра во денарска противвредност судот ќе го казни вештакот, вештакот вработен кај субјектите од ставот (4) на овој член и вештакот вработен во орган на државната управа, ако не дојде на рочиште иако е уредно повикан, а изостанокот нема да го оправда или ако во рокот од член 248 став (2) од овој закон не го достави до судот или не изврши дополнување на стручниот наод и мислењето.

(4) Со паричната казна од ставот (3) на овој член, судот ќе го казни друштвото регистрирано за дејност вештачење, високо образовната установа, научната установа и стручната установа, одговорното или службеното лице во орган на државната управа, ако без оправдана причина одбие да изврши вештачење или супер вештачење или ако во рокот од член 248 став (2) од овој закон, не го достави до судот или не изврши дополнување на стручниот наод и мислењето, и за истото ја известува Комората на вештаци.

(5) Во случај на неоправдан изостанок судот може да нареди вештакот присилно да се доведе и да ги поднесе трошоците за доведувањето.

(6) По барање од странката, судот може со решение да му наложи на вештакот да ги надомести трошоците што ги предизвикал со својот неоправдан изостанок.

(7) Решението за казната од ставовите (3) и (4) на овој член, судот може да го отповика под условите од членот 236 став (4) од овој закон.

Член 251

Вештакот има право на надоместок на патните трошоци, трошоците за исхрана и ноќевање и на трошоците за вештачење, како и право на награда за извршеното вештачење.

Член 252

На рочиштето за главна расправа, вештаците се повикуваат со доставување на писмена покана во која се наведува името и презимето, занимањето на повиканиот, времето и местото на доаѓање, предметот за кој се повикува и назначување дека се повикува како

вештак. Во поканата вештакот се предупредува на последиците од неоправдан изостанок согласно член 250 од овој закон и на правото на надоместок на трошоците согласно член 251 од овој закон.

Член 253

На рочиштето за главна расправа, судот на вештакот му поставува прашања и по потреба бара објаснувања во врска со дадениот стручен наод и мислење.

Член 254

(1) Ако вештачењето е доверено на двајца или повеќе вештаци, тие можат да поднесат заеднички стручен наод и мислење, кога во наодот и мислењето се сложуваат. Ако во наодот и мислењето не се сложуваат, секој вештак посебно го изнесува својот наод и мислење.

(2) Кога податоците на вештаците во нивниот наод не се сложуваат суштествено или ако наодот на еден или на повеќе вештаци е нејасен, нецелосен или во противречност самиот со себеси или со испитаните околности, а недостатоците не можат да се отстранат со повторно сослушување на вештаците, судот може да определи супер вештачење кое се врши во роковите од член 248 став (2) од овој закон.

(3) Супер вештачењето од став (2) на овој член го определува претседателот на советот или судијата поединец согласно член 242 став (4) од овој закон.

Член 255

Против решението на судот од членовите 243 став (3), 248, 249 став (4) и 254 став (2) од овој закон не е дозволена посебна жалба.

Член 256

Одредбите на членовите 245, 246, 247 и 250, 251, 252 и 253 од овој закон соодветно се применуваат и на преведувачите и толкувачите.

Сослушување на странките

Член 257

(1) По предлог на странка, спорните факти кои се важни за донесување на одлуката, судот може да ги утврдува и со сослушување на странки.

(2) Ако се изведува доказ со сослушување на странки, сослушувањето на странките се врши пред изведувањето на другите докази.

Член 258

Судот може да одлучи да се сослуша само едната странка ако се увери дека на другата странка односно на лицето кое треба да се сослуша за странката не му се познати спорните факти ако сослушувањето на другата странка не е можно и ако другата странка одбие да даде исказ или не се јави на поканата од судот.

Член 259

Изведување на докази со сослушување на странките преку претседателот на советот или замолениот судија е дозволено само ако странката поради неотстранливи пречки не може лично да дојде или ако нејзиното доаѓање би предизвикало несразмерни трошоци.

Член 260

(1) За странката која нема парнична способност се сослушува нејзиниот законски застапник. Судот може да одлучи наместо или покрај законскиот застапник да се сослуша самата странка, ако нејзиното сослушување е можно.

(2) За правното лице се сослушува лицето кое со законот е определено да го застапува.

(3) Ако како странка во спорот учествуваат на една страна повеќе лица, судот одлучува дали ќе се сослушаат сите лица или само некои од нив.

Член 261

(1) Поканата за рочиштето на кое ќе се изведува доказ со сослушување на странките се доставува лично до странката, односно до лицето што ќе се сослуша за странката.

(2) Ако странката има полномошник, поканата за рочиштето на кое ќе се изведува доказ со сослушување на странката или на лицето кое треба да се сослуша за странката, се доставува до полномошникот, кој е должен за тоа да ја извести странката.

(3) Во поканата од ставовите (1) и (2) на овој член се назначува дека на рочиштето ќе се изведува доказ со сослушување на странките и дека странката што ќе дојде на рочиштето може да биде сослушана во отсуство на другата странка.

Член 262

(1) Не можат да се применуваат никакви присилни мерки спрема странката што не се јавила на поканата од судот заради сослушување, ниту пак странката може да се присили на давање исказ.

(2) Со оглед на сите околности, судот оценува од какво значење е тоа што странката не дошла на сослушувањето или што одбила да даде исказ согласно со членот 258 од овој закон.

Член 263

Доказот со сослушување на странките се изведува без полагање заклетва.

Член 264

Одредбите за изведување на доказ со сведоци се применуваат и при изведување на доказ со сослушување на странките, освен ако со закон поинаку не е уредено.

Глава осумнаесетта

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ДОКАЗИ

Член 265

(1) Кога постои оправдан страв дека некој доказ не ќе може да се изведе или дека неговото подоцнежнo изведување ќе биде отежнато, може во текот како и пред поведувањето на постапката да се предложи да се изведе овој доказ.

(2) Обезбедувањето на докази може да се бара и откако одлуката со која постапката се завршува ќе стане правосилна, ако тоа е потребно пред или во текот на постапката по вонредни правни лекови.

(3) Постапката за обезбедување на докази е итна.

Член 266

(1) Ако предлогот за обезбедување на доказ е ставен во текот на парничната постапка, за постапување е надлежен судот пред кој тече постапката.

(2) Кога се бара обезбедување на доказ пред поведувањето на постапката, како и во итни случаи ако постапката веќе тече, надлежен е суд од прв степен на чие подрачје се наоѓаат предметите што треба да се разгледаат, односно судот на чие подрачје има живеалиште, односно престојувалиште лицето кое треба да се сослуша.

(3) За предлогот од ставот (1) на овој член, одлучува претседателот на советот или судијата поединец што ја води постапката, а во случаите од ставот (2) на овој член, судијата поединец на надлежниот суд.

Член 267

Во поднесокот со кој се бара обезбедување на докази, предлагачот е должен да ги наведе фактите што треба да се докажат, доказите што треба да се изведат и причините поради кои смета дека подоцна доказот не ќе може да се изведе или дека неговото изведување ќе биде отежнато и името и презимето на противникот, освен ако од околностите произлегува дека тој не е познат.

Член 268

(1) Поднесокот во кој е ставен предлог за обезбедување на доказ се доставува до противникот ако е познат. Ако постои опасност поради одлагање, судот за предлогот одлучува и без претходно изјаснување на противникот.

(2) Во решението со кое се усвојува предлогот, судот го определува рочиштето за изведување на доказот, ги наведува фактите за кои ќе се изведуваат докази, како и доказите што ќе се изведуваат, а ако е потребно именува и вештаци.

(3) Поднесок во кој е ставен предлог за обезбедување на докази, ако не бил доставен до противникот порано, му се доставува заедно со решението на судот со кој се усвојува предлогот за обезбедување на докази.

(4) На противникот кој е непознат или е непознато неговото престојувалиште, судот може да му назначи привремен застапник согласно член 76 од овој закон, без да издаде оглас, заради учество на рочиштето за изведување на докази.

(5) Во итни случаи, судот може да определи изведувањето на доказите да започне и пред да се достави до противникот решението со кое се усвојува предлогот за обезбедување на докази.

(6) Против решението од ставовите (2) и (5) на овој член, не е дозволена жалба.

Член 269

(1) Ако доказите се изведени пред да е поведена постапка, записникот за изведување на доказите се чува во судот пред кој се изведени доказите.

(2) Ако постапката е во тек, а обезбедувањето на доказите не го извел парничниот суд, записникот се доставува до парничниот суд.

Глава деветнаесетта

ПОДГОТВУВАЊЕ НА ГЛАВНА РАСПРАВА

Член 270

(1) По приемот на тужбата се вршат подготовки за главна расправа.

(2) Подготовките од став (1) на овој член опфаќаат претходно испитување на тужбата, доставување на тужбата до тужениот на одговор, одржување на подготвително рочиште и закажување на главна расправа.

(3) Со подготвувањето на главната расправа раководи претседателот на советот односно судијата поединец.

(4) Во текот на подготвувањето на главната расправа странките можат да упатуваат поднесоци во кои ги наведуваат фактите врз кои ги засноваат своите барања и да предложат докази со кои се утврдуваат фактите (подготвителни поднесоци).

(5) Подготвителните поднесоци странката е должна да ги поднесе најдоцна 15 дена пред одржување на подготвителното рочиште.

(6) Спротивната странка може во рок од осум дена од денот на приемот на поднесокот од став (5) на овој член, да одговори на наводите содржани во поднесокот.

Член 271

(1) Во текот на подготвувањето на главната расправа до рочиштето за главната расправа, претседателот на советот, односно судијата поединец е овластен да одлучува за: стапување на претходникот во парницата, учество на замешувачот, обезбедување на докази, преиначување на тужбата, трошоците на постапката во случај на повлекување на тужбата, прекинување на постапката, привремени мерки обезбедување, спојување на постапки, раздвојување на постапката, определување или продолжување на судските рокови, , закажување или одлагање на рочишта, враќање во поранешна состојба поради пропуштање на рок или рочиште, ослободува на странката од плаќање на трошоците на постапката, обезбедување на парнични трошоци, полагање аванс на име трошоци преземање на одделни парнични дејствија во постапката, назначување на привремен застапник, доставување на судските писмена, мерките за исправање на поднесоците, уредност на полномошната, како и за сите прашања што се однесуваат на управувањето со постапката.

(2) Против одлуките што ги донесува претседателот на советот односно судијата поединец во текот на подготвувањето на главната расправа, а кои се однесуваат на управувањето со постапката, не е дозволена посебна жалба.

Член 272

(1) Претседателот на советот односно судијата поединец може во текот на подготвувањето на главната расправа да донесе пресуда поради неподнесување на одговор на тужба, пресуда врз основа на признание, пресуда врз основа на одрекување и пресуда поради изостанок и да прими на записник порамнување на странките.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец може во текот на подготвувањето на главната расправа, по приемот на одговорот на тужба, да донесе пресуда без одржување на расправа ако утврди дека помеѓу странките не се спорни фактите и дека не постојат други пречки за донесување на одлука.

Претходно испитување на тужбата

Член 273

По претходно испитување на тужбата, претседателот на советот односно судијата поединец е овластен да ги донесува решенијата од член 271 од овој закон, ако не се работи за прашања за кои според природата на работите или согласно овој закон, одлука може да се донесе дури во натамошниот тек на постапката.

Член 274

Ако утврди дека тужбата е неразбирлива или нецелосна или дека постојат недостатоци кои се однесуваат на способноста на тужителот или на тужениот да бидат странки во постапката недостатоци во поглед на законското застапување на странката или

недостатоци кои се однесуваат на овластувањето на законскиот застапник да поведе постапка кога е потребно овластување, претседателот на советот односно судијата поединец заради отстранување на недостатоците ги презема потребните мерки од членовите 75 и 96 од овој закон.

Член 275

(1) По претходно испитување на тужбата, претседателот на советот односно судијата поединец донесува решение со кое се отфрла тужбата ако утврди дека решавањето на тужбеното барање не спаѓа во судска надлежност согласно член 15 од овој закон, ако тужбата е поднесена ненавремено, ако со посебни прописи е определен рок за поднесување на тужбата, ако за истото барање веќе тече парница, ако работата е пресудена правосилно, ако за предметот на спорот е склучено судско порамнување, ако не постои правен интерес на тужителот за поднесување на тужба за утврдување или ако пред поведување на парничната постапка не е направен обид за решавање на спорот со медијација, а со закон е предвидено дека во таков случај тужбата се отфла.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец донесува и решение со кое судот се огласува за ненадлежен согласно членовите 16 и 19 од овој закон и предметот му се отстапува на надлежниот суд.

Член 276

Ако смета дека нема доволно основа за донесување на одлука за некое прашање што се поставило во текот на претходното испитување на тужбата, претседателот на советот односно судијата поединец донесува одлука по приемот на одговорот на тужбата или на подготвителното рочиште.

Одговор на тужба

Член 277

(1) Тужбата со прилозите се доставува до тужениот на одговор во рок од осум дена од денот на приемот, доколку не е потребно да се преземат дејствија на уредување на тужбата и наплата на судската такса. Ако има потреба од преземање на дејствија за уредување на тужбата, тужбата се доставува на одговор во рок од осум дена од денот на преземањето на дејствијата.

(2) Со поканата со која се доставува тужбата, тужениот се предупреди дека е должен да даде писмен одговор на тужбата во рок од 30 дена од денот на приемот на тужбата. Судот е должен во поканата да го предупреди тужениот на правните последици од недавање на писмен одговор на тужбата во определениот рок согласно член 331 од овој закон.

(3) Ако тоа го бараат посебните околности на случајот, а особено ако тоа е потребно за одлучување по предлогот за определување на привремена мерка, судот веднаш, а најдоцна во рок од три дена од денот на приемот на предлогот закажува рочиште за расправање по предлогот и наредува примерок од тужбата да му се достави на тужениот.

Член 278

(1) Во одговорот на тужба тужениот ги истакнува процесно правните приговори и се изјаснува дали го признава или оспорува тужбеното барање во целост или делумно.

(2) Ако тужениот го оспорува тужбеното барање, во одговорот на тужбата е должен да ги наведе фактите врз кои ги заснова своите наводи и доказите со кои се утврдуваат тие факти. Со одговорот на тужбата, тужениот е должен да ги приложи и исправите на кои се повикува, ако тоа е можно.

(3) По приемот на одговорот на тужба, судот може да ги носи сите решенија што може да ги донесе и при претходно испитување на тужбата.

Член 279

Се смета дека тужениот се впуштил во расправање за главната работа кога се изјаснил за тужбеното барање на подготвителното рочиште односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

Член 280

Кога во овој закон е предвидено дека странка може да истакне одреден приговор или предлог или да преземе некое друго парнично дејствие додека тужениот не се впушти во расправање за главната работа, приговорот односно предлогот странката може да го истакне односно да го преземе другото парнично дејствие најдоцна на подготвително рочиште односно на првото рочиште за главна расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште.

Подготвително рочиште

Член 281

(1) За подготвување на главната расправа судот одржува едно подготвително рочиште.

(2) Судот закажува подготвително рочиште најдоцна во рок од осум дена по приемот на одговорот на тужба или по протекот на рокот за поднесување на одговор на тужба, а истото се одржува најдоцна во рок од 45 дена од денот на закажувањето.

(3) Странките се должни да ги изнесат сите факти и докази врз кои ги засноваат своите наводи, како и да ги достават исправите и предметите кои имаат намера да ги употребат како доказ во постапката најдоцна на подготвителното рочиште.

Член 282

(1) Подготвителното рочиште треба да се определи така што на странките да им остане доволно време за подготвување, а најмалку осум дена од денот на приемот на поканата.

(2) Во споровите кои може да се решат по пат на медијација (медијабилни спорови), судот е должен, заедно со поканата за подготвителното рочиште, до странките да достави писмено укажување дека спорот може да се реши во постапка за медијација.

(3) Во поканата за подготвителното рочиште на странките им се наложува на подготвителното рочиште да ги донесат или да ги достават до судот преку електронска достава сите списи, исправи или предмети што им служат како доказ, како и сите предмети што треба да се разгледаат во судот.

(4) Во поканата за подготвителното рочиште судот им укажува на странките за последиците од изостанувањето од подготвителното рочиште и дека се должни најдоцна на подготвителното рочиште да ги изнесат сите факти врз кои ги засноваат своите наводи, да ги предложат сите докази со кои ги докажуваат фактите, да ги приложат сите списи, исправи или предмети, исправи и предмети што имаат намера да ги употребат како доказ и да се изјаснат дали се согласни спорот да го решат во постапка за медијација.

(5) Ако е потребно за подготвителното рочиште да се прибават списи, исправи или предмети што се наоѓаат кај судот или кај некој друг државен орган, орган на државната управа, орган на единица на локалната самоуправа и кај лица кои вршат јавни овластувања, кои странката сама или нејзиниот застапник не успеала да ги прибават, ако странките предложат, судот наложува, сите списи, исправи или предмети да се прибават.

(6) Органите и лицата од ставот (5) на овој член, должни се да постапат по задолжението на судот најдоцна во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето, во спротивно судот изрекува парична казна на одговорното, односно службеното лице на органот и лицата од ставот (5) на овој член во висина од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност.

(7) Трошоците за прибавување на доказот е должна да ги надомести странката.

Член 283

(1) Ако странките се согласат спорот да се решава во постапка за медијација, судот донесува решение согласно член 201 став (1) точка 6) од овој закон и ја прекинува постапката.

(2) Ако странките не се согласиле спорот да се решава во постапка за медијација, подготвителното рочиште почнува со излагање на тужбата, а потоа тужениот го изнесува одговорот на тужбата.

(3) Кога е потребно, претседателот на советот односно судијата поединец ќе побара од странките разјаснување во однос на нивните наводи или предлози.

(4) Ако странката или законскиот застапник на странката не е во состојба јасно и определено да се изјасни за предметот за кој се расправа, а нема полномошник, претседателот на советот, односно судијата поединец и укажува на потребата да земе полномошник.

(5) Ако странката не е во можност веднаш да овласти полномошник, претседателот на советот односно судијата поединец по нејзин предлог го одложува рочиштето, но не подолго од 15 дена.

Член 284

(1) На подготвителното рочиште претходно се расправа за прашања што се однесуваат на пречките за натамошниот тек на постапката, било претседателот на советот, односно судијата поединец по испитувањето на тужбата да го одложи решавањето на овие прашања, било тие да се наведени во одговорот на тужбата или на подготвителното рочиште и за овие прашања на подготвителното рочиште можат да се изведуваат докази кога тоа е потребно.

(2) Покрај решенијата што е овластен да ги донесува по претходно испитување на тужбата, на подготвителното рочиште, претседателот на советот односно судијата поединец донесува и решение за отфрлање на тужбата, ако утврди дека за тужбеното барање веќе тече парница, дека работата е пресудена правосилно, дека за предметот на спорот е заклучено судско порамнување или дека не постои правен интерес на тужителот за поднесување на тужба за утврдување.

(3) Ако претседателот на советот односно судијата поединец не го усвои приговорот дека постои некоја од пречките за водење на постапката од ставот (2) на овој член, се продолжува со расправањето, а одлука за приговорот донесува советот односно судијата поединец заедно со одлуката за главната работа, освен по приговор за месна ненадлежност.

(4) Во однос на управувањето со постапката, претседателот на советот односно судијата поединец ги има сите овластувања на подготвителното рочиште што ги имаат претседателот на советот и советот на главната расправа.

Член 285

Во текот на подготвителното рочиште судот настојува со поставување на прашања и на друг целесообразен начин да се изнесат сите решителни факти, да се дополнат непотполните наводи на странките за битните факти, да се означат или дополнат

доказните средства кои се однесуваат на наводите на странките и воопшто да се дадат сите разјаснувања потребни за утврдување на фактичката состојба од значење за донесување на одлуката. Заради постигнување на оваа цел, судот може со странките да ги разгледа и правните прашања на спорот.

Член 286

(1) Ако утврди дека не постојат пречки за натамошно водење на постапката, судот, според резултатите од расправањето на подготвителното рочиште, одлучува кои од предложените докази ќе се изведат на главната расправа.

(2) Судот со решение определува кои докази ќе ги изведе.

(3) Предложените докази кои не ги смета за битни за донесување на одлука, судот ги одбива со решение во кое ги наведува причините за одбивањето.

(4) Против решението со кое се определува или одбива изведувањето на доказите не е дозволена посебна жалба.

(5) Во понатамошниот тек на постапката судот не е врзан за своето претходно решение за изведување на доказите.

Временска рамка за водење на постапката

Член 287

(1) На подготвителното рочиште, во договор со странките, судот ја определува временската рамка за водењето на постапката.

(2) Решението од став (1) на овој член особено содржи: број на рочишта за главна расправа, денот и часот на одржување на рочиштата за главна расправа, распоред за изведување на доказите на рочиштата за главна расправа, доколку е тоа можно.

(3) При определување на временската рамка за водење на постапката, судот ја земе во предвид сложеноста на предметот во однос на правните и фактичките прашања.

(4) Определувањето на рочиштата за главна расправа од ставот (2) на овој член, се врши така што секое наредно рочиште мора да се закаже најдоцна во рок од 45 дена од денот кога е закажано претходното рочиште.

(5) Со давање на примерок на записникот од одржано подготвително рочиште во кој е определена временска рамка за водење на постапката, странките се сметаат за уредно поканети за сите рочишта за главна расправа.

(6) Судот не е врзан за определената временска рамка за водење на постапката и може во текот на постапката да ја менува и дополнува, за што ги известува странките.

Член 288

(1) Претседателот на советот односно судијата поединец може да определи да се изврши увид надвор од судот, ако тоа е потребно.

(2) Ако увидот треба да се изврши со учество на вештак, судот дозволува учество на вештак.

Член 289

(1) Ако на подготвително рочиште не дојде тужителот или не дојде тужениот, а нема услови за донесување на пресуда поради изостанок или ако не дојдат тужителот и тужениот, судот го одложува подготвителното рочиште и закажува ново во рок од 15 дена од денот на одложеното подготвително рочиште.

(2) Одложување на подготвителното рочиште согласно став (1) на овој член, судот дозволува само еднаш. Доколку се повтори состојбата од став (1) на овој член, судот расправа само со присутната страна.

(3) Ако од подготвително рочиште неоправдано изостанат и двете странки повеќе од еднаш или ако дојдат на рочиште, но не сакаат да се впуштат во расправање или се оддалечат од рочиштето, тужбата се смета за повлечена.

Закажување на рочиште за главна расправа

Член 290

(1) На подготвителното рочиште судот го закажува првото рочиште за главна расправа согласно определената временска рамка за водење на постапката од член 287 од овој закон.

(2) Судот ги предупредува странките за последиците од изостанок на главната расправа.

Глава дваесетта

ГЛАВНА РАСПРАВА

Тек на главната расправа

Член 291

Претседателот на советот односно судијата поединец ја отвора главната расправа и го објавува предметот на расправањето, утврдува дали се присутни сите повикани лица, па ако не дошле, проверува дали се уредно повикани и дали го оправдале својот изостанок.

Член 292

(1) Ако на рочиште за главна расправа не дојде тужителот или не дојде тужениот, а нема услови за донесување на пресуда поради изостанок или ако не дојдат тужителот и тужениот, судот го одложува рочиштето за главна расправа и закажува ново во рок од 15 дена од денот на одложеното рочиште.

(2) Одложување на рочиште за главна расправа согласно став (1) на овој член, судот дозволува само еднаш. Доколку се повтори состојбата од став (1) на овој член, судот расправа само со присутната страна. Доколку присутната страна не сака да се впушти во расправа, тужбата се смета за повлечена.

(3) Ако на рочиштето за главна расправа неоправдано изостанат и двете странки повеќе од еднаш и доколку изостанокот не го оправдаат или ако дојдат на рочиште, но не сакаат да се впуштат во расправање или се оддалечат од рочиштето, тужбата се смета за повлечена.

Член 293

(1) Во текот на главната расправа се расправа за предлозите на странките и за фактичките наводи со кои странките ги образложуваат своите предлози, односно ги побиваат предлозите на противникот, како и за доказите понудени од нивна страна, се изведуваат доказите и се претресуваат резултатите од изведувањето на доказите.

(2) Странките можат да ги изнесуваат и своите правни сфаќања што се однесуваат на предметот на спорот.

Член 294

Претседателот на советот односно судијата поединец внимава во текот на главната расправа да се изведат сите прифатени докази.

Член 295

Странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази, како и да упатуваат поднесоци во кои ќе наведат нови факти и нови докази на првото или на кое било од наредните рочишта на главната расправа, само ако сторат веројатно дека без своја вина не биле во можност да ги изнесат односно да ги предложат во дотогашниот тек на постапката.

Член 296

(1) Ако странката приговори дека решавањето за тужбеното барање не спаѓа во судска надлежност, дека судот не е стварно или месно надлежен, дека за истото барање веќе тече постапка, дека работата е пресудена правосилно, дека за предметот на спорот е склучено судско порамнување, судот решава дали за приговори расправа и одлучува одвоено од или заедно со главната работа.

(2) Ако судот не го усвои приговорот од ставот (1) на овој член, за кој се расправало заедно со главната работа или ако судот по одвоеното расправање не го усвои приговорот и одлучи веднаш да се продолжи главната расправа, решението за приговорот се внесува во одлуката за главната работа.

(3) Против решението со кое се одбиваат приговорите на странките не е дозволена посебна жалба, ако судот одлучил веднаш да се продолжи расправањето за главната работа.

(4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член, се применуваат и кога судот по службена должност одлучува одвоено од главната работа да расправа за тоа дали работата спаѓа во судска надлежност, дали судот е стварно надлежен, дали веќе тече постапка, дали работата веќе е пресудена правосилно, дали тужителот пред судот се одрекол од тужбеното барање, како и дали за предметот на спорот е склучено судско порамнување.

Член 297

(1) Кога претседателот на советот односно судијата поединец ќе заврши со сослушувањето на одделен сведок, вештак или странка, членовите на советот имаат право да им поставуваат прашања непосредно.

(2) Странката и нејзиниот законски застапник или полномошник можат непосредно да им поставуваат прашања на спротивната странка, на сведоците и на вештаците.

(3) Правото прва да поставува прашања го има странката која го предложила сведокот, вештакот и сослушувањето на странките, а потоа право да поставува прашања има спротивната странка.

(4) Претседателот на советот односно судијата поединец нема да и дозволи на странката поставување на определено прашање или ќе забрани одговор на поставено прашање, ако во прашањето е веќе содржан начинот на одговорање или ако прашањето не се однесува на предметот.

(5) Ако претседателот на советот односно судијата поединец не дозволи поставување на определено прашање или давање на одговор, странката може да бара да одлучи советот.

(6) На барање од странката, во записникот се внесува прашањето што советот го одбил, како и прашањето на кое е забранет одговорот.

Член 298

(1) Сослушаните сведоци и вештаци остануваат во судницата, освен ако претседателот на советот односно судијата поединец, по изјаснувањето на странките, не им дозволи да ја напуштат судницата или не определи нивно привремено отстранување од судницата.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец може да определи сослушаните сведоци и вештаци, подоцна повторно да се повикаат и уште еднаш да се сослушаат во присуство или отсуство на други сведоци и вештаци.

Завршни зборови

Член 299

По изведувањето на сите докази, двете странки, почнувајќи од тужителот, имаат право накусо да му се обратат на судот со завршни зборови, со кои се резимираат правните и фактичките аспекти на предметот.

Член 300

(1) Кога советот смета дека предметот е расправен така што да може да се донесе одлука, претседателот на советот соопштува дека главната расправа е заклучена, а потоа советот се повлекува на советување и гласање заради донесување одлука.

(2) Советот може да одлучи главната расправа да ја заклучи и кога останало да се прибават извесни списи што содржат докази потребни за одлучување или ако треба да се почека записникот за доказите изведени од замолениот судија, а странките се откажат од расправањето за доказите.

Член 301

(1) Во текот на советувањето и гласањето, советот може да одлучи заклучената главна расправа повторно да се отвори ако тоа е потребно заради дополнување на постапката или разјаснување на одделни поважни прашања, за што ќе закажуваново рочиште за главна расправа и ги поканува странките.

(2) Главната расправа која е повторно отворена согласно ставот (1) на овој член, мора да се закаже и да заврши најдоцна во рок од 30 дена од денот на нејзиното повторно отворање.

Јавност на главната расправа

Член 302

(1) Главната расправа е јавна.

(2) На расправата можат да присуствуваат само полнолетни лица.

(3) Лицата кои присуствуваат на расправата не смеат да носат оружје или опасно оружје.

(4) Одредбата од ставот (3) на овој член не се однесува на припадниците на судската полиција и на обезбедувањето на лицата кои учествуваат во постапката.

(5) Во случај кога рочиштето се одржува на далечина или определен доказ се изведува со употреба на средства за електронска комуникација согласно член 103 од овој закон, а не постојат основи за исклучување на јавноста, судот ја известува јавноста за денот, часот и начинот на следење на рочиштето согласно одредбите од Судскиот деловник.

Член 303

(1) Советот може да ја исклучи јавноста за целата главна расправа или за еден нејзин дел, ако тоа го бараат интересите за чување на деловна или лична тајна, класифицирани информации, интересите на јавниот ред или причините на моралот.

(2) Советот може да ја исклучи јавноста и во случај кога со мерките за одржување на редот предвидени во овој закон не би можело да се обезбеди непречено одржување на расправата.

Член 304

(1) Исклучувањето на јавноста од член 303 од овој закон, не се однесува на странките, нивните законски застапници, полномошниците и замешувачите.

(2) Советот може да дозволи на главната расправа на која е исклучена јавноста, да присуствуваат одделни службени лица, како и научни и јавни работници, ако тоа е од интерес за нивната служба, односно научна или јавна дејност.

(3) По барање на странката, судот може да дозволи на расправата на која е исклучена јавноста да присуствуваат најмногу две лица кои странката ќе ги означи.

(4) Претседателот на советот ги предупредува лицата кои присуствуваат на расправата на која е исклучена јавноста дека се должни да го чуваат како класифицирана информација сето она што го дознале на расправата и им укажува на последиците од оддавање на класифицирана информација.

Член 305

(1) За исклучувањето на јавноста од член 303 од овој закон, одлучува советот со решение кое мора да биде образложено и јавно објавено.

(2) Против решението од став (1) на овој член не е дозволена посебна жалба.

Член 306

Одредбите за јавноста на главната расправа соодветно се применуваат и на подготвителното рочиште, на рочиштето надвор од главната расправа пред претседателот на советот, како и на рочиштето пред замолениот судија.

Раководење со главната расправа

Член 307

(1) Претседателот на советот односно судијата поединец раководи со главната расправа, ги испитува странките, изведува докази, им дава збор на членовите на советот, на странките, на нивните законски застапници и на полномошниците и ги објавува одлуките на советот.

(2) Должност на претседателот на советот односно судијата поединец е да се грижи предметот на спорот сестрано да се претресе, но постапката да не се одолжува, така што расправата по можност да се доврши на едно рочиште.

(3) Ако лицето кое учествува на расправата се противи на некоја мерка од претседателот на советот која се однесува на раководењето со расправата или на некое прашање што го поставил претседателот на советот, член на советот или друго лице кое учествува во постапката, за таквото противење одлучува советот.

(4) Судот не е врзан за решението кое се однесува на раководењето со расправата.

(5) Против решението од став (4) на овој член не е дозволена посебна жалба.

Член 308

(1) Надвор од рочиштето за главна расправа, претседателот на советот односно судијата поединец донесува решение за исправање на поднесок, за назначување на привремен застапник, за уредноста на полномошното, за полагање аванс на име трошоци за преземање на одделни дејствија во постапката, за ослободување од плаќање трошоци за постапката, за обезбедување на парничните трошоци, за доставување на судските писмена, за обезбедување на докази, за привремени мерки за обезбедување, за прекинување на постапката, за трошоци на постапката во случај на повлекување на тужбата, за закажување на рочишта и за нивно одлагање, за спојување на постапки, како и за определување на рокови и за нивното продолжување.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец овластен, по приемот на записникот за изведувањето на доказите пред замоленiot судија, да определи да се извршат потребни исправки или дополнувања.

(3) Надвор од рочиштето за главна расправа, претседателот на советот односно судијата поединец е овластен, по повод изјавата на тужениот, односно тужителот, дадена писмено или усно на записник кај парничниот суд, да донесе пресуда врз основа на признание односно пресуда врз основа на одрекување, како и да прими на записник судско порамнување.

Член 309

(1) Ако пред ист суд течат повеќе парници меѓу исти лица, или во кои исто лице е противник на разни тужители или разни тужени, сите парници можат со решение на советот да се спојат заради заедничко расправање, ако би се забрзало расправањето или би се намалиле трошоците и за сите споени парници судот може да донесе заедничка пресуда.

(2) Советот може да определи заради заедничко расправање пред него, да се спојат повеќе парници и тогаш кога за некои од нив е надлежен судија поединец на истиот суд.

(3) Советот може да определи одвоено да се расправа за одделни барања во иста тужба и по завршувањето на одвоеното расправање да донесе посебни одлуки за тие барања.

Член 310

(1) Ако советот одлучи да се одложи рочиштето за главната расправа, претседателот на советот се грижи за следното рочиште да се прибават сите докази чие изведување е определено за рочиштето и да се извршат други подготовки за да може расправата да се заврши на рочиштето.

(2) Ако рочиштето се одложи, претседателот на советот на присутните им го соопштува денот и часот на новото рочиште.

(3) Против решението на судот со кое се одлага рочиштето или се одбиваат предлозите на странките за одлагање на рочиштето, не е дозволена посебна жалба.

Член 311

(1) Ако рочиштето се одложи, ново рочиште се одржува пред истиот совет односно судија поединец.

(2) Ако новото рочиште се одржува пред истиот совет односно судија поединец, главната расправа продолжува и претседателот на советот односно судијата поединец накратко го изложува текот на поранешните рочишта.

(3) Ако рочиштето се одржува пред изменет состав на судот, главната расправа мора да почне одново, но советот односно судијата поединец може, откако странките ќе се изјаснат, да одлучи повторно да не се сослушуваат сведоците и вештаците и да не се врши нов увид, туку да се прочитаат записниците за изведувањето на доказите.

Член 312

Во текот на главната расправа, судот може да ги казни странката, законскиот застапник на странката или замешувачот согласно член 10 став (2) од овој закон, ако со своите парнични дејствија ги злоупотребиле правата признати со овој закон.

Одржување на редот на главната расправа

Член 313

Должност на претседателот на советот, односно судијата поединец е во текот на главната расправа да се грижи за одржувањето на редот во судницата и за достоинството на судот.

Член 314

(1) Ако лицето кое учествува во постапката или лицето што како слушател присуствува на расправата го навредува судот или другите учесници во постапката, ја попречува работата или не ги почитува наредбите од претседателот на советот односно судијата поединец за одржување на редот, претседателот на советот односно судијата поединец го опоменува. Ако опомената е неуспешна, советот односно судијата поединец може опоменатото лице да го отстрани од судницата или да го казни со парична казна согласно член 10 став (2) од овој закон, а може и да го отстрани и да го казни со парична казна согласно со членот 10 став (2) од овој закон.

(2) Ако странката е отстранета од судницата, рочиштето се одржува и без нејзино присуство.

(3) Ако од судницата биде отстранет полномошникот советот односно судијата поединец на барање од странката го одложува рочиштето, а ако странката не присуствува на рочиштето, советот секогаш го одложува рочиштето и ја известува странката дека нејзиниот полномошник е отстранет од рочиштето поради нарушување на редот. Трошоците на одложеното рочиште паѓаат на товар на полномошникот.

(4) Судот ја известува Адвокатската комора на Република Северна Македонија ако казни со парична казна или отстрани од судница адвокат или адвокатски стручен соработник како полномошник.

(5) Судот го известува Државниот правобранител на Република Северна Македонија ако казни со парична казна или отстрани од судница државен правобранител односно лице што го заменува државниот правобранител.

Член 315

Овластувањата што за одржување на редот на главната расправа ги имаат претседателот на советот и советот, му припаѓаат на претседателот на советот односно судијата поединец на подготвителното рочиште и на рочиштето надвор од главната расправа, како и на замолениот судија.

СУДСКО ПОРАМНУВАЊЕ

Член 316

(1) Странките во текот на целата постапка пред судот до нејзиното правосилно завршување можат да склучат порамнување за предметот на спорот (во натамошниот текст: судското порамнување).

(2) Судското порамнување може да се однесува на целото тужбено барање или на еден дел.

(3) Судот во текот на постапката им укажува на странките на можноста за судско порамнување.

(4) Пред судот не може да се склучи судско порамнување во поглед на барањата со кои странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон.

(5) Ако судот донесе решение со кое не дозволува судско порамнување, застанува со постапката додека решението не стане правосилно.

Член 317

(1) Странките можат да склучат судско порамнување пред судот кој ја води првостепената постапка или на расправа пред второстепениот суд кој одлучува по жалба.

(2) Додека е во тек постапката по жалба пред второстепениот суд, странките можат да склучат судско порамнување и пред судот која ја водел првостепената постапка.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член, првостепениот суд без одлагање бара од второстепениот суд да го извести дали е одлучено по жалбата и го известува второстепениот суд дека странките имаат намера да склучат судско порамнување.

(4) Првостепениот суд им дозволува на странките да склучат судско порамнување откако второстепениот суд го известил дека не е одлучено по жалбата и дека второстепениот суд застанал со постапката по жалба додека не се заврши постапката за склучување на судско порамнување пред првостепениот суд.

(5) Ако странките склучат судско порамнување по донесувањето на првостепената одлука, а пред донесувањето на одлука по жалба, судот пред кој е склучено судското порамнување со решение ја укинува првостепената одлука.

Член 318

(1) Спогодбата на странките за судско порамнување се внесува во записник во хартиена форма.

(2) Судското порамнувањето е склучено кога странките по прочитаниот записник за судско порамнување го потпишале записникот во хартиена форма.

(3) Ако рочиштето на кое се склучува судско порамнување се одржува на далечина согласно со членот 103 став (3) од овој закон, судското порамнување може да се склучи и во електронска форма преку употреба на квалификуван електронски потпис на секоја од странките. Порамнувањето склучено во електронска форма има исто правно дејство како и порамнувањето склучено во хартиена форма.

(4) Склученото судско порамнување има дејство на правосилна пресуда.

(5) На странките, по нивно барање, им се издава заверен препис на записникот во кој е внесено порамнувањето.

(6) Доколку странките склучиле спогодба во постапка на медијација, должни се спогодбата да ја достават до судот во рок од осум дена од денот на склучувањето. Судот закажува рочиште на кое на записник ја констатира склучената спогодба која добива својство на судско порамнување ако се исполнети условите за склучување на судско порамнување согласно членот 316 од овој закон.

Член 319

Во текот на целата постапка судот по службена должност внимава дали тече парница за предмет за кој порано било склучено судско порамнување и ако утврди дека тече парница за предмет за кој веќе е склучено судско порамнување, ја отфрла тужбата.

Член 320

(1) Судското порамнување може да се побива само со тужба.

(2) Тужба за поништување на судско порамнување може да се поднесе, ако:

1) судското порамнување е склучено во заблуда или под влијание на присила или измама;

2) судското порамнувањето е склучено во поглед на барањата со кои странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон;

3) при склучувањето на судското порамнување учествувал судија или судија-поротник кој според законот мора да се из земе согласнo член 64 став (1) точки 1 до 5 од овој закон односно кој со решение на судот бил изземен и

4) во постапката како тужител или тужен учествувало лице кое не може да биде странка во постапката, или ако странката што е правно лице не ја застапувало овластено лице, или ако парнично неспособна странка не ја застапувал законски застапник, или ако законскиот застапник, односно полномошникот на странката немал потребно овластување за водење на постапката или за одделни дејствија во постапката, доколку водењето на постапката, односно вршењето на одделни дејствија во постапката не било дополнително одобрено од странката.

(3) Тужбата од ставот (1) на овој член може да ја поднесе странка и трето лице кое има правен интерес во рок од 30 дена од денот кога дознале за причините за поништувањето.

Член 321

(1) Странка, односно трето лице кое за тоа има правен интерес може да поднесе тужба за поништување на судско порамнување во рок од 30 дена од денот кога дознале за причините за поништувањето.

(2) Странката не може да бара поништување на судското порамнување по истекот на три години од денот на склучување на судското порамнување. Трето лице кое за тоа има правен интерес не може да бара поништување на судското порамнување по истекот на пет години од склучувањето на судското порамнување.

(3) Тужба за поништување на судско порамнување се поднесува до судот пред кој е склучено судското порамнување.

(4) По тужбата за поништување на судско порамнување одлучува судот во состав што со закон е пропишан за судење на спорови за кои било склучено судското порамнување.

(5) Во постапката по тужба за поништување на судско порамнување соодветно се применуваат членовите од 414 до 417 од овој закон, ако со овој член и со членот 320 од овој закон поинаку не е уредено.

Член 322

(1) Лицето кое има намера да поднесе тужба, може преку суд од прв степен на чие подрачје спротивната страна има живеалиште односно престојувалиште да се обиде да постигне судско порамнување.

(2) Судот до кого е упатен предлогот од став (1) на овој член ја повикува спротивната страна и ја запознава со предлогот за судско порамнување.

(3) Трошоците за постапката ги поднесува подносителот на предлогот.

Глава дваесет и втора

ПРЕСУДА

Член 323

(1) Со пресуда судот одлучува за главната работа и за споредните барања.

(2) По правило, ако постојат повеќе барања, судот за сите барања одлучува со една пресуда.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, ако повеќе парници се споени заради заедничко расправање, а за конечна одлука узрела само една парница, може да се донесе пресуда само за таа парница.

Член 324

(1) Судот може да му наложи на тужениот да изврши определено чинење, само ако пристигнало до заклучувањето на главната расправа.

(2) Ако судот усвои барање за издршка, може да го обврзе тужениот и на чинења што не се пристигнати.

(3) Пресудата со која тужениот се обврзува да предаде или да преземе предмети дадени во наем или закуп, може да се донесе и пред престанувањето на тие односи.

Член 325

Ако тужителот во тужбата барал да му се досуди извесен предмет, или да се задолжи тужениот да изврши определено чинење, а истовремено во тужбата или до заклучувањето на главната расправа изјавил дека е согласен наместо предметот или чинењето, да прими определен паричен износ, судот, ако го усвои тужбеното барање, во пресудата изрекува дека тужениот може да се ослободи од давање на предметот или од чинењето, ако го плати определениот паричен износ.

Член 326

(1) Ако на странката во пресудата и се наложува извршување на некакво чинење, се определува рокот во кој е должна да го изврши чинењето.

(2) Ако со посебни прописи поинаку не е определено, рокот на извршувањето на чинењето изнесува 15 дена, но за чинења кои не се состојат во парично давање, судот може да определи подолг рок. Во меничните и чековните спорови рокот за извршување на чинењето изнесува осум дена.

(3) Рокот за извршување на чинењето почнува да тече првиот ден по доставувањето на преписот, дигитализираниот или умножениот примерок на пресудата до странката на која и е наложено извршување на чинењето.

Делумна пресуда

Член 327

(1) Ако врз основа на расправа узреале за конечна одлука само некои од повеќето тужбени барања или ако само дел од барањето узреало за конечна одлука, судот може во поглед на узреаното барање, односно за делот од барањето да ја заклучи расправата и да донесе делумна пресуда. При оцена дали ќе донесе делумна пресуда, судот особено ја зема предвид големината на барањето или делот од барањето кој узреал за одлука.

(2) Судот е должен без одлагање да донесе делумна пресуда ако врз основа на признание или одрекување од повеќе истакнати барања само некои узреале за конечна одлука или ако само еден дел од барањето узреал за одлука.

(3) Ако тужбеното барање кое се однесува на повеќе сопарничари согласно член 189 од овој закон узреало за конечна одлука врз основа на признание или одрекување само спрема некој од сопарничарите или ако некое од повеќето тужбени барања кое се однесува на различни сопарничари узреало за конечна одлука врз основа на признание или одрекување, судот е должен да донесе делумна пресуда само спрема сопарничарот на кого се однесува.

(4) Судот може да донесе делумна пресуда во случајот од ставот (1) на овој член, односно должен е да донесе делумна пресуда во случаите од ставовите (2) и (3) на овој член и кога е поднесена противтужба, ако за одлука узреало барањето од тужбата или противтужбата.

(5) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член се однесуваат и на спојување на две или повеќе парници заради заедничко расправање и одлучување.

(6) Во поглед на правните лекови и извршувањето, делумната пресуда се смета како самостојна пресуда.

(7) Во случај на жалба против делумна пресуда, судот ги умножува списите од предметот и заедно со преписот, дигитализираниот или умножениот примерок на пресудата, жалбата и одговорот на жалбат ги доставува на второстепениот суд, а постапката во однос на барањата или делот од барањето за кој не одлучил продолжува. На ист начин првостепениот суд постапува и кога против делумната пресуда е изјавен вонреден правен лек.

Меѓупресуда

Член 328

(1) Ако тужениот ги оспорил и основот на тужбеното барање и износот на тужбеното барање, а во поглед на основот работата узреала за донесување на одлука, заради целесообразност судот може прво да донесе пресуда само за основот на тужбеното барање (во натамошниот текст: меѓупресуда).

(2) До правосилноста на меѓупресудата судот застанува со расправањето за износот на тужбеното барање.

Пресуда врз основа на признание

Член 329

(1) Ако тужениот до заклучувањето на главната расправа го признае тужбеното барање, судот без натамошно расправање донесува пресуда со која го усвојува тужбеното барање (пресуда врз основа на признание).

(2) Судот нема да донесе пресуда врз основа на признание и кога се исполнети потребните услови, ако најде дека се работи за барање со кое странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон.

(3) Донесувањето на пресуда врз основа на признание се одложува ако е потребно претходно да се прибават известувања за околностите од ставот (2) на овој член.

(4) Признанието на тужбеното барање на рочиштето или во писмен поднесок, тужениот може и без согласност на тужителот да го отповика до донесувањето на пресудата.

Пресуда врз основа на одрекување

Член 330

(1) Ако тужителот до заклучувањето на главната расправа се одрече од тужбеното барање, судот без натамошно расправање донесува пресуда со која го одбива тужбеното барање (пресуда врз основа на одрекување).

(2) За одрекување од тужбено барање не е потребна согласност на тужениот.

(3) Судот нема да донесе пресуда врз основа на одрекување и кога се исполнети потребните услови, ако најде дека се работи за барање со кое странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон.

(4) Донесувањето на пресуда врз основа на одрекување се одложува ако е потребно претходно да се прибават известувања за околностите од ставот (3) на овој член.

(5) Одрекнувањето од тужбеното барање на рочиште или во писмен поднесок, тужителот може и без согласност на тужениот да го отповика до донесувањето на пресудата.

Пресуда поради неподнесување одговор на тужба

Член 331

(1) Ако тужениот не поднесе одговор на тужбата во рокот од член 277 од овој закон, судот донесува пресуда со која го усвојува тужбеното барање (пресуда поради неподнесување на одговор на тужба) ако бидат исполнети следниве услови:

1) тужбата и поканата за давање одговор на тужба му биле уредно доставени на тужениот;

2) основаноста на тужбеното барање произлегува од фактите наведени во тужбата;

3) фактите врз кои се заснова тужбеното барање не се во спротивност со доказите кои тужителот ги поднел или со општопознатите факти и

4) не постојат општопознати околности од кои произлегува дека тужениот од оправдани причини бил спречен да поднесе одговор на тужба.

(2) Ако судот најде дека се работи за барања со кои странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон, нема да се донесе пресуда поради неподнесување одговор на тужба и кога се исполнети условите од ставот (1) на овој член.

(3) Донесувањето на пресуда поради неподнесување на одговор на тужба се одложува ако е потребно да се прибават известувања за околностите од ставот (2) на овој член.

(4) Ако од фактите наведени во тужбата не произлегува основаност на тужбеното барање, судот одржува подготвително рочиште и ако на тоа рочиште тужителот не ја преиначи тужбата, донесува пресуда со која тужбеното барање се одбива.

(5) Освен во случајот од став (3) на овој член, донесувањето на пресуда поради неподнесување на одговор на тужба може да се одложи и ако нема доказ дека на тужениот уредно му се доставени тужбата и поканата за давање на одговор на тужба, а несомнено е дека му се упатени. Во тој случај судот определува рок кој не може да биде подолг од 30

дена за доставувањето во Република Северна Македонија, односно не подолго од шест месеца за доставувањето во странство, да се извиди дали тужбата и поканата за давање на одговор на тужба на тужениот му се уредно доставени. Ако се утврди дека во рокот писмената на тужениот му биле уредно доставени, судот донесува пресуда поради неподнесување на одговор на тужба.

(6) Во случаите од ставовите (3) и (5) на овој член, пресудата поради неподнесување на одговор на тужба може да се донесе и без сослушување на странките.

Пресуда поради изостанок

Член 332

(1) Ако тужениот не дојде на подготвителното рочиште до неговото заклучување или не дојде на првото рочиште за главната расправа кога со закон не е предвидено одржување на подготвително рочиште или ако дојде на овие рочишта, но не сака да се впушти во расправање или се отстрани од рочиштето, а не го оспори тужбеното барање, се донесува пресуда со која се усвојува тужбеното барање (пресуда поради изостанок), ако се исполнети следниве услови:

- 1) тужениот бил уредно повикан;
- 2) тужениот со одговорот на тужба или со друг поднесок не го оспорил тужбеното барање;
- 3) основаноста на тужбеното барање произлегува од фактите наведени во тужбата;
- 4) фактите врз кои се заснова тужбеното барање не се во спротивност со доказите што самиот тужител ги поднел или со факти што се општопознати и
- 5) не постојат општопознати околности од кои произлегува дека тужениот го спречиле оправдани причини да дојде на рочиштето.

(2) Ако судот најде дека се работи за барање со кое странките не можат да располагаат согласно член 3 став (3) од овој закон, нема да се донесе пресуда поради изостанок и кога се исполнети условите од ставот (1) на овој член.

(3) Донесувањето на пресудата поради изостанок се одложува ако е потребно претходно да се прибават известувања за околностите од ставот (2) на овој член.

(4) Ако од фактите наведени во тужбата не произлегува основаноста на тужбеното барање, а тужбата на рочиштето не е преиначена, судот ќе донесе пресуда со која се одбива тужбеното барање.

(5) Донесување на пресуда поради изостанок може да се одложи и во случај ако нема доказ дека тужениот уредно е повикан, а несомнено е дека му е упатена покана. Во тој случај претседателот на советот определува рок кој не може да биде подолг од 30 дена за доставувањето во земјата, односно подолг од шест месеца за доставувањето во странство, да се извиди дали тужениот е повикан уредно. Ако во рокот се утврди дека тужениот бил уредно повикан, претседателот на советот донесува пресуда поради изостанок.

(6) Во случаите од ставовите (3) и (5) на овој член, пресуда поради изостанок судот може да донесе без сослушување на странките.

Пресуда без одржување на расправа

Член 333

Ако тужениот во одговорот на тужбата ги признал решителните факти, независно од тоа што го оспорил тужбеното барање, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец може без закажување на рочиште да донесе пресуда согласно членовите 323 и 327 од овој закон, ако не постојат други пречки за нејзино донесување.

Член 334

- (1) Судот е врзан за својата пресуда веднаш штом е објавена.
- (2) Спрема странките пресудата има дејство дури од денот кога им е доставена.

Донесување и објавување на пресуда

Член 335

(1) Судот пресудата ја донесува и јавно ја објавува во име на граѓаните на Република Северна Македонија.

(2) Кога главната расправа се одржува пред советот, пресудата ја донесуваат претседателот и членовите на советот кои учествувале на рочиштето на кое е заклучена главната расправа.

(3) Пресудата се донесува веднаш по заклучувањето на главната расправа на записник и ја објавува претседателот на советот на првостепениот суд, односно судијата поединец.

(4) Во посложените предмети, судот може да го одложи донесувањето на пресудата за 15 дена од денот на заклучувањето на главната расправа. Во рокот судот е должен да одржи рочиште на кое на записник ја објавува пресудата. Рочиштето за објавување на пресудата судот е должен да го закаже на рочиштето на кое главната расправа е заклучена и истото се одржува независно дали странките за тоа биле известени, односно дали пристапиле на рочиштето.

(5) Во случај од членот 300 став (2) на овој закон, пресудата ќе се донесе и објави најдоцна во рок од осум дена од денот на приемот на списокот, или записникот.

Член 336

(1) Кога пресудата се објавува, претседателот на советот односно судијата поединец јавно ја чита изреката и накратко може да ги соопшти причините за пресудата.

(2) При објавувањето на пресудата може да се соопшти дека судот одлучил за одмерување на трошоците да се одлучи дополнително. Во таков случај одмерувањето на трошоците го врши претседателот на советот односно судијата поединец, а одлуката се внесува во писмениот состав на пресудата.

(3) Ако јавноста на главната расправа била исклучена, изреката на пресудата секогаш се отчита јавно, а судот одлучува дали и во која мера се исклучува јавноста при објавувањето на причините на пресудата.

(4) Сите присутни го слушаат читањето на изреката на пресудата стоејќи.

Писмена изработка и доставување на пресудата

Член 337

(1) Објавената пресуда мора писмено да се изработи во рок од осум дена, а во посложените предмети во рок од 15 дена од денот на објавувањето.

(2) Оригиналот на пресудата го потпишува претседателот на советот односно судијата поединец со своерачен потпис или со квалификуван електронски потпис.

(3) До странките се доставува заверен препис, дигитализиран или умножен примерок на пресудата со поука за правото на изјавување правен лек против пресудата во рок од осум дена од денот на писмената изработка на пресудата.

Член 338

(1) Писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение.

(2) Уводот на пресудата содржи: назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште односно престојувалиште на странките, на нивните законски застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот, денот на заклучувањето на главната расправа, назначување на странките, на нивните законски застапници и полномошници кои присуствувале на таа расправа, како и денот кога е донесена пресудата.

(3) Изреката на пресудата содржи: одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето или непостоењето на побарувањето истакнато заради пребивање согласно член 342 од овој закон.

(4) Образложението на пресудата содржи: барања на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат барањата, доказите, решителните факти што ги утврдил судот, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата.

(5) Во образложението на пресудата поради неподнесување на одговор на тужба, пресудата поради изостанок, пресудата без одржување на расправа, пресудата врз основа на признание, пресудата врз основа на одрекување или пресудата со која се одбива ревизијата како неоснована, се изнесуваат само причините што го оправдуваат донесувањето на пресудите.

Дополнителна пресуда

Член 339

(1) Ако судот пропуштил да одлучи за сите барања за кои мора да се одлучи со пресудата или пропуштил да одлучи за дел од барањето, странката може во рок од 15 дена од денот на приемот на пресудата да му предложи на парничниот суд да се изврши дополнување на пресудата.

(2) Претседателот на советот односно судијата поединец отфрла, односно одбива, без одржување на рочиште, ненавремен или неоснован предлог за дополнување на пресудата.

Член 340

(1) Ако претседателот на советот односно судијата поединец најде дека предлогот за дополнување на пресудата е основан, закажува главна расправа заради донесување на пресуда за барањето што не е решено (во натамошниот текст: дополнителната пресуда).

(2) Дополнителна пресуда може да се донесе и без повторно отворање на главна расправа ако ја донесува судот во ист состав што ја донел и првобитната пресуда, а барањето за кое се бара дополнување е доволно расправано.

(3) Ако советот или судијата поединец на расправа најде дека предлогот за донесување на дополнителна пресуда е ненавремен или неоснован го отфрла, односно го одбива предлогот со решение.

(4) Ако предлогот за дополнување на пресуда се однесува само на трошоците зна постапката, одлука за предлогот донесува претседателот на советот односно судијата поединец без одржување на рочиште.

Член 341

(1) Ако покрај предлогот за дополнување на пресуда е поднесена и жалба против пресудата, првостепениот суд застанува со доставувањето на жалбата до второстепениот суд додека не се донесе одлука за предлогот за дополнување на пресудата и додека не истече рокот за жалба против оваа одлука.

(2) Жалбата против одлуката за дополнување на пресудата се изјави жалба заедно со жалбата против првобитната пресуда се доставува до второстепениот суд.

(3) Ако првостепената пресуда се побива со жалба само поради тоа што првостепениот суд со пресудата не одлучил за сите барања на странките што се предмет на парницата, жалбата се смета како предлог на странката да се донесе дополнителна пресуда.

Правосилност на пресуда

Член 342

(1) Пресудата која повеќе не може да се побива со жалба станува правосилна доколку со неа е одлучено за барањето на тужбата или противтужбата.

(2) Во текот на целата постапка, судот по службена должност внимава дали работата е пресудена правосилно и ако утврди дека постапката е поведена за барање за кое веќе е одлучено правосилно ја отфрла тужбата.

(3) Ако во пресудата е одлучено за побарување што тужениот го истакнал со приговор заради пребивање, одлуката за постоење или непостоење на побарувањето станува правосилна.

Поправање на пресуда

Член 343

(1) Грешките во имињата и броевите, како и други очигледни грешки во пишувањето и сметањето, недостатоците во формата и несогласноста на преписот на пресудата со оригиналот, ги поправа претседателот на советот односно судијата поединец во секое време.

(2) Поправањето се врши со посебно решение, а до странките се доставува препис, дигитализиран или умножен примерок од решението.

(3) Ако меѓу оригиналот и преписот на пресудата постои несогласност во поглед на некоја одлука содржана во изреката на пресудата, до странките се доставува поправениот препис на пресудата со назначување дека со преписот на пресудата се заменува поранешниот препис на пресудата. Рокот за изјавување на правен лек во поглед на поправениот дел на пресудата тече од денот на доставувањето на поправениот препис на пресудата.

(4) За поправањето на пресудата судот може да одлучи без сослушување на странките.

Глава дваесет и трета

РЕШЕНИЕ

Член 344

(1) Сите решенија што се донесуваат на рочиштето ги објавува претседателот на советот односно судијата поединец.

(2) Решението што е објавено на рочиштето се доставува до странките во заверен препис, дигитализиран или умножен примерок само ако против решението е дозволена посебна жалба ако врз основа на решението може веднаш да се бара извршување или ако тоа го бара управувањето со постапката.

(3) Судот е врзан за своите решенија доколку не се однесуваат на управувањето со постапката или ако со овој закон поинаку не е уредено.

(4) Кога решението не се доставува писмено, тоа спрема странките има дејство веднаш штом е објавено.

Член 345

(1) Решенијата што ги донесува судот надвор од рочиштето им се соопштуваат на странките со доставување на заверен препис, дигитализиран или умножен примерок на решението.

(2) Ако со решението претходно се одбива предлог на една странка без претходно сослушување на спротивната странка, до таа странка нема да се достави решението.

Член 346

(1) Решението мора да биде образложено ако со него се одбива предлог на странката или ако со него се решава за предлози на странките кои меѓу себе се во спротивност, а може да биде образложено и во други случаи кога тоа е потребно.

(2) Писмениот состав на решението секогаш треба да содржи увод и изрека, а образложение само ако согласно ставот (1) на овој член решението мора да биде образложено.

Член 347

Правосилните решенија за казни изречени согласно одредбите од овој закон се извршуваат на предлог на судот согласно закон.

Член 348

Одредбите од членовите 326, 334 став (2), 335 став (2), 336 став (2), од 337 до 341 и 343 од овој закон соодветно се применуваат и врз решенијата.

Глава дваесет и четврта

РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Жалба против пресуда

Право на жалба

Член 349

(1) Против пресуда донесена во прв степен странките можат да изјават жалба во рок од 15 дена од денот на доставувањето на преписот, дигитализиран или умножен примерок на пресудата, ако во овој закон не е определен друг рок. Во меничните и чековните спорови рокот за жалба изнесува осум дена.

(2) Навремено изјавена жалба спречува пресудата да стане правосилна во делот што се побива со жалбата.

(3) За жалбата против пресудата одлучува второстепениот суд.

Член 350

(1) Странката може да се одрече од правото на жалба од моментот кога е објавена пресудата, односно од моментот кога и се доставува преписот, дигитализиран или умножен примерок на пресудата.

(2) Странката може да се откаже од веќе изјавената жалба до донесувањето на одлуката на второстепениот суд.

(3) Одредувањето или откажувањето од жалбата не може да се отповика.

Содржина на жалбата

Член 351

Покрај податоците од член 93 од овој закон што мора да ги содржи секој поднесок жалбата треба да содржи и:

- 1) означување на пресудата против која се изјавува жалба;
- 2) изјава дека се побива пресудата во целост или во определен дел;
- 3) причина за жалбата и
- 4) своерачен потпис или квалификуван електронски потпис на подносителот на жалбата.

Член 352

(1) Ако врз основа на податоците од жалбата не може да се утврди која пресуда се побива или ако жалбата не е потпишана (нецелосна жалба), првостепениот суд постапува согласно член 96 од овој закон.

(2) Ако жалбата според својата содржина има други недостатоци, првостепениот суд ја доставува жалбата до второстепениот суд.

Член 353

(1) Во жалбата не можат да се изнесуваат нови факти, ниту да се предлагаат нови докази, освен ако се однесуваат на суштествени повреди на одредбите од парничната постапка поради кои може да се изјави жалба.

(2) Ако странката во текот на првостепената постапка не истакнала приговор за застареност или приговор за пребивање, односно некој друг материјалноправен или процесноправен приговор за прашања на кои првостепениот суд не внимава по службена должност, странката не може да го изнесе приговорот во жалбата.

Причини поради кои може да се побива пресуда

Член 354

(1) Пресудата може да се побива поради:

- 1) суштествена повреда на одредбите на парничната постапка;
- 2) погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба и
- 3) погрешна примена на материјалното право.

(2) Пресудата поради изостанок, пресудата поради неподнесување на одговор на тужба и пресудата без одржување на расправа, не може да се побива поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба.

(3) Пресудата врз основа на признание и пресудата врз основа на одрекување може да се побиваат поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка или поради тоа што изјавата за признание односно за одрекување е дадена во заблуда или под влијание на присила, измама или закана.

(4) Кога пресудата врз основа на признание и пресудата врз основа на одрекување се побива поради тоа што изјавата за признавање или одрекување е дадена во заблуда или под влијание на присила, измама или закана, странката може во жалбата да изнесе нови факти и да предложи нови докази кои се однесуваат на маните во волјата.

Член 355

(1) Суштествена повреда на одредбите од парничната постапка постои ако судот во текот на постапката не применил или неправилно применил некоја одредба од овој закон, а тоа влијаело или можело да влијае врз донесување на законита и правилна пресуда.

(2) Суштествена повреда на одредбите од парничната постапка секогаш постои, ако:

1) судот бил непрописно составен ако во донесување на пресудата учествувал судија или судија-поротник кој не учествувал на главната расправа согласно член 311 од овој закон или ако во донесувањето на пресудата учествувало лице кое нема својство на судија или судија-поротник;

2) во донесувањето на пресудата учествувал судија или судија-поротник кој според законот мора да се из земе согласно член 64 став (1) точките 1) до 5) од овој закон односно кој со решение на судот бил изземен;

3) е одлучено за барање во спор што не спаѓа во судска надлежност согласно член 15 од овој закон;

4) по повод приговори од странките во одлуката што е внесена во пресудата неправилно одлучил дека е стварно или месно надлежен, а странката поради тоа се жали;

5) спротивно на одредбите од овој закон судот ја засновал својата одлука врз недозволените располагања на странките согласно член 3 став (3) од овој закон;

6) спротивно на одредбите од овој закон, судот донел пресуда поради изостанок, пресуда поради неподнесување на одговор на тужба, пресуда без одржување на расправа, пресуда врз основа на признание и пресуда врз основа на одрекување;

7) на некоја странка со незаконитото постапување, а особено со пропуштање на доставување не ѝ е дадена можност да расправа пред судот;

8) спротивно на одредбите од овој закон судот го одбил барањето на странката во постапката да и обезбеди толкувач, а странката поради тоа се жали;

9) судот донел пресуда без главна расправа, а бил должен да одржи главна расправа;

10) во постапката како тужител или тужен учествувало лице кое не може да биде странка во постапката, или ако странката што е правно лице не ја застапувало овластено лице, или ако парнично неспособна странка не ја застапувал законски застапник, или ако законскиот застапник, односно полномошникот на странката немал потребно овластување за водење на постапката или за одделни дејствија во постапката, доколку водењето на постапката, односно вршењето на одделни дејствија во постапката не било дополнително одобрено;

11) е одлучено за барање за кое веќе тече парница за кое веќе порано правосилно е пресудено или за кое веќе е склучено судско порамнување;

12) спротивно на одредбите од овој закон, била исклучена јавноста на главната расправа;

13) пресудата има недостатоци поради кои не може да се испита, а особено ако изреката на пресудата е неразбирлива, ако противречи сама на себеси или на причините за пресудата ако пресудата воопшто нема причини или во неа не се наведени причините за решителните факти или тие причини се нејасни или противречни, ако за решителните факти постои противречност меѓу она што во причините на пресудата се наведува за содржината на исправите или записникот за исказите дадени во постапката и самите исправи или записникот;

14) со пресудата е пречекорено тужбеното барање и

15) судот ги повредил одредбите за употреба на јазикот во постапката.

(3) Ако странката која е правно лице не била застапувана од овластено лице или поради тоа што парнично неспособната странка не ја застапувал нејзиниот законски застапник или поради тоа што законскиот застапник односно полномошникот на странката немал потребно овластување за водење на постапката или за одделни дејствија во постапката, жалба може да изјави само странката на која се однесуваат недостатоците.

Член 356

(1) Погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба постои кога судот погрешно утврдил односно не утврдил некој решителен факт

(2) Освен во случаите од став (1) на овој член, нецелосно утврдена фактичка состојба постои и кога на тоа укажуваат фактите или доказите кои странката без успех ги предложила во текот на постапката пред првостепениот суд.

Член 357

Погрешна примена на материјалното право постои кога судот не ја применил одредбата на материјалното право што требало да ја примени или кога таквата одредба не ја применил правилно.

Постапка по жалба

Член 358

(1) Жалбата во хартиена форма се поднесува до судот што ја донел првостепената пресуда во доволен број примероци за судот и за спротивната странка.

(2) Жалбата во електронска форма се поднесува до судот што ја донел првостепената пресуда.

Член 359

(1) Ненавремената, нецелосната или недозволената жалба судијата поединец или претседателот на советот на првостепениот суд без одржување на рочиште ја отфрла со решение.

(2) Жалбата е ненавремена ако е изјавена по истекот на законскиот рок за нејзино поднесување.

(3) Жалбата е недозволена ако ја изјавило лице кое не е овластено за поднесување на жалбата, или лице кое се одрекло или се откажало од жалбата или ако лицето кое ја изјавило жалбата нема правен интерес за поднесување на жалбата.

Член 360

(1) Примерок од навремена, целосна и дозволена жалба, првостепениот суд доставува во рок од три дена до спротивната странка која може во рок од 15 дена од приемот да поднесе до тој суд одговор на жалбата.

(2) Примерок од навремениот одговор на жалба, првостепениот суд доставува во рок од три дена до жалителот.

(3) Ненавременно поднесениот одговор на жалба нема да се разгледува од страна на второстепениот суд.

Член 361

(1) По приемот на одговорот на жалбата или по изминувањето на рокот за одговор на жалбата, претседателот на советот односно судијата поединец, жалбата и одговорот на жалбата, ако е поднесен, со сите списи ќе ги достави до второстепениот суд најдоцна во рок од осум дена.

(2) Ако жалителот тврди дека во првостепената постапка се повредени одредбите на парничната постапка, претседателот на советот односно судијата поединец на првостепениот суд дава објаснување по наводите во жалбата што се однесуваат на повредите, а по потреба спроведува и извиди за да ја провери вистинитоста на наводите во жалбата.

(3) Првостепениот суд според потребата, самиот или по барање од судијата известител на второстепениот суд спроведува извиди заради проверка на вистинитоста на наводите на жалителот од член 353 став (1) од овој закон.

(4) Примерок од објаснувањето односно извештајот за спроведеното извидување, претседателот на советот односно судијата поединец на првостепениот суд им доставува на странките заради изјаснување во рок од осум дена од денот на приемот.

Член 362

Кога списите по жалба пристигнуваат до второстепениот суд, се одредува судија известител.

Член 363

(1) По правило, второстепениот суд одлучува по жалба без расправа.

(2) По исклучок од став (1) на овој член, кога заради правилно утврдување на фактичката состојба е потребно пред второстепениот суд да се повторат веќе изведените докази, како и кога првостепениот суд повторно донел пресуда без да одржи расправа, советот на второстепениот суд закажува расправа пред второстепениот суд.

(3) Ако на седница на советот се утврди дека пресудата против која е изјавена жалба се заснова на суштествена повреда на одредбите на парничната постапка или на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба, а пресудата веќе еднаш била укината, второстепениот суд закажува расправа и мериторно одлучува.

(4) Со одлука на второстепениот суд, расправата може да се одржи или одделни докази може да се изведат со употреба на средства за електронска комуникација согласно членот 103 од овој закон.

Член 364

(1) На расправата се повикуваат странките односно нивните законски застапници или полномошници, како и оние сведоци и вештаци за кои судот одлучува да се сослушаат.

(2) Ако од расправата изостане една или обете странки, судот расправа за жалбата и донесува одлука земајќи го предвид особено она што е изнесено во жалбата и во одговорот на жалбата.

(3) Расправата пред второстепениот суд почнува со извештајот на известителот кој ја излага состојбата на работата, не давајќи свое мислење за основаноста на жалбата.

(4) Потоа се чита пресудата или делот од пресудата на кој се однесува жалбата, а по потреба и записникот за главната расправа односно се преслушува записникот во електронска форма пред првостепениот суд. Потоа жалителот ја образложува својата жалба, а спротивната странка одговорот на жалбата.

Член 365

Одредбите од членови 291-315 од овој закон за главната расправа пред првостепениот суд, соодветно се применуваат и на расправата пред второстепениот суд, освен ако во членовите 363 и 364 од овој закон, поинаку не е уредено.

Член 366

(1) Второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во оној дел во кој се побива со жалбата, а ако од жалбата не се гледа во која дел се побива пресудата, второстепениот суд ќе смета дека пресудата се побива во делот во кој странката не успеала во спорот.

(2) Второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во границите на причините наведени во жалбата, а по службена должност внимава на правилна примена на материјалното право и на повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (2) точките 1), 2), 3), 5), 10), 11), 13) и 15) од овој закон.

Одлуки на второстепениот суд по жалба

Член 367

(1) Второстепениот суд може на седница на совет или врз основа на одржана расправа да ја отфрли жалбата како ненавремена, нецелосна или како недозволена, да ја одбие жалбата како неоснована и да ја потврди првостепената пресуда, да ја укине првостепената пресуда и предметот да го врати на првостепениот суд на повторно судење, да ја укине првостепената пресуда и да ја отфрли тужбата или да ја преиначи првостепената пресуда.

(2) Второстепениот суд може да ја укине пресудата и кога странката бара нејзино преиначување, а може да ја преиначи пресудата иако странката бара таа да се укине.

(3) Во случаите кога второстепениот суд одлучува по жалба на расправа, е должен одлуката да ја донесе и објави веднаш или во рок од осум дена.

(4) Објавената пресуда мора писмено да се изработи во рок од осум дена, а во посложените предмети во рок од 15 дена од денот на објавувањето и да се достави до првостепениот суд во рок од осум дена.

Член 368

Второстепениот суд донесува одлука по жалба најдоцна во рок од девет месеци од денот на приемот на предметот во работа во второстепениот суд.

Член 369

Ненавремена, нецелосна или недозволена жалба ја отфрла второстепениот суд со решение, ако тоа не го сторил првостепениот суд согласно член 359 од овој закон.

Член 370

Второстепениот суд со пресуда ја одбива жалбата како неоснована и ја потврдува првостепената пресуда ако не постојат причини поради кои пресудата се побива или причини на кои внимава по службена должност.

Член 371

(1) Второстепениот суд со решение ја укинува првостепената пресуда ако утврди дека постои суштествена повреда на одредбите на парничната постапката согласно член 355 од овој закон и го враќа предметот до истиот првостепен суд или му го отстапува на надлежниот првостепен суд заради одржување на нова главна расправа. Во решението од ставот (1) на овој член, второстепениот суд одлучува и кои спроведени дејствија, зафатени со суштествената повреда на одредбите на парничната постапка, се укинуваат.

(2) По повод жалба, првостепената пресуда може да се укине и предметот да се врати на првостепениот суд на повторно судење само еднаш, освен во случаите утврдени со член 363 став (2) од овој закон.

(3) Ако во постапката пред првостепениот суд се сторени повреди на одредбите од членот 355 став (2) точките 3) и 11) од овој закон, второстепениот суд со решение ја укинува првостепената пресуда и ја отфрла тужбата.

(4) Ако во постапката пред првостепениот суд е сторена повреда на одредбите од парничната постапка согласно член 355 став (2) точката 10) од овој закон, второстепениот суд, со оглед на природата на повредата, со решение ја укинува првостепената пресуда и му го враќа предметот на надлежниот првостепен суд или со решение ја укинува првостепената пресуда и ја отфрла тужбата.

Член 372

(1) Второстепениот суд со решение ја укинува пресудата и му го враќа предметот на повторно судење на првостепениот суд, ако смета дека заради правилно утврдување на фактичката состојба треба да се одржи нова главна расправа пред првостепениот суд, освен ако одлучил сам да одржи расправа.

(2) Второстепениот суд постапува согласно став (1) на овој член и кога странката не ја побивала пресудата поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба, ако при решавањето за жалбата се појави оправдано сомневање дека фактите врз кои е заснована првостепената пресуда правилно се утврдени.

(3) Ако второстепениот суд на седница на советот или на расправата најде дека заради правилно утврдување на фактичката состојба треба да се утврдат факти или да се изведат докази кои жалителот без успех ги предложил пред првостепениот суд, со решение ја укинува првостепената пресуда и му го враќа предметот на првостепениот суд на повторно судење.

Член 373

Ако утврди дека со првостепената пресуда е пречекорено тужбеното барање, второстепениот суд, според природата на пречекорувањето на тужбеното барање, со решение ја укинува пресудата и предметот му го враќа на повторно судење на првостепениот суд или со пресуда ја преиначува побиваната пресуда.

Член 374

Второстепениот суд со пресуда ја преиначува првостепената пресуда, ако:

1) врз основа на расправа утврдил поинаква фактичка состојба од онаа што е утврдена во првостепената пресуда;

2) првостепениот суд погрешно ги оценил исправите или посредно изведените докази, а одлуката на првостепениот суд е заснована исклучително врз тие докази;

3) првостепениот суд од фактите што ги утврдил извел неправилен заклучок за постоењето на други факти, а врз тие факти е заснована пресудата и

4) смета дека фактичката состојба во првостепената пресуда е правилно утврдена, но дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право.

Член 375

Второстепениот суд не може да ја преиначи пресудата на штета на странката која се жалела ако само таа изјавила жалба.

Член 376

(1) Во образложението на пресудата односно на решението, второстепениот суд треба да ги оцени жалбените наводи што се од решително значење и да ги означи причините што ги зел предвид по службена должност.

(2) Ако првостепената пресуда се укине поради суштествени повреди на одредбите на парничната постапка, во образложението треба да се наведе кои одредби се повредени и во што се состојат повредите.

(3) Ако првостепената пресуда се укине и предметот се врати на првостепениот суд на повторно судење заради правилно утврдување на фактичката состојба, во образложението се наведува во што се состојат недостатоците во утврдувањето на фактичката состојба односно зошто одредени факти и докази се важни и влијаат врз донесувањето на правилна одлука.

Член 377

(1) Ако второстепениот суд пропуштил да одлучи во поглед на сите делови на пресудата кои се побиваат со жалба ако пропуштил да ги донесе сите одлуки со кои се отфрла односно одбива или уважува жалбата или ако пропуштил да одлучи во поглед на една или повеќе жалби, жалителот може во рок од 15 дена од денот на доставувањето на второстепената одлука да предложи второстепениот суд да ја дополни својата одлука.

(2) Предлог за донесување второстепена одлука не може да се поднесе заради тоа што второстепениот суд не одлучил за сите причини поради кои жалбата била изјавена или на кои судот бил должен да внимава по службена должност.

(3) Предлогот од ставот (1) на овој член се поднесува до првостепениот суд, кој е должен без одлагање предлогот заедно со сите списи по предметот да го достави до второстепениот суд.

(4) Ако по повод второстепената одлука од ставот (1) на овој член е потребно повторно да се спроведе постапка пред првостепениот суд, првостепениот суд му го доставува на второстепениот суд предлогот за донесување на дополнителна одлука заедно со преписот, дигитализираните или умножените примероци од списите.

(5) Одредбите од членовите 339 до 341 од овој закон, соодветно се применуваат и во постапка по повод предлогот од ставот (1) на овој член.

Член 378

Второстепениот суд му ги враќа сите списи на првостепениот суд со во доволен број заверени преписи во хартиена форма на својата одлука односно со умножен примерок од својата одлука во електронска форма заради доставување на странките и на другите заинтересирани лица во рок од осум дена од денот на писмената изработка на одлуката.

Член 379

(1) Првостепениот суд е должен да ги изведе сите парнични дејствија и да ги расправи сите спорни прашања на кои укажал второстепениот суд во своето решение.

(2) На новата главна расправа странките можат да ги изнесат само оние факти и докази кои претходно ги предложиле во текот на првостепената постапка.

(3) Ако пресудата се укине поради тоа што ја донел ненадлежен суд, новата расправа пред првостепениот суд се одржува согласно член 311 став (3) од овој закон.

Член 380

Претседателот на советот односно судијата поединец е должен да закаже рочиште за главна расправа најдоцна во рок од осум дена од денот на приемот на одлуката на второстепениот суд, а рочиштето да го одржи во рок од 45 дена од денот на приемот на одлуката на второстепениот суд.

2. Жалба против решение

Член 381

(1) Против решение на првостепениот суд е дозволена жалба, ако со овој закон не е определено дека жалба не е дозволена.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член,, решението на првостепениот суд може да се побива само во жалбата против конечната одлука.

(3) Во случаите во кои според овој закон посебна жалба е дозволена против решението со кое постапката пред првостепениот суд не завршува, првостепениот суд ги умножува списите и заедно со жалбата ги доставува до второстепениот судија продолжува постапката за решавање на прашањата на кои жалбата не се однесува.

Член 382

(1) Навремено поднесената жалба го задржува извршувањето на решението, освен ако со овој закон поинаку не е уредено.

(2) Решението против кое не е дозволена посебна жалба, може веднаш да се изврши.

Член 383

Решавајќи по жалбата, второстепениот суд може:

1) да ја отфрли жалбата како ненавремена, нецелосна или недозволена согласно членовите 359 ставови (1), (2) и (3) и 381 став (1) од овој закон;

2) да ја одбие жалбата како неоснована и да го потврди решението на првостепениот суд и

3) да ја уважи жалбата и решението да го преиначи или да го укине и по потреба предметот да го врати на повторно одлучување.

Член 384

(1) Во постапката по жалбата против решение, соодветно се применуваат одредбите што важат за жалбата против пресуда, освен одредбите за одржување расправа пред второстепениот суд.

(2) Одредбите за одговор на жалба се применуваат само за жалба против решение со кое постапката пред првостепениот суд се завршува.

Глава дваесет и петта

ВОНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Ревизија

Член 385

(1) Против правосилна пресуда донесена во втор степен, странките можат да изјават ревизија во рок од 30 дена од денот на доставувањето на реписот, дигитализираниот или умножениот примерок на пресудата.

(2) Странките можат да изјават ревизија против второстепена пресуда, ако вредноста на предметот на спорот на побиваниот дел на пресудата надминува 1.000.000 денари.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, без оглед на вредноста на спорот, ревизијата секогаш е дозволена во:

1) спорови за издршка и во спорови за надоместок на штета за загубена издршка поради смрт на давателот на издршката;

2) спорови од работните односи по повод престанок на работен однос;

3) спорови за заштита на авторски и сродни права, освен за паричните побарувања по тој основ;

4) спорови што се однесуваат на заштита и употреба на правата од индустриска сопственост или на правото на употреба на фирма или назив, како и во спорови од нелојална кокурентција и монополистички однесувања, освен за паричните побарувања по тие основи;

5) спорови во кои во постапка по жалба второстепениот суд ја преиначил првостепената пресуда;

6) спорови за заштита од дискриминација и во спорови за психичко вознемирување на работно место (мобинг) и

7) спорови за кои е тоа посебно уредено со закон.

Член 386

(1) Ревизијата по исклучок е дозволена и против второстепена пресуда против која не може да се изјави ревизија според член 385 од овој закон ако тоа го дозволи Врховниот суд на Република Северна Македонија.

(2) Врховниот суд на Република Северна Македонија може да дозволи ревизија ако оцени дека одлуката во спорот зависи од решавање на некое материјалноправно или процесноправно прашање важно за обезбедување на единствена примена на законот и воедначување на судската практика, а особено ако:

1) станува збор за правно прашање за кое одлуката на второстепениот суд отстапува од судската практика на Врховниот суд на Република Северна Македонија;

2) станува збор за правно прашање за кое отсуствува судска практика на Врховниот суд на Република Северна Македонија, а судската практика на второстепените судови не е единствена;

3) станува збор за правно прашање за кое не постои единствена судска практика на Врховниот суд на Република Северна Македонија или

4) по тоа прашање Врховниот суд на Република Северна Македонија веќе зазел став и пресудата на второстепениот суд се заснова на истиот став, но ставот треба да се преиспита особено имајќи ги предвид причините изнесени во текот на првостепената и второстепената постапка, поради промени во правниот систем предизвикани од измените во законодавството или од ратификуваните меѓународни договори согласно Уставот на Република Северна Македонија, како и од одлуки на Уставниот суд на Република Северна Македонија и Европскиот суд за човекови права во Стразбур.

(3) Ревизијата од став (1) на овој член се поднесува во рок од 30 дена од денот на доставувањето на препис на решението на Врховниот суд на Република Северна Македонија со кое се дозволува ревизија.

(4) Одредбите од овој член на законот нема да се применуваат ако со овој или друг закон изрично е уредено дека ревизија не е дозволена.

Член 387

(1) Врховниот суд на Република Северна Македонија, на предлог на странка одлучува дали ќе дозволи ревизија согласно член 386 од овој закон.

(2) Предлогот од став (1) на овој член, странката го поднесува до Врховниот суд на Република Северна Македонија преку првостепениот суд во рок од 30 дена од денот на доставувањето на преписот, дигитализираниот или умножениот примерок на второстепената пресуда.

(3) Во предлогот од став (1) на овој член, странката мора да го назначи правното прашање поради кое предлага да се дозволи ревизија и да ги образложи причините поради кои смета дека е тоа важно, согласно член 386 став (2) од овој закон. Ако предлогот од

став (1) на овој член се однесува на различна практика на второстепените судови или на Врховниот суд на Република Северна Македонија, странката во предлогот е должна да ги наведе и одлуките на тие судови.

(4) По предлогот од став (1) на овој член, Врховниот суд на Република Северна Македонија одлучува во совет составен од тројца судии.

(5) Во решението со кое се одбива предлогот од став (1) на овој член, Врховниот суд на Република Северна Македонија ја образложува неисполнетоста на условите за дозволеноста на ревизијата од член 386 од овој закон.

(6) Во решението со кое се дозволува ревизијата, Врховниот суд на Република Северна Македонија наведува во кој дел и во однос на кое одредено правно прашање ја дозволува ревизијата.

(7) Против решенијата од ставовите (5) и (6) на овој член не е дозволена жалба.

Член 388

Ревизијата од членовите 385 и 386 од овој закон, како и предлогот за дозволеност на ревизија од член 387 од овој закон, странката ги поднесува преку полномошник, кој е адвокат или лице дипломиран правник со положен правосуден испит кое е вработено кај странката, освен ако самата странка е адвокат, дипломиран правник со положен правосуден испит или универзитетски професор по правен предмет поврзан со судската практика од соодветната област.

Член 389

(1) За ревизијата одлучува Врховниот суд на Република Северна Македонија (ревизиски суд).

(2) Врховниот суд на Република Северна Македонија одлуката по ревизијата ја донесува најдоцна во рок од девет месеци од денот на приемот на предметот во Врховниот суд на Република Северна Македонија.

Член 390

Поднесената ревизија не го задржува извршувањето на правосилната пресуда против која е изјавена.

Член 391

(1) Ревизија од член 385 од овој закон може да се изјави поради:

1) суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (2) од овој закон, освен ако повредата се однесува на месната надлежност согласно со член 355 став (2) точка 4) од овој закон, ако првостепениот суд донел пресуда без главна расправа, а бил должен да одржи главна расправа согласно член 355 став (2) точка 9) од овој закон, ако е одлучено за барање за кое веќе тече парница согласно член 355 став (2) точка 11) од овој закон или ако спротивно на законот била исклучена јавноста на главната расправа согласно член 355 став (2) точка 12) од овој закон;

2) суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (1) од овој закон што е сторена во постапка пред второстепениот суд и

3) погрешна примена на материјалното право.

(2) Ревизија може да се изјави поради пречекорување на тужбеното барање само ако повредата е сторена во постапката пред второстепениот суд.

(3) Ревизија не може да се изјави поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба.

(4) Против второстепената пресуда со која се потврдува првостепената пресуда, ревизија може да се изјави поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (2) точките 4), 6), 7), 8), 9) и 12) од овој закон, само ако подносителот на ревизијата се повикал на повредите во жалбата против првостепената пресуда или ако повредите се сторени во второстепената постапка.

(5) Одредбите од ставовите (2) и (4) на овој член не се применуваат во споровите за кои со овој или со друг закон изрично е уредено дека за нив не е дозволена ревизија.

(6) Против второстепена пресуда со која се потврдува пресуда поради неподнесување одговор на тужба, пресуда врз основа на признание или пресуда врз основа на одрекување, ревизија може да се изјави само поради причините од ставовите (1) точки 1) и 2) и (2) на овој член.

Член 392

Ревизија против второстепената пресуда од член 386 од овој закон може да се изјави само заради правното прашање поради кои е дозволена.

Член 393

(1) Во ревизијата странката треба точно да ги наведе и образложи причините поради кои е изјавена.

(2) Ако ревизијата од член 385 ставови (2) и (3) од овој закон е изјавена од причина која не е дозволена или е изјавена од причина поради која е дозволена, но која не е образложена, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец ја отфрла ревизијата со решение без претходно да ја повика странката да ја дополни ревизијата.

(3) Ако ревизијата е изјавена против второстепена пресуда од член 386 од овој закон, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец не може да ја отфрли ревизијата затоа што смета дека не постојат причини поради кои е изјавена.

Член 394

Во ревизијата од член 385 од овој закон, странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази само ако се однесуваат на суштествени повреди на одредбите на парничната постапка поради кои може да се изјави ревизија.

Член 395

(1) Ревизија во хартиена форма се поднесува до судот што ја изрекол првостепената пресуда во доволен број примероци за судот и за спротивната странка.

(2) Ревизија во електронска форма се поднесува до судот што ја донел првостепената пресуда.

Член 396

(1) Ненавремена, нецелосна и недозволена ревизија или ревизија во која не се наведени и образложени причините за поднесувањето, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец ја отфрла со решение, без одржување на рочиште.

(2) Ревизијата е недозволена ако ја изјавило лице кое не е овластено за поднесување ревизија, лице кое се откажало од ревизија, ако лицето кое изјавило ревизија нема правен интерес за поднесување ревизија или ако ревизија е изјавена против пресуда против која, согласно закон, не може да се поднесе ревизија.

(3) Ревизијата е необразложена ако воопшто не содржи образложение за причините поради кои е изјавена.

Член 397

(1) Примерок од навремена, целосна, образложена и дозволена ревизија, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец го доставува до спротивната странка во рок од осум дена од денот на приемот на ревизијата.

(2) Спротивната странка може да поднесе одговор на ревизијата до судот во рок од 30 дена од денот на доставувањето на ревизијата.

(3) Претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец, до ревизискиот суд, преку второстепениот суд, ги доставува ревизијата и одговорот на ревизијата ако е поднесен, со сите списи, во рок од осум дена од денот на приемот на одговорот односно по истекот на рокот за одговор од став (2) на овој член.

Член 398

(1) Ревизискиот суд одлучува за ревизијата без расправа.

(2) Ревизискиот суд ја испитува побиваната пресуда само во оној дел во кој се побива со ревизијата и во границите на причините кои се точно наведени во ревизијата.

Член 399

(1) Ненавремената, нецелосната, необразложената или недозволената ревизија, судијата известител на ревизискиот суд ја отфрла со решение ако тоа не го сторил во границите на своите овластувања првостепениот суд.

(2) Ревизијата поднесена против второстепена пресуда од член 386 од овој закон, ја отфрла судијата известител со решение, а ако судијата известител не ја отфрлил, советот на ревизискиот суд ја отфрла ако утврди дека не е изјавена поради правното прашање заради кое е дозволена.

Член 400

(1) Ревизискиот суд со пресуда ја одбива ревизијата како неоснована, ако утврди дека не постојат причини поради кои ревизијата е изјавена.

(2) Ревизискиот суд со пресуда ја одбива ревизијата од член 386 од овој закон како неоснована ако утврди дека не постојат причини поради кои е поднесена и на кои се однесува правното прашање поради кое е дозволена или тие не влијаат на донесување на поинаква одлука.

(3) Образложението на пресудата од ставовите (1) и (2) на овој член ги содржи само причините што го оправдуваат донесувањето на пресудата.

Член 401

(1) Ако утврди дека постои суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 ставови (1) и (2) од овој закон поради која ревизија може да се изјави, освен повредите од ставовите (2) и (3) на овој член, ревизискиот суд со решение ја укинува во целост или делумно пресудата на второстепениот и првостепениот суд или само пресудата на второстепениот суд и предметот му го враќа на повторно судење на истиот или на друг судија поединец односно совет на првостепениот односно совет на второстепениот суд.

(2) Ако во постапката пред првостепениот или второстепениот суд е сторена повреда од член 355 став (2) точките 3) и 11) од овој закон, освен ако е одлучено за барање за кое веќе тече парница, ревизискиот суд со решение ги укинува донесените одлуки и ја отфрла тужбата.

(3) Ако во постапката пред првостепениот или второстепениот суд е сторена повреда од член 355 став (2) точка 10) од овој закон, ревизискиот суд, со оглед на природата на повредата, постапува согласно ставовите (1) или (2) на овој член.

Член 402

Судот на кого предметот му е вратен на повторно судење е врзан за предметот со правното сфаќање врз основа на кое се заснова решението на ревизискиот суд со кое е укината побиваната второстепена пресуда односно со која се укинати второстепената и првостепената пресуда.

Член 403

(1) Ако ревизискиот суд утврди дека материјалното право е погрешно применето, со пресуда ја усвојува ревизијата и ја преиначува побиваната пресуда.

(2) Ако ревизискиот суд најде дека поради погрешна примена на материјалното право фактичката состојба нецелосно е утврдена и дека поради тоа нема услови за преиначување на побиваната пресуда, со решение ја усвојува ревизијата, ја укинува во целост или делумно пресудата на првостепениот и второстепениот суд или само пресудата на второстепениот суд и предметот му го враќа на повторно судење на истиот или на друг судија поединец односно совет на првостепениот или на второстепениот суд.

Член 404

Ако утврди дека со правосилна пресуда донесена во втор степен е пречекорено тужбеното барање на начин што е одлучено за нешто друго, а не за она што е барано, ревизискиот суд со решение ја укинува пресудата и предметот му го враќа на второстепениот суд на повторно судење.

Член 405

Ако по повод ревизијата од член 386 од овој закон, ревизискиот суд утврди дека во постапката пред второстепениот или пред првостепениот суд е направена суштествена повреда на одредбите на парничната постапка на која се однесува процесноправното прашање поради кое е дозволена, во зависност од видот на повредата, одлучува со соодветна примена на одредбите од член 401 од овој закон.

Член 406

Ако по повод ревизијата од член 386 од овој закон, ревизискиот суд утврди дека е погрешно применето материјалното право на кое се однесува материјалноправното прашање поради кое е дозволена, одлучува со соодветна примена на одредбите од член 403 од овој закон.

Член 407

Одлуката на ревизискиот суд се доставува до првостепениот суд преку второстепениот суд.

Член 408

Во постапката по повод ревизијата соодветно се применуваат одредбите за жалба против пресуда од членовите 350 ставови (2) и (3), 351, 352, 357, 360 ставови (2) и (3), 361 став (2), 362, 367, 375, 376, 377, 378 и 379 од овој закон, освен ако во членовите 385 до 407 од овој закон поинаку не е уредено.

Ревизија против решение

Член 409

(1) Странките можат да изјават ревизија против решението на второстепениот суд со кое постапката правосилно е завршена.

(2) Ревизијата од ставот (1) на овој член не е дозволена во спорите во кои ревизијата не е дозволена против второстепена пресуда.

(3) Ревизија секогаш е дозволена против решение на второстепениот суд со кое се отфрла изјавената жалба, односно со кое се потврдува решението на првостепениот суд за отфрлање на ревизијата.

(4) Во постапката по повод ревизијата против решение соодветно се применуваат одредбите од овој закон за ревизија против пресуда.

2. Повторување на постапка

Член 410

(1) Постапката што со одлука на судот е завршена правосилно, може да се повтори по предлог од странката, ако:

1) при донесувањето на одлуката учествувал судија, односно судија-поротник кој согласно законот морал да биде изземен согласно член 64 од овој закон односно кој со решение на судот бил изземен;

2) на некоја странка со незаконито постапување, а особено со пропуштање на доставувањето не и била дадена можност да расправа пред судот;

3) во постапката како тужител или тужен учествувало лице кое не може да биде странка во постапката, ако странката која е правно лице не ја застапувало овластено лице, ако парнично неспособната странка не ја застапувал законски застапник, ако законскиот застапник односно полномошник на странката немал потребно овластување за водење на постапката или за одделни дејствија во постапката, доколку водење на постапката односно вршење на одделни дејствија во постапката не било дополнително одобрено;

4) одлуката на судот се заснова врз лажен исказ на сведок или вештак;

5) одлуката на судот се заснова врз исправа што е фалсификувана или во која е заверена неистинитата содржина;

6) до одлуката на судот дошло поради кривично дело на судијата односно на судијата-поротник, на законскиот застапник или на полномошникот на странката, на спротивната странка или на некое трето лице;

7) странката стекне можност да ја употреби правосилната одлука на судот која порано меѓу истите странки е донесена за исто барање;

8) одлуката на судот се заснова врз друга одлука на суд или врз одлука на некој друг орган која била правосилно преиначена, укината односно поништена;

9) странката дознае за нови факти или најде или стекне можност да употреби нови докази врз основа на кои за странката можела да биде донесена поповолна одлука фактите или доказите да биле употребени во поранешната постапка и

10) со одлука на надлежен орган дополнително правосилно е одлучено за претходно прашање согласно член 11 ставови (1) и (2) од овој закон на кое се заснова одлуката на судот.

(2) Правосилно завршена постапка со пресуда врз основа на признание, пресуда врз основа на одрекување, пресуда поради неподнесување на одговор на тужба и пресуда поради изостанок не може да се повтори поради причините од став (1) точките 8), 9) и 10) на овој член.

(3) Правосилно завршена постапка со пресуда врз основа на признание и пресуда врз основа на одрекување може да се повтори затоа што изјавата за признание односно одрекување е дадена во заблуда или под влијание на присила или измама.

Член 411

(1) Повторување на постапката не може да се бара согласно член 410 ставовите (1) точките 1), 2) и 3) и (3) од овој закон, ако причината без успех била изнесена во поранешната постапка.

(2) Повторување на постапката може да се дозволи согласно член 410 ставови (1) точки 1), 7), 8), 9) и 10) и (3) од овој закон, само ако странката без своја вина не можела околностите да ги изнесе пред поранешната постапка да биде завршена со правосилна судска одлука.

Член 412

(1) Предлогот за повторување на постапката се поднесува во рок од 30 дена, и тоа:

1) во случајот од член 410 став (1) точка 1) од овој закон, од денот кога странката дознала за оваа причина;

2) во случајот од член 410 став (1) точка 2) од овој закон, од денот кога одлуката е доставена до странката;

3) во случајот од член 410 став (1) точка 3) од овој закон, ако во постапката како тужител или тужен учествувало лице кое не може да биде странка во постапката, од денот кога одлуката е доставена до тоа лице, ако странката која е правно лице не ја застапувало овластено лице, или ако парнично неспособна странка не ја застапувал законски застапник, од денот кога одлуката е доставена до странката односно до нејзиниот законски застапник, а ако законскиот застапник односно полномошникот на странката немал потребно овластување за водење на постапката или за одделни дејствија во постапката, од денот кога странката дознала за причината;

4) во случаите од член 410 став (1) точките 4) до 6) од овој закон, од денот кога странката дознала за правосилната пресуда во кривичната постапка, а ако кривичната постапка не може да се спроведе, од денот кога дознала за запирањето на таа постапка или за околностите поради кои постапката не може да се поведе;

5) во случаите од член 410 став (1) точките 7), 8) и 10) од овој закон, од денот кога странката можела да ја употреби правосилната одлука која е причина за повторување на постапката;

6) во случајот од член 410 став (1) точка 9) од овој закон, од денот кога странката можела да му изнесе на судот нови факти, односно да му предложи нови докази и

7) во случаите од член 410 став (3) од овој закон, од денот кога странката можела да изнесе пред судот дека признанието односно одрекувањето го дала во заблуда или под присила или измама.

(2) Ако рокот од став (1) на овој член би започнал да тече пред да стане одлуката правосилна, рокот се смета од правосилноста на одлуката ако против неа не бил изјавен правен лек односно од доставувањето на правосилната одлука на повисокиот суд изречена во последен степен.

(3) По истекот на рокот од пет години од денот кога одлуката станала правосилна, предлог за повторување на постапката не може да се поднесе, освен ако повторување на постапката се бара затоа што во донесувањето на одлуката учествувало лице кое немало својство на судија односно судија-поротник или од причината согласно со членот 410 став (1) точките 2) и 3) од овој закон.

Член 413

Странката може да поднесе предлог за повторување на постапката и да презема дејствија во постапката по повод предлогот само преку полномошник, кој е адвокат или лице дипломиран правник со положен правосуден испит кое е вработено кај странката,

освен ако е самата адвокат или е дипломиран правник со положен правосуден испит или е универзитетски професор по правен предмет поврзан со судската практика од соодветната област.

Член 414

(1) Предлогот за повторување на постапката секогаш се поднесува до судот што ја донел одлуката во прв степен.

(2) Во предлогот од став (1) на овој член особено мора да се наведат: законскиот основ според кој се бара повторување на постапката, околностите од кои произлегува дека предлогот е поднесен во рокот од член 412 од овој закон и доказите со кои се поткрепуваат наводите на предлагачот.

Член 415

(1) Ненавремениот, нецелосниот или недозволените предлог за повторување на постапката, судијата-поединец односно претседателот на советот го отфрла со решение, без одржување на рочиште.

(2) Ако претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец не го отфрли предлогот за повторување на постапката, доставува примерок од предлогот до спротивната странка согласно член 141 од овој закон, која има право во рок од 15 дена да одговори на предлогот. Ако до судот стигне одговорот на предлогот или ако истече рокот за давање одговор, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец определува рочиште за расправање за предлогот.

(3) Ако повторување на постапката се бара од причината согласно член 410 ставови (1) точка 9) и (3) од овој закон, претседателот на советот односно судијата поединец може расправањето за предлогот за повторување на постапката да го спои со расправањето за главната работа.

Член 416

Рочиштето за расправање за предлогот за повторување на постапката се одржува пред претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец, освен ако расправањето за предлогот за повторување на постапката не е споено со расправањето за главната работа.

Член 417

(1) По одржаното рочиште за расправање за предлогот за повторување на постапката, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец донесува одлука за предлогот, освен ако причината за повторување на постапката се однесува исклучително на постапката пред повисокиот суд согласно член 418 од овој закон.

(2) Во решението со кое се дозволува повторување на постапката се изрекува дека се укинува одлуката донесена во поранешната постапка.

(3) Претседателот на советот на првостепениот суд, односно судијата поединец определува главна расправа дури по правосилноста на решението од став (2) на овој член, но во решението може да одлучи веднаш да започне расправањето за главната работа.

(4) На новата главна расправа странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази, ако без своја вина не можеле да ги изнесат односно предложат во поранешната постапка.

(5) Против решението од став (2) на овој член не е дозволена посебна жалба, ако претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец одлучил веднаш да започне расправањето за главната работа.

(6) Ако претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец дозволил повторување на постапката и одлучил веднаш да се расправа за главната работа или ако за предлогот за повторување на постапката се расправало заедно со главната работа, решението со кое се дозволува повторување на постапката и се укинува одлуката донесена во поранешната постапка се внесува во одлуката за главната работа.

Член 418

(1) Кога причината за повторување на постапката се однесува исклучително на постапката пред повисокиот суд, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец на првостепениот суд по одржаното рочиште за расправање за предлогот за повторување на постапката, го доставува предметот до повисокиот суд заради донесување одлука.

(2) Ако предметот стигне до повисокиот суд, се постапува согласно член 363 од овој закон.

(3) За предлогот за повторување на постапката повисокиот суд одлучува со решение, без расправа.

(4) Кога повисокиот суд ќе најде дека е оправдан предлогот за повторување на постапката и дека не е потребно да се одржи нова главна расправа, ги укинува одлуките донесени во поранешната постапка и донесува нова одлука за главната работа.

Повторување на постапка по повод конечна пресуда на Европскиот суд за човекови права во Стразбур

Член 419

(1) Ако Европскиот суд за човекови права утврди повреда на некое човеково право или на основните слободи предвидени во Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и во Дополнителните протоколи на Конвенцијата кои Република Северна Македонија ги ратификувала согласно Уставот на Република Северна Македонија, странката може во рок од 90 дена од денот на конечноста на пресудата на Европскиот суд за човекови права да поднесе барање до судот во Република Северна Македонија кој судел во прв степен во постапката во која е донесена одлуката со која е повредено некое од човековите права или основните слободи за измена на одлуката со која правото или основна слобода е повредена.

(2) Во постапката од ставот (1) на овој член соодветно се применуваат одредбите за повторување на постапката.

(3) Во повторувањето на постапката судовите се должни да ги почитуваат правните ставови изразени во конечната пресуда на Европскиот суд за човекови права со која е утврдена повреда на човековите права и основните слободи.

3. Однос меѓу предлогот за повторување на постапката и ревизијата

Член 420

(1) Ако во рокот за изјавување ревизија странката поднесе предлог за повторување на постапката само од причините поради кои може да се изјави и ревизија, се смета дека странката изјавила ревизија.

(2) Ако странката изјави ревизија поради причините од член 355 став (2) точка 11) од овој закон и истовремено или потоа поднесе предлог за повторување на постапката поради која било причина од член 410 од овој закон, судот ја прекинува постапката по повод предлогот за повторување на постапката, до завршувањето на постапката по ревизијата.

(3) Ако странката изјави ревизија од која било причина, освен од причините од член 355 став (2) точка 11) од овој закон и истовремено или потоа поднесе предлог за повторување на постапката поради причините од член 410 став (1) точки 4), 5) и 6) од овој закон што се поткрепени со правосилна пресуда донесена во кривичната постапка, судот ја прекинува постапката по ревизијата до завршувањето на постапката по повод предлогот за повторување на постапката.

(4) Во сите други случаи во кои странката изјавува ревизија и истовремено или потоа поднесува предлог за повторување на постапката, судот одлучува која постапка ќе ја продолжи, а која ќе ја прекине, земајќи ги предвид сите околности, а особено причините поради кои обата правни лека се поднесени и доказите што ги предложиле странките.

Член 421

(1) Одредбите од член 420 ставовите (1) и (3) од овој закон се применуваат и кога странката прво поднела предлог за повторување на постапката, а потоа изјавила ревизија.

(2) Во сите други случаи во кои странката поднесува предлог за повторување на постапката и потоа изјавува ревизија, судот по правило ја прекинува постапката по ревизијата до завршувањето на постапката по повод предлогот за повторување на постапката, освен ако најде дека постојат сериозни причини да постапи поинаку.

Член 422

(1) Решението од член 420 од овој закон го донесува претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец на првостепениот суд, ако предлогот за повторување на постапката стигне до првостепениот суд пред да биде упатен предметот по повод ревизијата до ревизискиот суд.

(2) Ако предлогот за повторување на постапката стигне откако предметот по повод ревизијата е упатен до ревизискиот суд, решението од член 418 од овој закон го донесува ревизискиот суд.

(3) По исклучок од став (1) на овој член, решението од член 420 од овој закон го донесува повисокиот суд ако предметот во времето кога ревизијата стигнала до првостепениот суд по повод предлогот за повторување на постапката е упатен до повисокиот суд заради донесување одлука согласно член 418 став (1) од овој закон.

(4) Против решението на судот од ставовите (1) и (3) на овој член не е дозволена жалба.

Дел трети

ПОСЕБНИ ПОСТАПКИ

Глава дваесет и шеста

ПОСТАПКА ВО СПОРОВИ ОД РАБОТНИТЕ ОДНОСИ

Член 423

Во постапката во споровите од работните односи се применуваат одредбите од овој закон, освен ако во одредбите на оваа глава поинаку не е уредено.

Член 424

Во споровите од работни односи (во натамошниот текст: работните спорови) судија поединец.

Член 425

(1) Во постапката во работните спорови, а особено при определувањето на роковите и рочиштата, судот секогаш обрнува посебно внимание на потребата од итно решавање на работните спорови.

(2) Во постапката во работните спорови, рокот за одговор на тужба е осум дена.

(3) Во постапката во работните спорови, постапката пред првостепениот суд мора да се заврши во рок од шест месеца од денот на поднесувањето на тужбата.

(4) Во постапката во работните спорови, второстепениот суд е должен да донесе одлука по жалба поднесена против одлуката на првостепениот суд во рок од 30 дена од денот на приемот на предметот во второстепениот суд односно во рок од два месеца доколку пред второстепениот суд се одржи расправа.

Член 426

Во работните спорови, работникот како полномошник може да го застапува и лице - дипломиран правник со положен правосуден испит кое е вработено во синдикатот чиј член е работникот или во сојузот на синдикатите во кој е здружен синдикатот чиј член е работникот, согласно член 81 од овој закон.

Член 427

(1) Во текот на постапката во работните спорови, судот на предлог на странката, со решение може да одреди привремени мерки заради спречување на насилно постапување или заради отстранување на ненадоместлива штета.

(2) Жалбата против решението од ставот (1) на овој член не го задржува извршувањето на решението.

Член 428

Во пресудата со која судот наложува извршување на некое чинење, определува рок од осум дена за извршување на чинењето.

Член 429

(1) Рокот за поднесување жалба изнесува осум дена.

(2) Од важни причини кои мораат да бидат образложени, судот може да одлучи жалбата да не го задржува извршувањето на одлуката.

Глава дваесет и седма

ПОСТАПКА ВО СПОРОВИТЕ ПОРАДИ СМЕЌАВАЊЕ НА ВЛАДЕНИЕ

Член 430

Во постапката во споровите поради смеќавање на владение се применуваат одредбите од овој закон, освен ако во одредбите на оваа глава поинаку не е уредено.

Член 431

Во постапката во споровите поради смеќавање на владение суди судија поединец.

Член 432

(1) Тужбата поради смеќавање на владение се смета за повлечена ако тужителот во рок од осум дена од денот на поднесувањето на тужбата не ја плати судската такса.

(2) При определувањето на роковите и рочиштата по тужба поради смеќавање на владение, судот секогаш обрнува посебно внимание на потребата од итно решавање според природата на секој поединечен случај.

(3) Во постапката во споровите поради смеќавање на владение, рокот за одговор на тужба е осум дена.

(4) Во постапката во споровите поради смеќавање на владение, рочиштето за главна расправа мора да се одржи во рок од 30 дена од денот на приемот на одговорот на тужбата.

(5) Во постапката во споровите поради смеќавање на владение, постапката пред првостепениот суд мора да се заврши во рок од шест месеца од денот на поднесувањето на тужбата.

(6) Во постапката во споровите поради смеќавање на владение, второстепениот суд е должен да донесе одлука по жалба поднесена против одлуката на првостепениот суд во рок од 30 дена од денот на приемот на предметот во работа во второстепениот суд.

Член 433

Расправањето за тужбата поради смеќавање на владение се ограничува само на расправање и докажување на фактите за последната состојба на владението и за настанатото смеќавање. Исклучено е расправање за правото на владение, за правниот основ, за совесноста или несовесноста на владението или барањата за надоместок на штета.

Член 434

(1) Во текот на постапката во споровите поради смеќавање на владение, по предлог на странка и без сослушување на спротивната странка, судот може да определи привремени мерки согласно закон заради отстранување на итна опасност од противправно оштетување или спречување на насилство или отстранување на ненадоместлива штета.

(2) Жалбата против решението од ставот (1) на овој член не го задржува извршувањето на решението.

Член 435

(1) Рокот за исполнување на должностите што им се наложени на странките судот го определува според околностите на секој поединечен случај.

(2) Рокот за поднесување жалба изнесува осум дена.

(3) Од важни причини кои мораат да бидат образложени, судот може да одлучи жалбата да не го задржува извршувањето на решението.

(4) Во постапка по жалба во спорови поради смеќавање на владение второстепениот суд може да го укине решението само еднаш.

(5) Против решенијата донесени во постапката поради смеќавање на владение, ревизија не е дозволена.

Член 436

Тужителот го губи правото да бара извршување на решението со кое на тужениот по тужба поради смеќавање на владение му се наложува извршување на определено дејствие, ако не барал извршување во рок од 30 дена од денот на истекот на рокот што со решението е определен за извршување на дејствието.

Член 437

Повторување на правосилно завршена постапка поради смеќавање на владение е дозволено само од причините од член 410 став (1) точки 2 и 3 од овој закон и само во рок од 30 дена од денот на правосилноста на решението за смеќавање на владение.

Глава дваесет и осма

ПОСТАПКА ПО ПЛАТЕН НАЛОГ

1. Постапка по судски платен налог

Член 438

Во постапката по судски платен налог се применуваат одредбите од овој закон, освен ако во одредбите на оваа глава поинаку не е уредено.

Член 439

За тужба со предлог за издавање судски платен налог се плаќа судска такса во рок од осум дена од денот на поднесувањето на тужбата, во спротивно тужбата се смета за повлечена.

Член 440

(1) Кога тужбеното барање се однесува на побарување во пари, а тоа побарување се докажува со веродостојна исправа од член 441 од овој закон приложена кон тужбата во оригинал или во заверен препис односно дигитализиран примерок согласно закон и ако спорот е со странски елемент, судот му издава налог на тужениот да го исполни тужбеното барање (во натамошниот текст: судски платен налог).

(2) Постапката од став (1) на овој член мора да заврши во рок од три месеци.

(3) Во постапка по жалба против одлуката на првостепениот суд, второстепениот суд е должен да донесе одлука во рок од триесет дена од денот на приемот на предметот во второстепениот суд.

(4) Во случаите од ставот (1) на овој член, ако не станува збор за спор со странски елемент, судот ја отфрла тужбата.

Член 441

Веродостојни исправи во смисла на овој закон се:

- 1) фактура;
- 2) меница и чек со протест и со повратна сметка, кога е тоа потребно за засновање на побарување;
- 3) јавна исправа;
- 4) извод од заверена деловна книга;
- 5) приватна исправа на која потписот од должникот го заверил нотар;
- 6) исправа која според посебни прописи има значење на јавна исправа;
- 7) градежна ситуација и
- 8) пресметка на камата.

Член 442

(1) Судскиот платен налог го издава претседателот на советот односно судијата поединец, без одржување на рочиште.

(2) Во судскиот платен налог судот изрекува дека тужениот е должен во рок од осум дена, а во меничните и чековните спорови во рок од три дена по приемот на судскиот платен налог да го исполни барањето на тужбата заедно со трошоците што ги одмерил судот или во истиот рок да поднесе приговори против судскиот платен налог. Во судскиот платен налог судот го предупредува тужениот дека ќе ги отфрли ненавремено поднесените приговори.

(3) Судскиот платен налог се доставува до двете странки.

(4) До тужениот кон судскиот платен налог се доставува и примерок од тужбата со прилозите.

Член 443

(1) Ако судот не го усвои предлогот за издавање судски платен налог, ја продолжува постапката по тужбата.

(2) Против решението на судот со кое не се усвојува предлогот за издавање судски платен налог не е дозволена жалба.

Член 444

(1) Судскиот платен налог тужениот може да го побива само со приговор. Ако судскиот платен налог се побива единствено во поглед на одлуката за трошоците, одлуката може да се побива само со жалба против решение.

(2) Во делот во кој не е оспорен со приговор, судскиот платен налог станува правосилен.

Член 445

(1) Ненавремените, нецелосните или недозволените приговори, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец ги отфрла без одржување на рочиште.

(2) Ако приговорот е поднесен навремено, претседателот на советот на првостепениот суд односно судијата поединец оценува дали е потребно да закаже подготвително рочиште или може веднаш да определи рочиште за главна расправа.

(3) Во приговорот странката е должна да ги наведе фактите и доказите во поглед на побиваниот дел од судскиот платен налог.

(4) По исклучок од ставот (3) на овој член, странката може да изнесе факти и докази и на подготвителното рочиште, а ако тоа не е одржано, на првото рочиште за главна расправа, само ако стори веројатно дека без своја вина не била во можност да ги изнесе во приговорот.

(5) Во одлуката за главната работа судот одлучува дали судскиот платен налог во целост или делумно останува во сила или се укинува.

Член 446

(1) Судот прво одлучува за приговорот на тужениот дека не се исполнети условите од член 440 став (1) од овој за издавање судскиот платен налог закон или дека постојат пречки за натамошниот тек на постапката. Ако судот утврди дека приговорот од став (1) на овој член е основан, со решение го укинува судскиот платен налог и по правосилноста на решението започнува расправање за главната работа, кога за таквото расправање има место.

(2) Ако судот не го усвои приговор од став (1) на овој член, преминува на расправање за главната работа, а решението на судот се внесува во одлуката за главната работа.

(3) Ако по повод приговорот за непристигнатост судот најде дека барањето на тужбата пристигнало по издавањето на судскиот платен налог, но пред заклучувањето на главната расправа, со пресуда го укинува судскиот платен налог и одлучува за тужбеното барање согласно член 326 став (1) од овој закон.

Член 447

Судот може да се огласи за месно ненадлежен, само по приговор на тужениот истакнат во приговорот против судскиот платен налог.

Член 448

(1) Ако по издавањето на судскиот платен налог, судот се огласи како стварно ненадлежен, го укинува судскиот платен налог и по правосилноста на решението за ненадлежноста му го отстапува предметот на надлежниот суд.

(2) Ако по издавањето на судскиот платен налог, судот утврди дека е месно ненадлежен, нема да го укине судскиот платен налог, туку по правосилноста на решението со кое се огласил како ненадлежен му го отстапува предметот на надлежниот суд.

Член 449

Ако во случаите предвидени со овој закон, судот донесе решение со кое се отфрла тужбата, го укинува и судскиот платен налог.

Член 450

(1) Тужителот може да ја повлече тужбата без согласност на тужениот само до поднесувањето на приговорот.

(2) Ако тужбата биде повлечена согласно став (1) на овој член, судот со решение го укинува судскиот платен налог.

(3) Ако тужениот до заклучувањето на главната расправа се откаже од сите поднесени приговори, судскиот платен налог останува во сила.

2. Постапка по приговор против нотарски платен налог

Член 451

(1) По приговор на решението за издавање на нотарски платен налог, одлучува надлежниот основен суд, согласно овој закон.

(2) По приемот на приговорот поднесен против решението за издавање на нотарски платен налог, нотарот е должен предметот со сите списи да го достави до надлежниот основен суд во рок од три дена од приемот на решението за издавање на нотарски платен налог.

(3) Ненавремените, нецелосните или недозволените приговори против нотарскиот платен налог, судијата поединец односно претседателот на советот ги отфрла без одржување на рочиште.

(4) Во постапката по приговор против нотарски платен налог не може да се поднесе противтужба.

Член 452

(1) По поднесениот приговор против нотарскиот платен налог судот одлучува за основаноста на приговорот против нотарскиот платен налог.

(2) Со пресудата судот може да го усвои приговорот и нотарскиот платен налог да го укине или да го одбие приговорот и нотарскиот платен налог да го остави во сила, во целост или делумно.

(3) Доколку судот по повод приговорот утврди дека нотарскиот платен налог не е издаден врз основа на веродостојна исправа од член 441 од овој закон, го усвојува приговорот, го укинува нотарскиот платен налог и го отфрла предлогот за издавање на нотарски платен налог.

Член 453

(1) Против решението на нотарот за издавање на нотарски платен налог по однос на одлуката за трошоците како и против одлуката на нотарот по предлогот за укинување на клаузулата на правосилност и извршност, дозволен е приговор во рок од осум дена преку нотарот до основниот суд на чие подрачје е седиштето на нотарот кој постапувал по предлогот.

(2) Против решението на судот за издавање на нотарски платен налог, дозволена е жалба до надлежниот апелационен суд во рок од осум дена.

Член 454

(1) Постапката по приговор на решението за издавање на нотарски платен налог пред првостепениот суд мора да заврши во рок од шест месеци од денот на приемот на предметот во судот.

(2) Второстепениот суд е должен да донесе одлука по жалба поднесена против одлуката на првостепениот суд во рок од 30 дена од денот на приемот на предметот во работа во второстепениот суд.

Глава дваесет и деветта

ПОСТАПКА ВО СПОРОВИ ОД МАЛА ВРЕДНОСТ

Член 455

Во постапката во спорови од мала вредност се применуваат одредбите од овој закон, освен ако во одредбите на оваа глава поинаку не е уредено.

Член 456

Во постапката во споровите од мала вредност, тужбата се смета за повлечена ако тужителот во рок од осум дена од денот на поднесувањето на тужбата не ја плати судската такса.

Член 457

(1) Спорови од мала вредност, во смисла на одредбите на оваа глава, се спорови во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари кое не го надминува износот од 200.000 денари.

(2) Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите во кои тужбеното барање не се однесува на побарување во пари, а тужителот во тужбата навел дека се согласува наместо исполнување на определено барање да прими определен паричен износ кој не го преминува износот од ставот (1) на овој член (член 33 став (1)).

(3) Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите во кој предмет на тужбеното барање не е паричен износ, туку предавање на подвижен предмет чија вредност, што тужителот во тужбата ја навел не го надминува износот од ставот (1) на овој член (член 33 став (2)).

Член 458

Не се сметаат како спорови од мала вредност, во смисла на одредбите од оваа глава, споровите за недвижности, споровите од работни односи од статусен карактер, споровите за авторски и сродни права, споровите за заштита и употреба на правата од индустриска сопственост или на правото на употреба на фирма или назив, споровите од нелојална конкуренција и монополистички однесувања и споровите поради смеќавање на владение.

Член 459

Постапката во споровите од мала вредност се спроведува и по повод приговор против судскиот или нотарскиот платен налог, ако вредноста на оспорениот дел на платниот налог не го надминува износот од 200.000 денари.

Член 460

(1) Ако тужителот го преиначи тужбеното барање така што вредноста на предметот на спорот да го надминува износот од 200.000 денари, постапката се довршува согласно одредбите за општата парнична постапка од овој закон.

(2) Ако тужителот до заклучувањето на главната расправа што се води согласно одредбите за општата парнична постапка од овој закон, го намали тужбеното барање така што тоа повеќе да не го надминува износот од 200.000 денари, натамошната постапка се спроведува согласно одредбите за постапката на споровите од мала вредност од овој закон.

Член 461

(1) Постапката во спорови од мала вредност по правило се спроведува врз основа на писмено преземени дејствија.

(2) Во постапка во спорови од мала вредност не се применуваат одредбите за подготвително рочиште.

(3) Во постапка во спорови од мала вредност, главна расправа се одржува ако тоа го побара некоја од странките во тужбата, одговорот на тужба односно во подготвителните поднесоци од член 463 од овој закон или ако судот смета дека е потребно да се одржи главна расправа.

Член 462

Во постапката во спорови од мала вредност, тужителот е должен сите факти и докази да ги изнесе односно предложи во тужбата, а тужниот во одговорот на тужбата.

Член 463

(1) Во постапката во споровите од мала вредност рокот за одговор на тужба е осум дена.

(2) Во постапката во споровите од мала вредност секоја странка има право да поднесе по еден подготвителен поднесок.

(3) Тужителот може во рок од осум дена од денот на приемот на одговорот на тужбата да поднесе подготвителен поднесок со кој одговора на наводите од одговорот на тужбата.

(4) Тужениот може во рок од осум дена од денот на приемот на поднесокот од ставот (3) на овој член да одговори на наводите содржани во поднесокот.

Член 464

Судот нема да ги земе предвид фактите и доказите кои не се истакнати односно предложени согласно член 462 од овој закон.

Член 465

(1) Ако тужениот на кој тужбата му е уредно доставена, не поднесе одговор на тужба во рокот од член 463 став (1) од овој закон, се смета дека го признава тужбеното барање. Судот без натамошно расправање донесува пресуда со која го усвојува тужбеното барање ако се исполнети условите од член 331 од овој закон.

(2) Во поканата за давање одговор на тужба, судот е должен да го предупреди тужениот на правните последици од ставот (1) на овој член.

Член 466

(1) Ако по приемот на одговорот на тужбата или по приемот на подготвителните поднесоци од член 463 од овој закон, судот утврди дека меѓу странките не е спорна фактичката состојба, а се предложени само писмени докази и нема други пречки за донесување на одлука, без одржување расправа донесува одлука за спорот од мала вредност.

(2) Ако тужителот барал да се одржи рочиште, но не дојде на рочиштето, иако бил уредно поканет, тужбата се смета за повлечена

(3) Ако тужениот барал да се одржи рочиште, но не дојде на рочиштето, иако бил уредно поканет, судот одлучува врз основа на исправите и другите докази што се доставени до судот.

(4) Ако двете странки барале одржување на рочиште, а ниту една од странките не дојде, иако биле уредно поканети, тужбата се смета за повлечена.

Член 467

(1) Ако судот закаже главна расправа, иако ниту една странка не го побарала тоа, а на рочиштето не дојде една од странките иако е уредно поканета, а не го оправдала својот изостанок, судот го одржува рочиштето и смета дека странката ги повлекла сите докази, освен исправите што претходно му ги доставила на судот. Во таков случај, судот по предлог на другата страна, одлучува врз основа на исправите и другите докази што можат да се изведат на рочиштето.

(2) Ако судот закаже главна расправа, иако ниту една од страните не го побарала тоа и ниту една од странките не дојде на рочиштето, иако е уредно поканета, а не го оправдала својот изостанок, судот одлучува врз основа на исправите и другите докази што се доставени до судот.

Член 468

Во поканата на главната расправа, меѓу другото, мора да се наведат последиците од членовите 466 и 467 од овој закон поради изостанокот на странките, дека странките мора да ги изнесат сите факти и да ги предложат доказите во поднесоците од член 462 од овој закон, како и дека одлуката може да се побива само заради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (2) од овој закон и поради погрешна примена на материјалното право.

Член 469

Во постапката во споровите од мала вредност, записникот за главната расправа, покрај податоците од членот 113 став (1) на овој закон, содржи:

1) изјави на странките од суштествено значење, а особено оние со кои, во целост или делумно, се признава тужбеното барање или се одрекува од тужбеното барање или од жалбата или се преиначува или повлекува тужбата;

2) суштествена содржина на изведените докази;

- 3) одлуки против кои е дозволена жалба и кои се објавени на главната расправа и
- 4) дали странките биле присутни на објавувањето на пресудата, и ако биле присутни дека се поучени под кои услови можат да изјават жалба.

Член 470

(1) Во постапката во споровите од мала вредност пресудата се објавува веднаш или најдоцна во рок од осум дена од денот на заклучувањето на главната расправа.

(2) При објавувањето на пресудата од став (1) на овој член, судот е должен да ги поучи странките под кои услови можат да изјават жалба.

(3) Во постапката во споровите од мала вредност, постапката пред првостепениот суд мора да се заврши во рок од шест месеца од денот на поднесувањето на тужбата.

Член 471

(1) Во постапката во споровите од мала вредност, дозволена е посебна жалба само против решението со кое се завршува постапката.

(2) Другите решенија против кои согласно овој закон е дозволена жалба, можат да се побиваат само со жалба против одлуката со која постапката се завршува.

(3) Решенијата од ставот (2) на овој член не се доставуваат до странките, туку се објавуваат на рочиштето, доколку се одржува и се внесуваат во писмениот состав на одлуката.

Член 472

(1) Пресудата или решението со кое се завршува спорот во постапката во споровите од мала вредност може да се побива само поради суштествена повреда на одредбите на парничната постапка од член 355 став (2) од овој закон и поради погрешна примена на материјалното право.

(2) Во постапката по повод жалба во споровите од мала вредност не се применуваат одредбите од член 372 од овој закон.

(3) Во постапката во споровите од мала вредност, рокот за жалба, како и роковите од членовите 326 став (2) и 339 став (1) од овој закон изнесуваат осум дена.

(4) Во постапката во споровите од мала вредност, второстепениот суд е должен да донесе одлука по жалба поднесена против одлуката на првостепениот суд во рок од три месеци од денот на приемот на предметот во второстепениот суд.

(5) Во споровите од мала вредност не е дозволена ревизија против правосилна одлука на второстепениот суд.

Глава триесетта

ПОСТАПКА ПРЕД ИЗБРАНИТЕ СУДОВИ

Член 473

Со одредбите на оваа глава се уредува постапката пред избраните судови, чие седиште е во Република Северна Македонија, освен ако согласно закон или меѓународен договор ратификуван согласно Уставот на Република Северна Македонија определен избран суд, чие седиште е во Република Северна Македонија се смета како странски избран суд.

Член 474

(1) Споровите без меѓународен елемент за правата со кои слободно располагаат, странките можат, врз основа на договор за избран суд, да ги изнесуваат пред постојаните избрани судови основани при стопанските комори и при другите организации предвидени со закон, ако со закон не е утврдено дека определените видови спорови ги решава исклучиво друг суд.

(2) Надлежност на избраните судови во другите случаи може да се предвиди само со закон.

Член 475

(1) Договор за избран суд може да се склучи за определен спор и за идните спорови што можат да произлезат од определен правен однос. Договорот за избран суд е полноважен само ако е склучен во писмена форма.

(2) Договорот за избрани суд се смета за склучен во писмена форма и кога е склучен со размена на писма, телеграми, телекси, електронска пошта или други средства за електронска комуникација што овозможуваат писмен доказ за склучениот договор.

(3) Договорот за избрани суд се смета за склучен во писмена форма и кога е склучен со размена на тужба, во која тужителот го наведува постоењето на тој договор и одговор на тужбата, во кој тужениот не го оспорува.

(4) Договорот за избран суд може да се докажува само со исправи.

Член 476

Освен во случаите од член 475 став (2) од овој закон, договорот за избран суд е полноважен и кога одредбата за надлежност на избраниот суд е содржана во општите услови за склучување на правно дело.

Член 477

(1) Бројот на судиите на избраниот суд мора да биде непарен.

(2) Ако со договорот за избран суд не е определен бројот на судиите, секоја странка назначува по еден судија, а тие избираат претседател.

(3) Судиите на судовите можат да бидат избрани само за претседател на избраниот суд.

Член 478

(1) Ако за решавање на определен спор странките договориле надлежност на избран суд, судот до кој е поднесена тужба во истиот спор и меѓу истите странки на приговор од тужениот се огласува за ненадлежен, ги укинува спроведените дејствија во постапката и ја отфрла тужбата.

(2) Приговорот од ставот (1) на овој член, тужениот може да го поднесе најдоцна на подготвителното рочиште, а ако подготвително рочиште не се одржува, на главната расправа пред да се впушти во расправање за главната работа.

Член 479

(1) Странката што според договорот за избраниот суд треба да назначи судија на избраниот суд, може да ја повика спротивната странка да го изврши назначувањето во рок од 15 дена и да ја извести за назначувањето.

(2) Поканата од став (1) од овој член е полноважна само ако странката што ја упатува назначила свој избран судија и ја известила за ротивната странка.

(3) Кога според договорот за избраниот суд назначувањето на судија треба да го изврши трето лице, секоја странка може да му ја упати поканата од став (2) на овој член на третото лице.

(4) Лицето кое е повикано да назначи судија на избраниот суд обврзано е за назначувањето што е извршено штом тоа назначување му е соопштено на спротивната странка, односно на една од странките.

Член 480

(1) Ако судијата на избраниот суд не биде назначен навреме, а од договорот не произлегува нешто друго, судијата на предлогот од странката го назначува судот.

(2) Ако избраните судии не можат да се согласат за изборот на претседателот, а од договорот за избран суд не произлегува нешто друго, претседателот, на предлог од секој судија или странка, го назначува судот.

(3) За назначување на судија односно на претседател на избраниот суд, надлежен е судот кој за спорот би бил надлежен во прв степен, доколку не е склучен договорот за избран суд.

(4) Против решението на судот не е дозволена жалба.

(5) Странката што не сака да го користи овластувањето од ставовите (1) или (2) на овој член, со тужба може да бара судот надлежен за назначувањето да го прогласи престанувањето на важноста на договорот за избран суд.

Член 481

(1) Освен во случајот од член 480 став (5) од овој закон, секоја странка со тужба може да бара судот да прогласи престанување на важноста на договорот за избраниот суд, ако:

1) странките не можат да се согласат за изборот на судиите што тие заеднички треба да ги назначат и

2) лице кое во самиот договор за избраниот суд е назначено за судија на избраниот суд не сака или не може да ја врши должноста.

(2) За барањето од став (1) на овој член одлучува судот од член 480 став (3) од овој закон.

(3) На рочиштето за расправање за барањето од став (1) на овој член судот ги повикува странките, но судот може да ја донесе одлуката и во случај кога странките што се уредно повикани не дошле.

Член 482

(1) Судија на избран суд е должен да се из земе кога постојат причините за изземање од член 64 од овој закон.

(2) Поради причините од став (1) на овој член, странките можат да бараат изземање на судија на избран суд.

(3) Странката која сама или заедно со спротивната странка назначила избран судија, може да бара изземање на избраниот судија само ако причината за изземање настанала или странката за неа дознала откако избраниот судија е назначен.

(4) За изземањето на судија одлучува судот од член 480 став (3) од овој закон, освен ако странките поинаку не се договориле.

Член 483

Избраните судии ја определуваат постапката пред избраниот суд, освен ако странките поинаку не се договориле.

Член 484

(1) Сослушување на сведоци пред избраниот суд се врши без полагање на заклетва.

(2) Спрема сведоците, странките и другите учесници во постапката, избраниот суд не може да употреби присилни средства ниту да изрекува казни.

(3) Избраниот суд може да побара од месно надлежниот суд за укажување правна помош согласно член 169 од овој закон, да изведе одделни докази што сам не е во можност да ги изведе. Врз постапката за изведување на докази се применуваат одредбите од овој закон за изведување на докази пред замолен судија.

Член 485

Избраниот суд може да донесе пресуда по справедливост, само ако странките му дале такво овластување.

Член 486

(1) Кога избраниот суд се состои од повеќе од еден судија, пресудата се донесува со мнозинство гласови ако во договорот за избраниот суд поинаку не е определено.

(2) Ако не може да се постигне потребното мнозинство на гласови, избраниот суд е должен да ги извести странките.

(3) Ако за случајот од ставот (2) на овој член странките поинаку не се спогодиле, секоја од нив може со тужба да бара судот од член 480 став (3) од овој закон да изрече престанување на важноста на договорот за избраниот суд.

Член 487

(1) Пресудата на избраниот суд мора да биде образложена, ако странките не договориле нешто друго.

(2) Оригиналот на пресудата и сите преписи ги потпишуваат сите избрани судии. Пресудата важи и ако некој судија ќе одбие да ја потпише ако пресудата ја потпишале мнозинството судии и на пресудата го утврдиле одбивањето на потпишувањето.

(3) До странките се доставуваат преписи од пресудата преку судот од член 480 став (3) од овој закон. Постојаните избрани судови сами вршат доставување на своите пресуди.

Член 488

Оригиналот на пресудата, како и потврдите за извршеното доставување, се чуваат кај судот од член 480 став (3) од овој закон, а ако пресудата ја донел постојаниот избран суд, тогаш кај тој суд.

Член 489

(1) Пресудата на избраниот суд спрема странките има сила на правосилна пресуда, ако со договорот за избраниот суд не е предвидена можност за побивање на пресудата пред избраниот суд од повисок степен.

(2) На барање од странката, судот од член 480 став (3) од овој закон на преписот од пресудата става потврда за правосилноста и извршноста. Постојаните избрани судови сами ставаат потврда за правосилноста и извршноста на своите пресуди.

Член 490

(1) Пресудата на избраниот суд може да се поништи по тужба од странката.

(2) За решавање по тужбата од став (1) на овој член, надлежен е судот од член 480 став (3) од овој закон.

Член 491

Поништување на пресудата на избраниот суд може да се бара, ако:

- 1) воопшто не е склучен договор за избраниот суд или ако договорот не бил полноможен согласно членовите 474, 475 и 476 од овој закон;
- 2) во поглед на составот на избраниот суд или во поглед на одлучувањето е повредена некоја одредба од овој закон или на договорот за избраниот суд;
- 3) пресудата не е образложена согласно член 487 став (1) од овој закон или ако оригиналот и преписите на пресудата не се потпишани согласно член 487 став (2) од овој закон;
- 4) избраниот суд ја пречекорил границата на својата задача;
- 5) изреката на пресудата е неразбирлива или е противречна сама на себеси;
- 6) пресудата на избраниот суд е во спротивност со Уставот на Република Северна Македонија и со утврдените основи на општественото уредување и
- 7) постои некоја од причините за повторување на постапката од член 410 од овој закон.

Член 492

(1) Тужбата за поништување на пресудата на избраниот суд може да се поднесе до надлежниот суд во рок од 30 дена. Ако поништувањето се бара од причините наведени во членот 491 точките од 1) до 6) на овој закон, овој рок се смета од денот кога пресудата е доставена до странката, а ако странката за причините дознала подоцна, тогаш од денот на дознавањето на причините. Сметањето на рокот кога се бара поништување од причината согласно член 491 точка 7) од овој закон, соодветно се применуваат одредбите од член 412 ставовите (1) и (2) од овој закон.

(2) По истекот на една година од правосилноста на пресудата на избраниот суд не може да се бара поништување на оваа пресуда.

Член 493

Странките не можат спогодбено да се откажат од примената на одредбите од член 482 ставовите (1) и (2), член 487 ставови (2) и (3) и членовите 490, 491 и 492 од овој закон.

Глава триесет и прва

ПОСТАПКА ВО ТРГОВСКИТЕ СПОРОВИ

Подрачје на примена

Член 494

(1) Во постапката во трговските спорови се применуваат одредбите од овој закон, освен ако во одредбите на оваа глава поинаку не е уредено.

(2) Во трговските спорови за парично побарување чија што вредност не надминува 1.000.000 денари, а по кои постапката се поведува со тужба пред суд, странките се должни, пред поднесувањето на тужбата да се обидат спорот да го решат по пат на медијација.

(3) При поднесување на тужбата тужителот е должен да приложи писмен доказ издаден од медијатор дека обидот за решавање на спорот по пат на медијација не успеал.

(4) Тужбата кон која не е приложен доказот од ставот (3) на овој член, судот ја отфрла.

Член 495

Одредбите за постапката во трговските спорови се применуваат:

- 1) во споровите од меѓусебните трговски односи во кои двете странки се правни лица и
- 2) во споровите што се однесуваат на бродовите и на пловидбата на внатрешните води, како и во споровите врз кои се применува пловидбеното право (пловидбени спорови), освен споровите на превозот на патници.

Член 496

Освен во случаите од член 495 од овој закон, одредбите за постапката во трговските спорови се применуваат и во споровите што произлегуваат од меѓусебните трговски односи на имателите на дуќани и на другите поединци кои во вид на регистрирано занимање вршат некоја стопанска дејност односно од меѓусебните трговски односи на тие лица и правните лица од член 495 точка 1) од овој закон.

Член 497

Одредбите за постапката во трговските спорови се применуваат и во споровите меѓу лицата од членот 495 точка 1) од овој закон и странски физички и правни лица што произлегуваат од нивните меѓусебни трговски односи, како и во меѓусебните спорови на странски физички или правни лица.

Член 498

Одредбите за постапка во трговските спорови се применуваат и кога во спорот, покрај лицата од членовите 495 точка 1) и 497 од овој закон, како сопарничари од членот 185 став (1) точка 1) од овој закон, учествуваат и други физички или правни лица.

Надлежност и состав на судот

Член 499

Во споровите заради утврдување на постоење или непостоење на договор, заради извршување или раскинување на договор, како и во споровите заради надомест на штета поради неизвршување на договор, покрај судот од општа месна надлежност, месно е надлежен и судот на местото каде што според спогодбата на странките тужениот е должен да го изврши договорот.

Член 500

Во постапката во трговските спорови суди судија поединец ако вредноста на предметот на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари, а во споровите за плаќање камата без оглед на вредноста на предметот на спорот.

Докази

Член 501

(1) Во постапката во трговските спорови, судот ги утврдува решителните факти, по правило, со исправи и други писмени докази.

(2) Во постапката во трговските спорови се применуваат одредбите од членовите 238, 239 и 240 од овој закон кои се однесуваат на за писмени изјави на сведоци.

Подготвување на главната расправа

Член 502

(1) Во итни случаи претседателот на советот веднаш по претходно испитување на тужбата може одлучи да закаже подготвително рочиште или рочиште за главна расправа. Против оваа одлука на претседателот на советот не е дозволена жалба.

(2) Во итни случаи, претседателот на советот е овластен рочиштето да го закаже по телефон или со употреба на средства за електронска комуникација. За закажување на рочиштето, судот составува службена белешка, ако со оглед на начинот на кој е закажано рочиштето нема друг писмен доказ.

(3) Ако по приемот на одговорот на тужбата судот утврди дека меѓу странките не е спорна фактичката состојба и дека нема други пречки за донесување на одлука, донесува одлука за спорот, без одржување расправа.

(4) Во случаите од член 501 од овој закон, судот може да закаже рочиште ако тоа го побара некоја од странките.

Правни лекови

Член 503

(1) Во трговските спорови е дозволена ревизија против правосилна пресуда донесена во втор степен ако вредноста на предметот на спорот на побиваниот дел на правосилната пресуда надминува 1.500.000 денари.

(2) Во трговските спорови секогаш е дозволена ревизија против второстепена правосилна пресуда во спорите од член 385 став (3) точките 4) и 5) од овој закон.

Други одредби

Член 504

Ако двете странки спогодбено предложат рочиштето да се одложи за да се обиде порамнување, судот го уважува предлогот на странките и веднаш ги известува странките за денот и часот кога ќе се одржи ново рочиште.

Член 505

Во постапката во трговските спорови, предлог за враќање во поранешна состојба од член 106 став (4) од овој закон се поднесува во рок од 30 дена.

Член 506

(1) Во постапката во трговските спорови странките не можат надвор од рочиштето да даваат изјави усно на записник кај судот.

(2) Во постапката за издавање платен налог во трговските спорови соодветно се применуваат одредбите од членовите 439 до 450 од овој закон.

Член 507

(1) Во постапката во трговските спорови, спорови од мала вредност се спорови во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари што не го надминува износот од 500.000 денари.

(2) Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите од член 33 став (1) од овој закон во кои тужбеното барање не се однесува на побарување во пари, а тужителот во тужбата навел дека се согласува наместо исполнување на определеното барање да прими определен паричен износ што не го надминува износот од ставот 1 на овој член.

(3) Како спорови од мала вредност се сметаат и споровите од член 33 став (2) од овој закон во кои предметот на тужбеното барање не е паричен износ, туку предавање на подвижен предмет чија вредност, што тужителот ја навел во тужбата, не го надминува износот од ставот (1) на овој член.

(4) Во постапката во споровите од мала вредност во трговските спорови не се применуваат одредбите за подготвително рочиште.

Глава триесет и втора

ПОСТАПКА ЗА ЗАШТИТА НА КОЛЕКТИВНИ ИНТЕРЕСИ И ПРАВА И ИНТЕРЕСИТЕ И ПРАВАТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ

Тужба за заштита на колективни интереси и права и колективни интереси и права на потрошувачите

Член 508

(1) Здруженија, фондации, установи или други организации кои се основани во согласност со закон и кои во рамките на својата регистрирана или со закон определена дејност се занимаваат со заштита на колективни интереси и права утврдени со закон, или колективни интереси и права на потрошувачите, можат, кога такво овластување им е изречно дадено со закон и под услови предвидени со закон, да поднесат тужба (тужба за заштита на колективни интереси и права или за заштита на колективни интереси и права на потрошувачите) против физичко или правно лице кое со вршење на одредена дејност или воопшти со постапување или пропуштање потешко ги повредува или сериозно ги загрозува таквите колективни интереси и права или колективните интереси и права на потрошувачите.

(2) На тужбите од став (1) на овој член, судот им дава приоритет во постапувањето.

Подрачје на примена

Член 509

(1) Колективните интересите и права од член 508 од овој закон можат да се однесуваат на заштита на животната средина, спречување на дискриминација, потрошувачки права, здравствени права и други интереси кои се заштитени со закон и кои мора да бидат потешко повредени или сериозно загрозени со дејност или со постапување или пропуштање на постапување на лицето против кое се поднесува тужбата.

(2) Во постапката по тужба за заштита на колективни интереси и права се применуваат другите одредби од овој закон, освен ако во оваа глава поинаку не е уредено.

(3) Одредбите од оваа глава односно од овој закон не се применуваат кога по повод тужба за заштита на колективни интереси и права со посебен закон поинаку е уредено.

Месна надлежност

Член 510

За судење во споровите по тужба за заштита на колективни интереси и права, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чие подрачје е извршено дејствието со кое се повредуваат колективните интереси и права заради чијашто заштита е поднесена тужбата, освен ако со посебен закон поинаку не е уредено.

Тужбени барања

Член 511

(1) Ако со посебен закон поинаку не е уредено, подносителот на тужбата за заштита на колективни интереси и права, може да истакне барање, да:

1) се утврди дека со одредно постапување или пропуштање на постапување на тужениот се повредени или загрозени со закон заштитените колективни интереси и права на лицата кои тужителот е овластен да ги штити;

2) се забрани преземање на дејствија со кои се повредуваат или загрозуваат интересите или правата на лицата кои тужителот е овластен да ги штити, вклучувајќи и користење на одредени договорни одредби или деловна практика;

3) се задолжи тужениот да преземе дејствие заради отстранување на настанатите или можните општи штетни последици од неговото недозволено однесување, влучувајќи и воспоставување на поранешна состојба или состојба која според можностите најмногу одговара на состојбата или на состојба во која не би било можно да настапи можна повреда на заштитените колективни интереси и права и

4) се објави во електронски и печатени медиуми или радиодифузери, диспозитивот на пресудата со кое е усвоено некое од барањата од став (1) точките 1) до 3) на овој член, на трошок на тужениот.

(2) Однесувањето на тужениот од став (1) точка 1) на овој член со кои може да бидат повредени или загрозени интересите и правата на лицата кои тужителот е овластен да ги штити, може да се однесуваат и на донесување на определени правила за условите и начинот на вршење на дејноста на тужениот или негова соодветна практика, изградба на одредени објекти, пропуштање на вградување на одредени заштитни или други уреди, емисија и слично.

Надоместок на штета

Член 512

(1) Во посебни парници за надомест на штета, физички и правни лица можат да се повикаат на правните утврдувања во пресудата со која се усвоени барањата од тужбата за заштита на колективни интереси и права дека со одредено постапување или пропуштање на тужениот се повредени или загрозени со закон заштитените колективни интереси и права на лицата кои тужителот е овластен да ги штити.

(2) Во парниците од став (1) на овој член, судот е врзан за правните утврдувања во пресудата со која се усвоени барањата од тужбата за заштита на колективни интереси и права.

Учество на трети лица

Член 513

(1) Во парница што е поведена со тужба за заштита на колективни интереси и права, како замешувачи со положба на единствени сопарничари согласно член 197 од овој закон на страната на тужителот и со негова согласност, можат да се придружат и други овластени подносители на тужбата.

(2) Во парница што е поведена со тужба за заштита на колективни интереси и права, како замешувачи согласно член 193 од овој закон, можат да се придружат и физички и правни лица заради чијашто заштита на колективните интереси и права тужбата е поднесена.

Пресуда

Член 514

(1) Со пресудата со која се усвојува барањето од тужбата, судот може да одлучи жалбата да не го задржува извршувањето.

(2) Рокот за исполнување на чинењето што му е наложено на тужениот, судот го определува според околностите на секој поединечен случај.

Привремени мерки

Член 515

(1) Пред поведувањето или во текот на постапката по повод тужба за заштита на колективни интереси и права, на предлог на тужителот, судот може да определи привремени мерки согласно со закон, ако тужителот стори веројатно дека:

1) тужениот постапил на начин што ги повредил или сериозно ги загрозил колективните интереси и права чија заштита се бара со тужбата и

2) определувањето на привремената мерка е потребно за да се спречи употреба на сила или настанување на ненадоместлива штета.

(2) Со привремената мерка од ставот (1) на овој член, на предлог на тужителот, судот може привремено да ги утврди правилата според кои ќе постапува тужениот во вршењето на својата дејност, во согласност со побараната измена или дополнување на неговите правила или практика.

Тужба за утврдување и противтужба

Член 516

(1) Физички или правни лица кои вршат определена дејност во врска со која овластените подносител на тужбата за заштита на колективни интереси и права изнесуваат тврдења дека со дејноста се повредуваат или загрозуваат колективни интереси и права на лица кои подносителот е овластен да ги штити, можат да поднесат тужба со која ќе бараат да се утврди дека одредено постапување или пропуштање не ги повредува односно не ги загрозува тие колективни интереси и права односно дека не ги повредува или загрозува на недозволен начин.

(2) Во постапката од став (1) на овој член, тужителот може да бара на овластениот подносител на тужбата за заштита на колективни интереси и права да му се забрани определено однесување, односно истапување во јавноста, надомест на штета и објавување на пресудата во медиумите, на трошок на тужениот.

(3) Со тужбата од став (1) на овој член, како тужени можат да бидат опфатени и лицата кои се овластени да го застапуваат овластениот подносител на тужбата за заштита на колективни интереси и права или лицата кои се членови на неговите тела или евентуалните членови кои во негово име истапуваат во јавноста.

(4) Тужителот од став (1) на овој член, барањата од ставовите (1) и (2) на овој член може да ги истакне и во противтужба во постапката поведена против него, со тужба за заштита на колективни интереси и права.

(5) Тужителот од став (1) на овој член, може да бара подносителот на тужбата за заштита на колективни интереси и права и лицата кои се овластени да го застапуваат, да бидат задолжени на надоместок на посебна штета која судот ја утврдува по слободна оценка согласно со членот 210 од овој закон, ако се покаже дека тужбата за заштита на колективни интереси и права била очигледно неоснована и дека со водењето на

постапката по повод тужбата, а особено со следењето преку електронски и печатени медиуми или радиодифузери, потешко се повредени угледот и деловните интереси на тужителот.

Дел четврти

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 517

(1) Ако до денот на отпочнување со примена на овој закон е донесена првостепена пресуда или решение со кое постапката пред првостепениот суд се завршува, постапката се спроведува согласно Законот за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија” број 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/10 и 124/15).

(2) Ако по денот на започнувањето на примената на овој закон, биде укината првостепената одлука од ставот (1) на овој член, натамошната постапка се спроведува согласно овој закон.

Член 518

Со денот на започнувањето со примената на овој закон, престанува да важи Законот за парничната постапка („Службен весник на Република Македонија” број 79/2005, 110/2008, 83/2009, 116/10 и 124/15).

Член 519

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија”, а ќе започне да се применува по истекот на шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон, освен одредбите од членот 103 од овој закон, кои што се однесуваат на подготовката и текот на рочиште, односно расправа што се одржува на далечина или изведување на одделни докази на далечина со употреба на средства за електронска комуникација, електронските документи, електронската достава, електронски квалификуван потпис и дигитализирани примероци на судски одлуки и записници, кои ќе започнат да се применуваат по истекот на 18 месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.